DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

Şubat 2002
ISSN 1303-2690
TL 1.500.000
4

AYLIK EDEBİYAT
VE DÜŞÜN DERGİSİ

eski

BROY

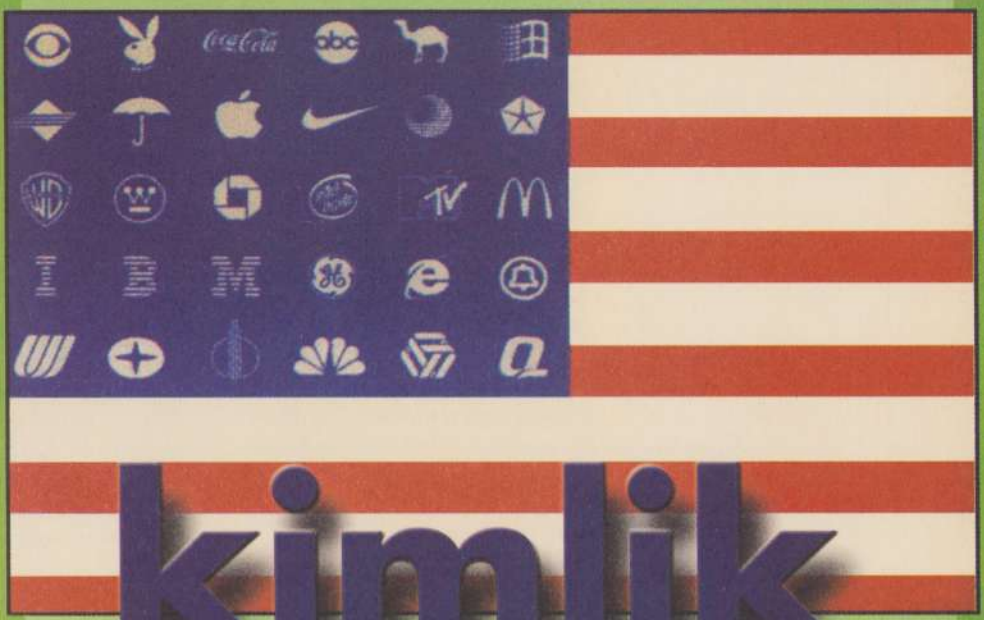

kimlik silgileri

ATTİLÂ İLHAN:

ABD'nin geçmişi yok, olanların da geçmişini siliyor

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Biri Bizi Gözetliyor"

Dayattıkları hep şu: Kendinizden memnun olamazsınız, yoksa çağdışı kalırsınız. Olmak istediğiniz kişi misiniz? Biz o kişiyi sizin için tanımladık bile. Farklı, eşsiz, ötekine yukardan bakmakta sonuna kadar haklı, yalnızca kendisine ait bir kişilik... Bize gelin, dünyaya bakışınızı değiştirin!

Milyonlarca kişiye söylenen, "kendine çıkma"nın bir gereksinim olduğu. Yaratılmak istenense, oradan oraya fırlatılan insan! Bulunduğu yerde kendini anlamaya, tutunmaya ve seçtiği yönde kendi tanımlarıyla ilerlemeye, başkalarıyla ortak bir zeminde buluşmaya hakkı olmayan insan!

"Genç insan kimlik arayışında" derken anladıkları şey, ona yüklemek istedikleri tüketici kimlik! Zamanı, değerlerini, emeğini, zihnini, son kuruşuna kadar parasını yalnızca hiçlik elde etmek üzere tüketmekten başka erek edinmeyen kitleler. "Kimliksizlik gençleri intihara sürüklüyor!" derken anladıklarıysa, gençlerin bu tüketici kişiliğe uyum gösterme yeteneksizliği!

Medya; ABD'den başlayıp Senegal'e kadar, bu tüketim ideolojisinin hizmetinde. Holywood, özgün kimlikleri, bireysel çizgileri silmek için her türlü cambazlığı yapıyor. Bestseller edebiyat, insan ruhunu çöplüğe döndürmek üzere, çalakalem çoğaltıyor. İnternet, gitgide insanın her türlü ediminin gözlendiği, kayda alındığı, gerçeğin sürekli bozuşuma uğratıldığı bir ortama dönüşüyor. Bütün iletişim araçları, "Biri Bizi Gözetliyor" programlarıyla, gözetlenme alışkanlığı ve bağımlılığı yaratma çabasında. Futbol; kişiliği kör taraftarlık kuyusuna yuvarlayarak, orada debelenip durmayı yazgıymışçasına günün her saatine yaygınlaştırıyor.

Bütün bunların üstüne, küreselleşme, tarihin hiçbir döneminde görülmemiş bir pervasızlık ve hoyratlıkla, insanı bütün hücrelerine kadar fethederek, nasıl isterse öyle kullandığı bir nesneye çeviriyor.

"İnsan çıkmazda" mı? Nazilerin milyonlarca insanı gaz odasına gönderdiği yıllardaki çaresizlik de bu soruyu sordurmuştu. Kapitalizm, insanda bu duyguyu güçlendirerek, egemenliğine mahkümiyetin kaçınılmaz bir sonuçmuş gibi kabulünü dayatıyor; bu soruyu her soruşumuzda boşa çıkartarak, kendi varlığını pekiştiriyor. Küreselleşme, yüzlerce kimlik silgisiyle insanı yapboza çevirmiştir; oysa milyonlarca insanın tek tek hedef olmayı kabullenmek yerine, bireylerin herkesle diyalektik ilişkisini koyulaştırmasından, sıkıştırılmasından başlayan güçlü ve sürekli iletişim kaleleri oluşturma şansı da var.

Bu şansı, bir zorunluluk ve olanak zemini, bir çıkış seçeneği olarak alabilenler, şimdi ABD'de bile var. *Adbusters*, kimlik silgilerine karşı kıyasıya bir savaş yürütüyor. Bu savaşın ABD'de örneklenmesi ise, dünyanın başka köşelerindeki kavgaların köklü geçmişlerinden kopmaksızın neler kazanabilecekleri konusunda son derece öğretici. Geçmişinde güçlü bir bağımsızlık savaşı, 68'in deneyimi bulunan bir ülkede, küreselleşmeci kimlik silgilerini boşa çıkartmak ABD gençliğininkinden çok mu daha zor!

eski

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DAĞARCIK

"Biri Bizi Gözetliyor" 2
Cesaret Sahibi Olsalar... / Attilâ İlhan 5
"Bir Parti" İstiyorum / Üstün Akmen 10
Divan Şiirini Günümüze Taşımak / Ahmet Necdet 12
Sarışın / Erdoğdu Uslu 13
Aşk ve "İlm Bir K^l ü Kâl İmiş"... / Recep Usta 14
Musiki / Selahattin Yolgiden 15
Şiiri Anlamak İçin / Tarık Dursun K. 16
Kuşlar / Erdal Ateş 17
"Klasikler" Sanık Sandalyesinde Mehmet Ergün 18
Bülbül Çağırıyor Gülü / Yesenin 25
Yakup Baba / Oktay Güzeloğlu 26
İçimdeki Taşra / Metin Sefa 27
İçine Ağlıyorsun Bütün Sabahların / Semih İsmet 28
Kentte Adımlar.. Galata / Jale Sancak 30
Reklama Karşı Reklam.. Adbusters 32
Bir Dünya Markası / İsmail Bölükbaşı... 35
Kimlik Silgileri / Seyyit Nezir 37
"Global Beyaz Adam" / Temel Demirer... 38
İstanbul Vakti / Hüseyin Alemdar 40
Dünyanın En Kısa Bilimkurgu Öyküsü / Zühtü Bayar 41
Barbie'den Al Haberi / Yasemin Yazıcı 42
Aksak Sızı / Nalan Barbarosoğlu 44
Asimile Melez, Soylu İngiliz: Naipaul / Hüseyin Mor 46
Deep Blue Kadını Olmak / Sevda Özcegil 48
Arka Bahçe / Bilgesu Erenus 50
Bir Başka Zaman Kesitinde / Gülgün Ayral 56
Geçmişte Mandalar / Muhsin Salman 58
Süz-i Can / Mustafa Fırat 59
Şiddet ve Kimlik Sapmaları / Gökçen Göksal 60
Eskici 62
TV'de Oturum Şekerleri / Hasan Ali Mızrap 63

Gençlik Yaprakları
Türk Şiiri Dosyası: **Cemal Süreya** / / Kadıköy Kız Lisesi **Duvar Gazetesi** / / Fatoş İlhan: **Fanzinler** - Karanlıkta Dans / **Zühtü Bayar**: Fanzinler / / **Satranç**: Fischer'in Kimlik Kavgası / / **Bilge Özgen**: Müzik ve Beste / / **Dergilerde Şiir**: Ocak 2001

sahibi
NİHAL AKÇA
sorumlu yazıişleri müdürü
MUAMMER AKÇA
sanat danışmanı
TÜMAY BAŞER ÜÇOK
hukuk danışmanı
ÖMER L. ÖZER
halkla ilişkiler danışmanı
ZEKİ BABA
ankara temsilcisi
HALDUN ÇUBUKÇU
izmir temsilcisi
ATİLLA ALPASLAN
avrupa temsilcisi
YÜKSEL PAZARKAYA
genel yayın yönetmeni
SEYYİT NEZİR
görsel yönetmen
BARIŞ OYLUM
ofset hazırlık
BROY YAYINEVİ
Mis Sokak, 17/1
Beyoğlu - İstanbul
Tel-Faks: (0212) 243 67 78
eskidergisi@hotmail.com
baskı: BERDAN MATBAASI
dağıtım: DOĞAN DAĞITIM

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kentin Belleğine

Yolculuk...

- Mübahat S. KÜTÜKOĞLU
  - *İzmir Tarihinden Kesitler*
  - *XV ve XVI. Asırlarda İzmir Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı*
- Olaf YARANGA
  Çeviri: Gürhan TÜMER
  XIX. yy.'ın İlk Yarısında Fransız Gezginlerin Anlatımlarında İzmir
- Cevat SAMİ-Hüseyin HÜSNÜ Beyler
  Sadeleştiren: Erkan SERÇE
  İzmir 1905
- Emel KAYIN
  İzmir Oteller Tarihi
- Ekrem AKURGAL
  Ege / Batı Uygarlığının Doğduğu Yer
- Uluslararası Amerikan Koleji Arş. Raporu
  Çeviri: Aykan CANDEMİR
  İzmir 1921
- İlhan PINAR
  - *Hacılar, Seyyahlar, Misyonerler ve İzmir [Yabancıların Gözüyle Osmanlı Döneminde İzmir - 1608-1918]*
  - *İzmir 1873*
  Karl von Scherzer
  Çeviri: İlhan Pınar
- M. Şakir ÖRS
  İzmir - Sesler Yüzler Sokaklar
- Mümtaz SAĞLAM
  İzmirli Ressamlar Ansiklopedisi
- A. Nedim ATİLLA
  - *Geçmişten Günümüze İzmir Mutfağı*
  - *İzmir Posta Tarihi (1841-2001)*
- *1927-1928 İzmir Fotoğraf Albümü*
- *İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat-4 Mart 1923)*
- Zeki ARIKAN
  İzmir Basınından Seçmeler (1872-1922)
- *1923 Senesi İzmir Vilayeti İstatistiği*
  Yayıma Hazırlayan: Erkan SERÇE
- Ziya SOMAR
  - *Yakın Çağların Fikir ve Edebiyat Tarihimizde İzmir*
  - *Bir Şehrin ve Bir Adamın Tarihi: Tevfik Nevzat*
- *İZMİR KENT KÜLTÜRÜ DERGİSİ Sayı; 1, 2, 3, 4*

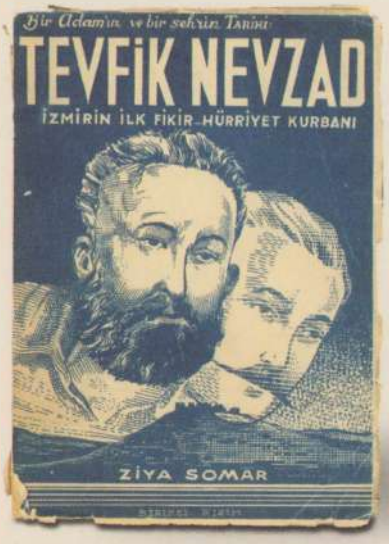

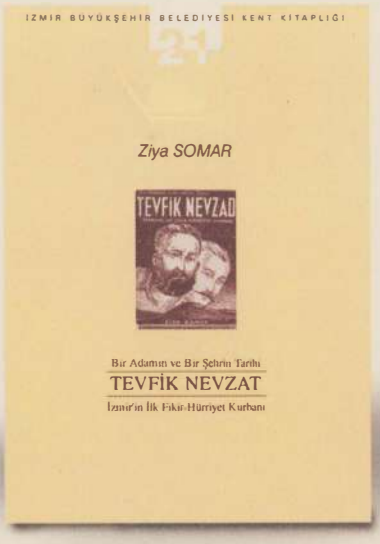

İ.B.B. Kültür Yayınları • İZYAY • İşçiler Cad. No: 130 Kahramanlar-İZMİR
Tel: 0.232. 421 70 40 • Faks: 0.232. 422 04 66 izyay@izmir-bld.gov.tr • www.izmir-bld.gov.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi https://rantey.org

Cesaret Sahibi Olsalar Yanlışlarımı Gösterirlerdi

eski: ***İsmet Paşa****, "sağın devlet fikri yoktur; komünistlerin vardır... Solu kollayışım bundandır" demiş* ***Bozbeyli****'ye. Paşa, kolladıysa, hangi solu, niçin kolladı?*

— Paşa, solu falan kollamadı. Paşa üzerine söylediklerim ortalığı birbirine katıyor. Bir kere İsmet Paşa'ya, herkes gibi, benim de çok büyük saygım vardır. Ama bir nokta çok önemli: Paşa'nın "kültür devrimi" yaptığı iddia edilen yıllarda, biz liseli çocuklardık. O kültür devrimi neydi: Türk devrimi; Yunan-Latin kökenli eserlerle beslenecek, böylece sanatçısı tam anlamıyla batılı eserler verecek. İnanılır şey değil: Biz, ders olarak Yunan-Latin edebiyatı okuduk. Ayrıca Latin liseleri kurulmuştu; onlardan mezun olan bir arkadaşıma Paris'te rastladım. "Fransızcayı kolay öğrendim, Latince biliyordum" dedi... Durum bu. Şimdi hepimiz bu gelişmeyi Anadolu İhtilali'nin tabii neticesi ve Paşa'yı da **Mustafa Kemal**'in yerini tabii bir şekilde alması gereken kişi olarak görüyorduk. 1950'lerde Fransız Komünist Parti'li bir genç bana "Sizin bir lideriniz var, Mustafa Kemal!" dedi, geniş bilgi istedi. Baktım ki ben hiçbir şey bilmiyorum. Müthiş utandım. Türkiye'den derhal Gazi'nin Söylev ve Demeçleri'ni, Gazi hakkındaki başlıca kitapları getirtip işe başladım. Başlayış, o başlayış... Elli yıldır çalışıyorum. Bir kere, 1937'de Atatürk, Paşa'yı niye görevden aldı? diye sorunca ilginç bir şey çıkıyor. 1936'daki CHP Kurultayı için **Recep Peker**'den Avrupa'yı etüt etmesi istenir. Peker, dönüşünde bir parti tüzüğü hazırlıyor; Paşa'yla birlikte imzalayıp Gazi'ye sunuyorlar. Gazi'nin kâtibi, hatıralarında olayı şöyle anlatıyor: "Ertesi gün geldim. Gazi'nin canı çok sıkkındı: 'Kimmiş bu zorbalar?' dedi. 'Hangi zorbalar paşam?' Gazi, 'Sen okumadın mı bu gönderdiklerini!' diyor. Ben anladım ki Gazi, tüzük taslağını bütün bir gece sıkı okumuş ve beğenmemiş. 'İsmet bunu imzalamış olamaz.' diyor Gazi." Paşa'yı ve Peker'i acele çağırtıyor. Gazi'nin tepesini attıran şey, orada, aynen İtalyan Faşist ve Alman Nazi Partilerinde olduğu gibi devlet ve partiyi aynılaştıran, bununla yetinmeyip TBMM üstünde bir seçkinler konseyi —Batıdaki Faşist Konseyi— oluşturulmasını sağlayan bir hazırlık var. Gazi'yi çileden çıkaran da bu. "Peki biz meclisi niye kurduk?" İsmet Paşa "ben okumadan imzaladım" diyor ve kabahat Peker üzerinde kalıyor. Tüzük birtakım değişiklikler geçiriyor ama, daha sonrasında, valiler ve Parti İl Başkanları hep aynı kişiler oluyor... Kaymakamlar da İlçe Başkanı. Gazi bunu hazmedemez. Bunu mutlaka her Türk gencinin öğrenmesi lazım: 6 ay sonra Gazi, Doğu'daki olayları bahane ederek Peker'i, bir yıl sonra da İsmet Paşa'yı görevden alır. Çünkü birtakım zorbaların Cumhuriyet rejimini değiştirme eğilimini görüyor. İsmet Paşa'nın bu karakterini görmek gerekir. İsmet Paşa, Millî Şef olduktan sonra, bıraktığı yerden sürdürüyor: Türkiye, hazırlanan tüzük çerçevesinde yönetiliyor ve mahiyeti itibarıyle başka bir rejime geçiyor. Bunu gençler asla öğrenemediler ve DP'ye karşı İsmet Paşa'nın fikirlerini ilericilik diye savundular. Şimdi bakın, Gazi, hiçbir Batılı ülkeyle tek anlaşma imzalamıyor. Musul, Hatay, Oniki Adalar nedeniyle İngiltere, Fransa ve İtalyanlarla ihtilafı var. Sırtını Doğu'ya verip Batı'ya cephe almıştır: Sağ kanat, SSCB'yle yapılan dostluk anlaşmasıyla güvenceye alınıyor;

Herif yalnız kendini beğeniyor diye ahkâm keserler: çünkü çapları odur. Bir gün beğenmediğim ne çok şeyim olduğunu ben sayıp dökeceğim, dehşete düşecekler...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

arka, İran'la; sol kanat Sadabat Paktı'yla... Yani Mustafa Kemal, Osmanlı devrimcilerinin tersini yapmıştır: Genç Osmanlılar ve Jöntürkler, devrim yapmak için Avrupa'ya giderken, Gazi, Samsun'a gider. Batı'nın emrine girmek yerine, Doğu'yla ittifaka girer. 1917 ile 1919 devrimini yan yana koyar. Sosyalist devrimle ulusal demokratik devrim bir ilkede anlaşırlar: Mazlum milletlerin savunması. Bu; o yılların Avrasya politikasıdır.

eski: *Kafkas Seddi'ne de ilk olarak sen dikkat çektin...*

— Evet evet... Bu mesele önemli. Gazi döneminde Afganistan, İran üzerine kitaplar yayınlanıyor. **Falih Rıfkı Atay**, **Yakup Kadri Karaosmanoğlu**, **Şevket Süreyya Aydemir** ve *Kadro* dergisi okunmadan ne olup bittiğini anlamak mümkün mü? Mustafa Kemal Paşa, Kadro'yu himaye ederken, Recep Peker, İsmet Paşa'nın desteğiyle yok ediyor...

eski: *Hatay Meselesi'nin çözümü için Fransızlarla anlaşma, Atatürk'ün sağlığında değil miydi?*

— Bunun tarihi 1938'dir. Gazi, son tahlilde kuvvet kullanacaktı zaten... Demin kaldığımız yerden sürdürürsek, 1940'ta Latin Liseleri kurulur. 1947'de Tevhid-i Tedrisat Kanunu delinir. Yabancı dille öğretim başlar. Millî Eğitim'i yabancıların emrine sokma girişimi Celal Bey'e (**Bayar**) değil, İsmet Paşa'ya aittir; Celal Bey onun başlattığını sürdürüyor. İsmet Paşa'yla birlikte Müdafaa-i Hukuk bırakılmış, ihtilal ve rejim rayından çıkmıştır. Bandung Konferansında, Dışişleri Bakanı'nın mazlum ülkelere, gözlerinin içine baka baka hakaret etmesinde görüldüğü gibi, biz, yeniden sırtımızı Batı'ya veririz. Doğu ülkeleri içinde sarsılan itibarımızı o gün bugün toparlayamıyoruz. Oysa Gazi, Asyai milletiz, Asyalı toplumuz diyordu. Beni Atay'ın, İsmet Paşa için söylediği şu laf uyandırdı asıl: "İsmet Paşa ileri bir Tanzimatçıydı." İlk okuyuşumda Tanzimat kökenli ilerici olarak anlamıştım. Oysa "aşırı bir Tanzimatçı" oluşunu söylüyor. Tanzimatçılık, **Koca Reşit Paşa**'nın İngiliz sefirinden aldığı emirle yaptıkları... 1838 Ticaret Anlaşması, **Çiller**'in yaptığı anlaşmanın eşidir. **Hüseyin Avni** yazmıştır: Osmanlının 25.000 dokuma tezgâhı, Manchester dokumalarının girişiyle üç yıl içinde çöktü... Tekstilin şimdiki durumu... Neymiş: Gümrük Birliği'ymiş, AB'ymiş...

eski: *Burada araya girmek istiyorum. Yani sen şimdi Grek-Latin kültürüyle olmaz diyorsun! Ergenekon efsanesindeki demircininkiyle* ***Prometheus*** *ateşi yan yana gelemeyecek mi?*

— Hayır, öyle bakmayın! Oradan alırsak yanlış bir yere, ırkçılığa düşeriz. Mustafa Kemal'in tanımladığı milliyetçilik, ırk değil, yurt milliyetçiliğidir. Kurtuluş Savaşı'nda İstiklal madalyası almış Ermeni yurttaşlarımız vardır. Kurtuluş Savaşı, Laz'ıyla, Kürt'üyle, bu toprağı yurt bilen insanlar tarafından yapılmıştır. Bir ulusal demokratik devrimle modernizme adım atılıyor. Batıda nasıl yapılmıştı? Latincenin yerini ulusal diller almıştı. Newton'un kitabının adı Latincedir: Principia Matematica. Türkçenin de arapça ve farsçayla akraba olmasını yadırgamak yanlış bir şeydir. Ulusal dil, ümmet dilinin içinden çıkar. Gazi, inkılaptan sonra TTK ve TDK'yı kurar. Turancıların etkisiyle Orta Asya dillerinden kelime alma yoluna gidiliyor; ama 1936'ya doğru Atatürk "Halkın konuştuğu dil Türkçedir" deyip o işi kapatıyor. Yunan-Latin çevirileriyle birlikte özleştirme yeniden hızlanıyor. Niçin? Osmanlıdan kalan kelimeler bizim ulusal sentezimize çağrışım yaptıracak. Mektep dediğimiz zaman Divan Edebiyatımızla bağımız sürecek. Oysa o köklerden kopartılmak isteniyoruz; ulusallıktan koparılıyoruz. **Melih Cevdet** "bizim klasiklerimiz yoktur" dedi. Olmaz

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mı? Divanı reddedersen yoktur. Gazi'nin derdi, fazlaca Arap-Acem etkisindeki millî tarafı ortaya çıkarmak. Din devleti olmaktan laik devlet olmaya yönelik bir ulusallık! Bunu solcular da iyi kavrayamadılar.

eski: *Oysa şimdilerde, Divan Edebiyatı'nın müfredattaki yeri büsbütün daraltılmak, ders kitapları daha "güncelleştirilmek" isteniyor...*

— Ülkemizde, adı 'millî' olan iki bakanlıktan birisi, Eğitim Bakanlığı'dır. Millî Şef'ten bu yana icraatı 'gayr-i millî'; tevhid-i tedrisatı delip İmam / Hatip Lisesi ya da devlet okulunda ecnebi dille öğretim ne kadar vahim bir hata ise, edebiyat öğretiminde klasik Türk edebiyatın dışlanması, en azından ikinci plana atılması, o kadar vahim bir hata! Batılının değirmenine su taşınmış oluyor: çünkü amaç, 'kültürsüzleştirme operasyonu'nun tamamlanmasıdır. ABD'nin geçmiş kültürü yok ya, senin de olmayacak; olan silinecek; ne göçebe kültürün olacak, ne ümmet kültürün olacak, ne de modernist millet kültürün; sen de onun gibi, kola / pizza / hamburger üçgeni içinde, satanism / cinsellik / çevrecilik çukurunda debelenip duracaksın, adamın istediği o, bizim yönetimlerin yapmaya çalıştığı da aynen bu!

eski: *Yani kültürün yeniden Kemalsizleştirilmesinde geniş bir ittifak mı oluştu? Peki Batının değerleri, modernizm, bu sentezde hiç yer almayacak mı?*

— Yer alacak tabii ki. Şu ayrım çok önemli: Küreselleşmeyi anlamalıyız bir kere. Le Monde'da sözünü ettiğimiz şu yazının adı bile yetiyor: Cebrî yürüyüşle küreselleşme. Yani marş marşla... ABD böyle yapıyor... Şimdi Selçuklu'nun ve Osmanlı'nın sentezleri örnek alınmaksızın bugün ulusal senteze varılamaz. Osmanlı'da Bizans, Arap, Acem, Kürt, Ermeni, Laz da var. Eskiyi reddetmiyor, yeni bir aşamada içeriyor. Türkler zeytinyağlı yemek kültürünü Bizans'tan aldı. Mesela tatlılarımızın birçoğu Arap tatlısıdır... Dışlanmamıştır. Ama yüzyıllar sonra baktığında bu Arap'tır, şu Bizans'tır diyemezsin, senteze uğramıştır.

eski: *Peki modern Türk kimliği deyince ne anlaşılmak gerekiyor? Bugün Türk kimliğine karşı Batı hangi silgileri kullanıyor?*

— Milletin kimliği, karakuşi tariflerle belirlenemez; onu tarih belirler ki, bu da yurt bilinci, dil bilinci, millet bilincinin senteziyle oluşur. Bence böyle bir kimliğimiz vardır, etkili de olmaktadır; olmasa, Avrupa'da yaşayan Türkler, üçüncü kuşağa ulaştıkları halde, hâlâ ulusallıklarını koruyabilirler miydi? Olmasa, şu son 11 Eylül olayında media'nın soytarılıklarına, resmi kişilerin kıvırtmalarına rağmen, kamuoyunun büyük kesimi, Asya'dan yana olabilir miydi? Millî Şef'in Yunan / Latin operasyonunu boşa çıkarın, vazgeçilmesini sağlayan nedir? Neden dolayı, Birinci ve İkinci Yeni yutturmacaları halk katmanlarına inemez? Böyle bir kimlik var olduğu ve taklitler bu kimliğe ters düştüğü için!

Batı'nın yöntemi hiç değişmez: ulusallığını evrensel diye

Ecevit Washington'dayken media'nın şaklabanlık ettiği günlerde, ajansların verdiği bir haber çok ilginç: Türk / Rus Stratejik Ortaklık Anlaşması!

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

senin enayi aydınına yutturur, o enayi aydın da, ulusallığını komprador bir alafrangalıkla değiştirmek ister, bununla kalmaz, halkını da sürüklemeye çalışır. Tanzimat'tan beri —Gazi dönemi hariç— aynı yutturmaca sürüyor ama, siz Türk halkına bakın hele, yutmuş gibi bir hali var mı?

eski: *Geçenlerde sentez konusuna yazında suyu örnek vermiştin. Ama şimdi oksijen ve hidrojen ayrıştırılarak iş bir ABD sentezinin bileşeni olmaya mı götürülüyor. Yani onun değirmenine mi su taşınıyor?*

— Aynen öyle. Suya baktığında oksijen ve hidrojeni göremezsin, bir sentezdir... Şimdi Yunan kültüründen biz toplumsal hayatımız için gerekeni almışız. T.C., Osmanlı'dan gelen özümsemeleri reddetmeyecek; daha sonrasında yerel özellikleri içermeyi reddetmeyecek... Batıdan elbette rasyonalizm yöntem olarak alınacaktır. Şimdi bunun iki ayağı var: Liberalizm, sosyalizm... Ama sentezi bırakırsan, tıpkı Senegallilere okutulan ders kitapları sana da okutulur: "Cedlerimiz uzun boylu sarışın adamlardı..."

eski: *Yapısalcıların "kültürleri dokunulmadan bırakma" tezleri var. "Her kültür kendi içinde bütün. Batı, bu kültürleri, uygarlık ve ilerleme adına zedelememeli" diyorlar. Peki bu daha mı tutarlı? Yoksa burada da başka bir hesap mı var?*

— Batı'dan çıkan hiçbir akımın kurtarıcı olabileceğine inanmam. FKP'de Güney Afrika'dan gelmiş Siyahilerin nasıl ikinci sınıf Komünist sayıldıklarını gözüyle görmüş bir adamım. Sömürgelerden gelen servetten pay aldılar, yitirmek istemiyorlar. Asıl çelişki mazlum halklarla, zalim emperyalistler arasında. İşçinin oralarda zincirlerinden başka kaybedecek çok şeyi var. II. enternasyonal sömürünün devamını, III. enternasyonal emperyalizmin sona ermesini savundu. Modernizmin köklü yanılgısı burada ortaya çıkıyor: Temelindeki Yunan-Latin demokrasisi, köle çoğunluğu üzerindeki bir azınlığın tahakkümüne dayanıyor. Bu kültürün günümüzde emperyalizm olarak sürdüğünü **Galiyev** gördü. **Lenin**'e "Batı'da komünistler de iktidar olsa bizi sömüreceklerdir" diyor.

eski: *Demek ki Batı Komünist Partilerinde burjuva komünistler ve proleter komünistler bir aradaydı... Çarpıcı bir gözlem. Peki evrenselliği nasıl tanımlayacağız o zaman. Batı merkezli bir tanıma komünistlerle varmak da mümkün değil şu koşullarda?!*

— Dünyada Marksizmin düşündüğü anlamda bir sosyalizm gerçekleşmediği sürece Doğu-Batı çelişkisi sürecektir. Çünkü bu aynı zamanda ezilen ve ezen çelişkisidir. Bu çerçevede evrensellik, Batı'nın hegemonya siyasetidir. Sen kendi evrensel sentezini, kendin arayıp bulacaksın. Şimdi şu ayıba bak: Avrupa'nın beşyüz yıllık değerlerini evrensel diye empoze etmeye çalışıyorlar. Çin'i nasıl bu sentezin dışında tutarsın. Hint uygarlığının da ondan kalır yanı yok. İslamiyeti niye dışlıyorsun? Göçebe kavimlerinin uygarlıkları var. Slavlar da çok farklı bir uygarlık geliştirdiler. Afrika kavimlerinin, Kızılderililerin uygarlıkları ortaya çıkıyor. Yunan—Latin tamam da, bütün bunların sentezini gerçekleştirmeksizin evrensellik olur mu? Ne olur peki? Hristiyan Batı'nın müstemlekeci, yayılmacı uygarlığı olur. Geçen gün yakaladım, yazıyorum: Bir zenci gelmiş, Bremen antoropoloji müzesinde kafatası arıyor. Evet kafatası... Ceddinin kafatasını arıyor. Meğer Almanlar, kendilerine kafa tutan zencilerin kafalarını gövdelerinden ayırarak alimlerine göndermişler, incelenmesi için... Amaçları ne? Zencilerin beyazlardan aşağı ırk oluşlarını kanıtlamak! Uygarlık istemediklerine göre?! Zenciyi müzede gezdiren Alman bilgin, çok güzel ingilizcesiyle "Peki ne kadar kafatası geldi" sorusunu şöyle yanıtlıyor: "Beş yüz kadar." Güzel sekreteri de dolapları açıp açıp gösteriyor. İşte evrenselleştirmek istedikleri medeniyet, başkalarının aşağılanmasına dayanıyor. Olay bu! Dünden bugüne gösterdikleri tek gelişme ise, kafataslarını, teşhir salonundan bodruma indirmek. Laboratuvarlarını bodruma gizlemek! Eh bu kadarcık utanma olsun! Batı bu!

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

insan haklarından anladığı, onları bölmek, dağıtmak, kolay lokma yapmak! Onun için kül yutmamalıyız! İki lafın birinde biz Asyalıyız diyorum ya, geçenlerde TV'de Demirtaş (**Ceyhun**) söyledi, AB ve idam konusunda... "Bizde aile meclisi kararıyla kızlar öldürülüyor. Böyle bir toplumda idam cezasını kaldırsan ne yazar?" Biz Asyalıyız, kabul edelim. Ben ona başka bir şey eklemek istiyorum: Solcular ölüm cezasına karşılar; ama taraftarlarını ölüm orucuna sevkediyor, kurdukları mahkemede ölüm cezası veriyor. Buna ne dersin?

eski: *Ecevit'in ABD gezisinde "ilk kez insan haklarından söz edilmediği" haberi yer aldı* Radikal'*de. Öte yandan, "IMF parayı geciktiriyor" haberi manşetteydi. Ecevit'se, gezinin olumlu geçtiğini söylüyor. Bütün bunların anlamı nedir?*

— Bütün bunlar, bırakın toplumsal sorumluluğu, her türlü meslek sorumluluk ve haysiyetinden soyunmuş görünen media'mızın, halkı uyutma soytarılıkları! 'Bütün bunların anlamı', ancak, Ecevit'in Washington'a gittiği ve media'nın bu şaklabanlıkları yaptığı günlerde, ajansların verdiği bir haberle ortaya çıkıyor: Türk / Rus Stratejik Ortaklık Anlaşması! Eğer Başbakan, ABD'ye destek aramaya gittiyse, Türkiye'nin desteği başka yerde zaten bulduğunu fark etmemiş olsa gerek! Media'nın bu yeni yüzyıldaki belki de en önemli ilk anlaşmayı es geçmek için yaptıkları da, ayrı bir şaklabanlık!

eski: *Solu da eleştirmekten geri durmadın aslında... Bu eleştirilerin altında, kimseyi ve hiçbir olumlu atılımı beğenmeyişinin yattığı söylenir durur... "Attilâ İlhan yalnız kendini beğenir!.."*

— Attilâ İlhan yalnız kendini beğenir iddiası, bir kere intellect düzeyinde —eskiden buna 'müdrike' derdik, şimdi 'anlak' diye bir şey uydurmuşlar, bence kavramı kapsamıyor— bir tespit değildir; kahve sohbeti düzeyinde alınırsa da, görülür ki, bir aczin, çaresizliğin sonucudur. O yalnız kendini beğenir dediğiniz zaman, ben onu beğenmiyorum ama, başa da çıkamıyorum, nasıl susturacağımı bilemiyorum demiş oluyorsunuz, çünkü ne birikiminiz buna yetiyor, ne de o kadar medeni cesaret sahibisiniz! Ülkemizde, en çok da aydınlar arasında, bilgisizlik ve birikimsizlik yaygın olduğu için, böyle mahalle kahvesi ağzıyla asıp kesme âdettir; ben onların yerine olsam, asıl şu soruyu sorarım kendime: Attilâ İlhan bu kadar kendini beğenmişin biriyse, hiç kimseyi kolay kolay beğenmeyen Türk halkı, onu neden bu kadar beğenip, söylediğine kulak veriyor?

Kaldı ki, sorunun intellect düzeyinde ele alınması gerekir, aslolan budur; ne yazdıysam açık açık ortadadır; dolaylı konuşmam, yanlış yaptığımı görürsem söylerim, dediklerim çıkıyorsa bu benim kabahatim mi? Beğenmeyenlerin yapması gereken, şudur: yanlış yapıyorsam, hatalıysam, bilimsel olarak bunu ele alıp irdeler, ortaya koyarlar; cevabım varsa veririm, yoksa, tamam siz haklısınız derim. Ben bunu yapabilecek kadar yürek sahibiyim, peki onlar bunu yapabilecek kadar yürek sahibi midir? Olsalardı, bunca yıldır yapmazlar mıydı? Kamuoyu önünde suspus otururlar, entel meyhanesinde, herif yalnız kendini beğeniyor diye ahkâm keserler: çünkü çapları odur. Bir gün beğenmediğim ne çok şeyim olduğunu ben sayıp dökeceğim, dehşete düşecekler...

Aslında, aydın olmak ne demek, aydının misyonu nedir, sanatçının işlevi neyi gerektirir?.. hiçbirini bilmiyorlar. Mesele bu!

fotoğraflar: KADİR İNCESU

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Dünyayı Durduracak, Güneşi Doğduracak, Dünyamı Dolduracak "Bir Parti" İstiyorum

ÜSTÜN AKMEN

Son günlerde, çok partili döneme geçişimizde iki etkenin rol aldığını düşünür oldum. Neymiş bunlar? Biri, II. Dünya Savaşı sonrası Nazizm ve Faşizm gibi totaliter rejimlerin yıkılması, ikincisi Birleşmiş Milletler Örgütü'nün Batı tipi çoğulcu demokrasilerle yönetilen ülkeler tarafından kurulması. Bu ikiliye, dilerseniz uluslararası ortamda güçlenen demokrasi dalgasının yönetilen ülkeler tarafından kurgulanmasını, uluslararası ortamda güçlenen demokrasi dalgasının Türkiye üzerinde etkili olmasını ve ülkede ekonomik ve sosyal gelişmeler sonucunda ortaya çıkan çağdaş toplumsal katmanların güç kazanmalarını ekleyebilirsiniz. Küçücükken, top oynayıp acıktığım günlerde dış ve iç etkenlerin bir araya gelmesiyle tek partili dönemden çok partili döneme geçildiğini anımsıyorum. Türkiye, (dün gibi aklımda) bunun sonucu olarak, çoğulcu demokrasiyi gerçekleştirmeyi önkoşul sayan uluslararası kuruluşlara katılmaya taaa o günlerde başladı.

Bütün bu fevkalâde olumlu görünen gelişmelere karşın; toplumcu düşünceler, özellikle Soğuk Savaş koşullarının da gereği olarak, egemen siyasal düzene bir tehdit olarak kabul buyuruldu. Tam bu sırada, sağ iktidarların Atatürk döneminde başlatılan çağdaş alt ve üstyapı dönüşümlerini sürüncemede bırakmaları girişimlerini anımsayın lütfen. Sürüncemede bırakmaların yerini giderek saptırmaların aldığını da unutmayın sakın. Nasıl unutursunuz ki!

Bütün bunlar için yeni, çağdaş, uygar, güçlü temellere oturtulan bir ulusal yaşam biçimini gerçekleştirebilecek bir siyasal parti istiyorum.

Siyasette etik yön ve özelliklerin zayıflatıldığı, parti programlarının birbirlerinden kopya çekilerek yapıldığı, benzemez bellenenlerin kolayca birbirlerine benzeştiği, yozlaşmadan yakınanların kısa sürede kendiliğinden yozlaştığı, siyasal söylemlerle eylemlerin hiçbir biçimde birbirini tutmadığı dönemlerdi. Farklı toplumsal kesimlerin gereksinim ve isteklerini karşılayacak, farklı siyasi ve ekonomik uygulamaları tasarlamanın her zaman olanaklılığı düşüncesinden hareketle; gücünü ülke gerçeklerinden, program tutarlılığından, demokratik halk hareketinden alarak, söylemi ile eylemi uyumlu olan, kararlı uygulamalarla Türkiye'yi düze çıkarmak ve ileriye götürmek üzere yola çıkan bir siyasal partiye rastlamadım ben. (Siz rastladınız mı?)

Özellikle eğitim alanında çağın gerisine gidişler, gelir dağılımı adaletinin bozulması, toplumsal kesimler arasındaki farkların uçuruma dönüşmesi, enflasyonun halkı ezen haksız bir vergi durumuna dönüşmesi, bunun (bana sorarsanız, bilinçli olarak) önlenememesi, ekonomimizin kendi olanaklarını harekete geçiremeyip dar boğazlarda boğum boğum boğazlanması ve bunun sonucunda dışa bağımlılığımızın hızla artması, yeni toplumsal sorunların ortaya çıkmasına yol açıyordu. "Go Home 6. Filo" diye Dolmabahçe Rıhtımı'nda çığrıştığımız günlerdi. Türkiye çarpık ve hödüklerin güttüğü güdük bir sanayi yapısına yazgılı kılınıyor, dış borçlarımız hızla artıyor-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

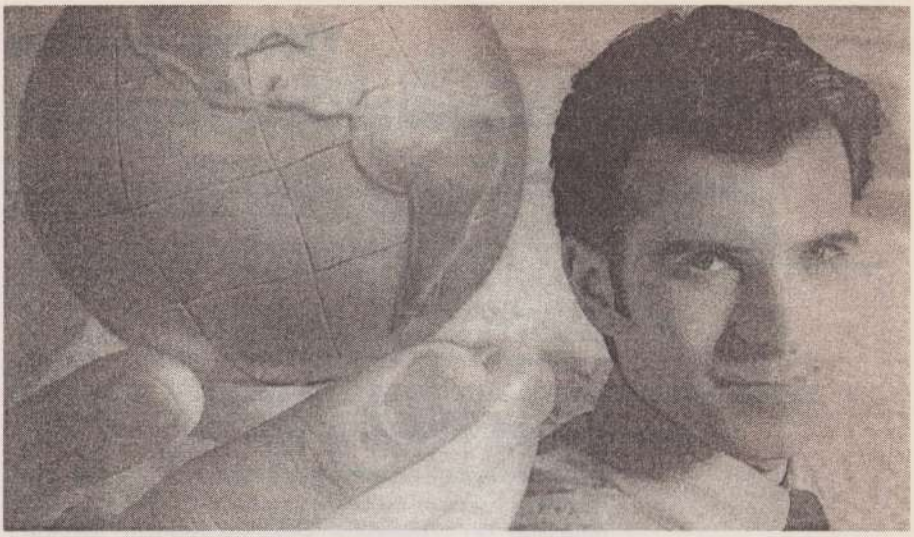

du. Ekonomik bağımsızlığımız büyük ölçüde yitirilmiş, demokrasinin temeli olan fırsat eşitliği ilkesi çoktaaan ortadan kaldırılmaya başlanmıştı.Toplumun gereksinimlerine yanıt veren, insanın gönencini toplumsal kalkınma ile birlikte sağlamayı öngören, bunun için de evrensel ve ulusal ölçütleri benimseyen, gelişme yönünde değişimi hedef alan toplumcu ve çevreci programıyla demokratik bir parti ortaya çıkamadı. (Sizce çıktı mı?)

Oysa ne denli anlamlı ve anlaşılması ne denli kolaydır ki, Türkiye'de demokrasiyi, kalkınmayı ve sosyal politikaları temel alan toplumcu düşünce, başlıca iki kaynaktan beslenerek gelişmişti. Bunlar, aydınlanma süreci olarak özetlediğimiz Kurtuluş Savaşı'nın sırtını dayadığı düşünce, yanı sıra Atatürk ilke ve devrimlerinden oluşan ulusal toplumcu değerlerimiz ile evrensel değerlerin temsilcisi sosyal demokrasiydi. Bu düşünceler ışığında demokrasiden, bilgiden güç aldığını yürekten söyleyen, çok çalışmaktan, tutumlu olmaktan, yatırım yapmaktan, üretmekten yana, rant düşmanı tek parti yoktu. (Sizce var mıydı?)

Gün gördük, günler gördük, Atatürk'ün uygar dünyaya ulaşma ve geçme yönündeki hedefinin günümüzde "çağdaşlaşma, demokrasi, insan hakları, hukuk devleti, kalkınma, sosyal devlet, bilgi toplumu olma" anlamına geldiğini ve bunların gerçekleştirilmesinin ekonomik-sosyal-kültürel alanlarda sağlanacak başarılara bağlı olduğunu açıklayan bir parti şööööyle gümbür gümbür gelemedi. Bu hedefin seyircisi değil, izleyicisi olunmasını ve ülkemizin uygar dünyanın eşit, onurlu, saygın ve başı dik bir üyesi olarak yerini almasını savunan cesaret, hep esaret altında kaldı.

Ben yılmadım, bezmedim. Hırs küpüyüm. Ülkemizde oradan oraya parti parti savrulanlar da, kahvehanelerde bir parti tavla oynayanlar da, bol içkili ve yemekli sosyetik parti düzenleyenler de, av partisi - çay partisi - mangal partisi yapanlar da, kelepir partileri kaçırmayanlar, vurgun partilerine baş koyanlar da, danslı parti verenler, o hortumcu senin bu hortumcu benim derken partiyi kaybedenler de umudumu kıramıyor. Ben, demokrasinin fırsat eşitliği ilkesi esas alınarak yaşama geçirilmesini; bilgi edinmelerden elde edilecek bilgilerin yayılmasını ve kullanılmasını kolaylaştırarak çağa uygun bilgi toplumu yaratılmasını istiyorum. Ulusal kaynaklarımın korunmasını istiyorum, yetmiyor, Avrupalılara, Amerikalılara muhtaç konumdan kurtulmak istiyorum. Yaratılan kaynakların yatırıma dönüştürülmesini, kara yazgımın değiştirilmesini istiyorum. Bütün bunlar için yeni, çağdaş, uygar, güçlü temellere oturtulan bir ulusal yaşam biçimini gerçekleştirebilecek bir siyasal parti istiyorum. (Siz de istiyorsunuz, biliyorum).

(NOT: Bu yazıyı yazdığım gece bir düş gördüm. Ayışığı ağaç tepelerinden mavi bir örümcek ağı gibi iniyordu. Deniz kıyısındaydım. Öyle sonsuzdu ki deniz kıyısı, küçük dalgaları göğe doğru savruluyorlar sandım. Bir sandal gördüm. Aaa! Bir de ne göreyim! Sandalın içinde değil miyim! Küreklere asıldım. Kürek suya doğru inerken, üzerinde biriken sular tıp tıp damlıyor, düzlüğü kuru gümüş damlalarla süslüyordu, ya da ne bileyim, sanki tohumlar gibi saçılıyorlardı pürüzsüzlüğe. Birden gök gürledi. Şimşekler gökyüzü ile yeryüzü arasında gitti geldi. Zaman zaman ortalık parlaklaşıyordu. Yükselen büyük bulutlar... güneşin gölgelenmiş boynuzlarını gösterişi... parlak uzun bir yol... Günbatımından sonra durulan, sinen toprak ve ıslak gökyüzü, falan...

İçimde binbir coşku, uyanıverdim. Yeni bir parti mi kuruluyor ne!)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Divan Şiirini Günümüze Taşımak

AHMET NECDET

Edebiyatımızda geleneksel kültür kalıtımızın en önemli kaynaklarından birini oluşturan Divan şiiri, dün olduğu gibi bugün de bir eğitim sorunsalı olarak yeniden tartışmaya açılmış bulunuyor. Geçmişi yadsımak, daha doğrusu geçmişin potasında ve yüzlerce yıllık tarihsel bir süreç içerisinde oluşan geleneksel kültüre karşı çıkmak, ona saygısızlık etmek için yeni bir "milad" anlayışı ile karşı karşıyayız: Bu milad, Millî Eğitim Bakanı Bay **Bostancıoğlu**'na göre Cumhuriyet'tir ve liselerimizdeki edebiyat öğretimi de, biri "Cumhuriyet'ten Önce Türk Edebiyatı", öbürü ise "Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı" olmak üzere ele alınmalı ve ağırlıklı olarak ikincisine yer verilmelidir. Genç insanımızın "mef'ûlü / mefâilün / feûlün" ve bunun gibi aruz kalıplarını öğrenmeye ihtiyacı yoktur. Kendi anlatım özelliklerinin sınırına gelmiş veya tükenmiş bir şiir, yaratıcı çalışmayı engelleyen bir sorunsal'dır ve bu yüzden de sınırlarının çok dar tutulması gerekir.

Divan şiirini hafife alıp küçümseyen bu acımasız yargıların doğruluğu ve geçerliği nedir? Aslında Divan şiirinin eleştirel tarihi, sanıldığından çok daha eskidir ve böyle bir tartışmanın varlığını saptamak için XVIII. yüzyılın ikinci yarısına kadar inmek bir zorunluluktur. O dönemde, son büyük Divan şairimiz **Şeyh Galib**'in bir başka Divan şairine getirdiği eleştiri, ilgi çekicidir: Galib, bir mecliste **Nabi**'nin ünlü mesnevisi *Hayrâbâd*'ı İranlı şair **Feridüddin Attâr**'dan çaldığını söyler ve bir iddia üzerine kaleme aldığı kendi mesnevisi *Hüsn ü Aşk*'ta da bu yapıtı ayrıntılı bir şekilde eleştirir, onun eskilerini taklit etmekten öte bir bir şiir yazmadığını ve yenilikçi bir şair olmadığını dile getirir, yeni yol (nevrâh) açan ve öğreten kişiyi şöyle savunur:

Divan şiirini günümüze taşımak için izlenmesi gereken bir başka yol da, dil-içi çeviri yöntemidir

Merd âna denir ki aça nevrâh
Erbâb-ı vukûfu ede âgâh [1]

Divan şiirinin Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde de eleştirildiğini, hakkında ileri geri pek çok şey söylendiğini ve bu tartışmaların bir antolojiyi dolduracak kadar çok sayıda olduğunu[2] biliyoruz. Bu şiiri hem yerden yere çalan ve hem de göklere çıkaran **Abdülbâki Gölpınarlı** ve **Nurullah Ataç** gibi yazarlarımızın ikilemi, Türk aydınının geleneksel kültürümüzle ilgili trajik, daha doğrusu trajikomik ruh ve düşünce dünyasını yansıtmak bakımından büyük önem taşır.

Desenler: Mustafa Işık

Oysa, klasik edebiyatımızı bilmeden yenilikçi edebiyatımızı, modern ve hattâ post-modern edebiyatımızın verimlerini anlamak ve yorumlamak mümkün değildir. Zira hiçbir edebiyat yapıtı, gökten yere zembille indirilmiş tanrısal bir yaratı olamaz. **İbni Sinâ**'yı, **Sühreverdi**'yi, **Attâr**'ı, **Fuzûli**'yi bilmeden **Şeyh Galib**'i[3] ve onun *Hüsn ü Aşk*'ını bilmeden de *Keçecizâde*'sini, **Abdülhak Hâmid**'in *Makber ve Eşber*'ini, **Ahmet Hâşim**'in şiirini, **Ahmet Hamdi Tanpınar**'ın *Huzur*'unu, **Halide Edip Adıvar**'ın *Döner Ayna*'sını ve **Orhan Pamuk**'un *Kara Kitap*'ını anlamak ve yorumlamak, elbette ki eksik kalmış bir edebiyat çabası olacaktır. Aynı değer yargısı, **Turan Oflazoğ-**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SARIŞIN

Bir delikanlılıktır eşlik eden uzun akşamlara
Bir perinin elleridir nemli saçlarının güneşi
Amansız koyu elleridir inatçılığın
Bir bekârettir koyu bir sonbaharın gölgesi

Benim delikanlı bağrım dağılır bir baharla

Geyiklerin en uzun uykularından geldim
Uykularından mavimsi tepelerin
İnatla çarpışan bir genç kızın süzülüşünü hazırladım
Sahipsiz mezarlarla parıldayan yaşlı ağaçların
Ölü sarışınlığında o kilitli camların

Ah güzelliğim yitiyor
Bodrumlarında olgunlaşan kokusu elmaların
Neşenin çılgın yataklarında
Atıyor solgun bir kızın nabzı

Masallar ah meleklerin huzurlu ormanları!
Ağzımda olgun şarabın sarışınlığı.

ERDOĞDU USLU

lu'nun *Güzellik İle Aşk* adlı oyunu ve **A. H. Çelebi**, **B. Necatigil**, **S. Karakoç** ve **H. Yavuz**'un şiiri için de geçerlidir[4].

Görüldüğü gibi, her gerçek edebiyat verimi, bir taşın üzerine yeni bir taş koyma edimine tanıklık eder. Hâl böyleyken, XIII. yüzyıldan başlayarak XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar süren yaklaşık 600 yıllık bir edebiyat kalıtını ve birikimini yok saymak, "cehaletten kaynaklanan bir cesaret" gösterisi veya halk dalkavukluğuna yaslanan bir siyaset aymazlığı değil de nedir? Divan şiirini günümüze taşımak, geleneksel şiirimize sahip çıkmak hepimizin görevidir. Ancak bu kültüre sahip çıkarken, yaşayan edebiyatımıza sırt çevirmenin de hiçbir anlamı yoktur. "Eski" ile "Yeni" arasındaki dengenin en duyarlı biçimde korunması gerekir. Ne kadar hazindir ki, gelişen Türkçemiz, Divan şiirinin koyu Osmanlıca metinlerini tarihin çöplüğüne atmış gibi görünüyor. Şair doğru saptanmadığı, şiir iyi seçilmediği, edebiyat eğitim ve öğretimini üstlenecek kişi iyi yetiştirilmediği için de, Millî Eğitim Bakanlığı'nın Talim ve Terbiye Kurulu, kötü Divan şiiri örneklerini yüzbinlerce lise öğrencisinin karşısına çıkarıyor, onları edebiyattan soğutmak şöyle dursun, nefret ettiriyor. Böylece edebiyat ve sanat bilgisinden, görgüsünden yoksun kuşaklar yetişiyor ve 65 milyonluk bir ülkede bir şiir kitabının tirajı -ne kadar değerli olursa olsun-, medya desteğini almadan 1000 rakamının üzerine çıkamıyor.

Divan şiirini günümüze taşımak için izlenmesi gereken bir başka yol da, dil-içi çeviri yöntemidir[5]: Eski şiirimizi, yeni kuşaklara veya bugünün genç insanına düz anlamını içeren açıklamalı metinlerle değil, bugünün diliyle yine şiir olarak taşımak! Böyle iyi niyetli bir çabanın karşısına "Aruz'a rağmen mi?" sorusu çıkarılabilir. Evet kafiye'yi, redif'i, sözdizimi'ni, hece ölçeğini titizlikle koruyarak ve fakat "aruz'a rağmen"...

[1] **Şeyh Galip**, *Hüsn ü Aşk* (haz. **Orhan Okay-Hüseyin Ayan**), İstanbul 1975, s.38-46.
[2] **Ahmet Necdet**, *Bugünün Diliyle Divan Şiiri Antolojisi* (2. Basım), İstanbul 1999.
[3] **Şeyh Galip**, *Hüsn ü Aşk* (haz. **Abdülbâki Gölpınarlı**), İstanbul 1968, s.36.
[4] **Beşir Ayvazoğlu**, "Yaşayan Şeyh Galib", *Şeyh Galib Kitabı*, İstanbul 1995, s.143-149. Ayrıca bkz. **İnci Enginün**, "Şeyh Galib'in Bugüne Etkisi", *Araştırmalar ve Belgeler*, İstanbul 2000, s.117-136.
[5] **Ahmet Necdet**, *a.g.e., s.7-8.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Aşk ve "İlm Bir Kîl ü Kâl İmiş Ancak"

RECEP USTA

Aşk sözcüğünün her geçen gün anlamını biraz daha yitirdiği günümüzde, gençleri duyarlı olmaktan alıkoyacak uygulamalardan da özellikle kaçınmak gerekmektedir. Gençlerimizi çağın gerçeklerine karşı güçlü ve çağdaşlarından daha bilgili, becerili, sağlıklı yetiştirmek zorundayız. Bu, toplumumuzun gününe ve geleceğine karşı sorumluluğudur. Sorumluluklarımızı yerine getirme uğraşı içinde olurken, geleceğin insanının sadece maddeci olmasına da ortam oluşturmamalıyız. Geleceğin bireylerinin ayakları yere basan; fakat, aynı zamanda duygusal boyuttan kopmamış, duyarlı insanlar olmalarını da sağlama çabası içinde bulunmalıyız.

Basından öğrendiğimize göre, lise öğrenimindeki gençlere Edebiyat derslerinde Divan şiiri çok yüzeysel olarak okutulacak, çağdaş şiirimize geniş yer verilecekmiş. Çağdaş şairlerimizi dışlayan anlayışın kırılmış olması, günümüz şiirine ders kitaplarında yer verilecek olması, mutluluk verici bir gelişmedir; fakat, bu toplumu yöneten veya yönlendirenlerin --eskilerin anlatımıyla-- ifrat-tefrit arasında gidip gelmelerini, hep uç noktalarda bulunmalarını da anlamak olası değildir. Divan şiirinin; şiirselliği besleyen, iç ahengi kulaklara sindiren, karşı cinsi tensellikle ele almayan (istisna şiirler kuralı bozmaz), duygusallığı geliştiren dizelerini okumadan gençlerimize, Edebiyat dersi vermek ne denli doğru olur? Bu soruyu sorarken amacımız, Divan şiirinden başka şiirleri hor görmek değildir. Tam aksine Türk şiirinin gelişiminin gençlerimize tam anlamıyla verilmesini istemekteyiz.

Okullarda Divan şiirinin öğretiminde, çok klasik bir yöntem uygulanmaktadır: Gençlere Arapça ve Farsça sözcüklerin Türkçe karşılıkları ezberletiliyor; beyitlerin, dörtlüklerin veya bentlerin düzyazıya çevrilmesi isteniyor; şiirden ne anladıkları soruluyor; şiirin aruz kalıplarından hangisiyle yazıldığı bulduruluyor; şiirdeki söz sanatları açıklattırılıyor vb.

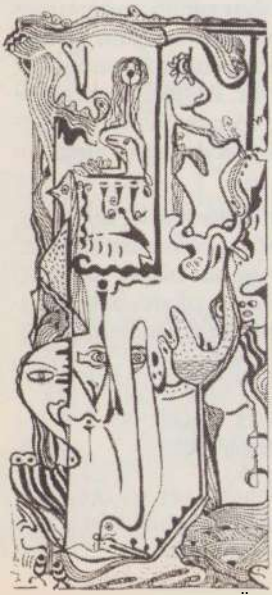

Edebiyat derslerinde Divan şiirinin metinler ölçeğinde ele alınışında genci ezberciliğe iten bu uygulamadan vazgeçilip, gencin Divan şiirindeki duyguları anlayabilmesi için, günümüz şiirinden alınan örneklerle birlikte, Divan şiirinin incelenmesi gerekmektedir. Böylece gencin, Türk şairinin yüzyıllar boyu aşkı, kadını, güzelliği, doğayı, acıyı, zaferi nasıl ele alıp işlediğinin serüvenini görebilmesini sağlamak olanağı doğar.

Anlaşılmazlık zırhından çıkılarak, örneğin aşkın; **Nedim**'den **Cenap Şehabettin**'e, **Faruk Nafiz**'den **Attilâ İlhan**'a, **Hilmi Yavuz**'dan **Ataol Behramoğlu**'na, **Sunay Akın**'a vb. nasıl bir gelişim ve değişim yaşadığını gençlerimizin görmesi, anlaması ve duyumsaması sağlanmalıdır. Bu örnek, dünden bugüne şiirimizdeki tüm temler için geçerli bir uygulama olarak ele alınmalıdır.

Gençlere geçmişteki şiirimizin yeterince anlatılamamış olması, onların algılama güçlüğü çekmelerinden değil, konuların onlara aktarılma biçimi ve uygulanan yöntemden kaynaklanmaktadır. Hangi toplumda ayrıntıları

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MUSİKİ

nihavent musiki... ıtırlı bahçe...
karşı kıyıya geçmeyen inatçı cümle, orada kal o halde,
sen de yorul beklemekten. ne kaldı geride mutlu
günlerimden ey satir? aynı vakittir seninkiyle...
ah, kalbimi teslim ettiğim meçhul ece... aşklarım ki
her biri birer saattir, ah hevesli dönence!
o bahçede hâlâ âşıklar koşar mı, ipekten yumuşak
yemyeşil düşler içinde, hâlâ parlar mı bakışlarındaki
hâle? anlatılan masallardaki mumlar hâlâ yanar mı,
inadına birbirinin üzerinde bıkmadıkları oyunları
denerken âşıklar... kolay mı aşkı yaşamak
böyle bir zamanda, günahkârlıkken hem de...
öldüm say, bitti madde... günahkârım... ruh yanar mı?

SELAHATTİN YOLGİDEN

düzeltmek varken, esasları ortadan kaldırmaya kalkışılır? Bu uygulama bize özgü bir durum olsa gerek!

Anlaşılmazlık gerekçesiyle, gençler sıkılıyor düşüncesiyle, İngiltere'de **Shakespeare**; Fransa'da **Victor Hugo**; İspanya'da **Cervantes**'in okutulmayacağı bir uygulamaya geçilebileceğini düşünmek mümkün mü?

Günümüzde şiir kitapları çok az satılmaktadır. Gençler şiiri sevmemektedir. Geçmişte, şiir günlerinden zevk alan, şiir defterleri bulunan, sevgiliye duygularını şiirle anlatan gençler, neden bugün yok? İşte bu soruların yanıtı da, çocuklarımıza okuma alışkanlığı kazandırmayışımız, duygusallığın aptalca bir yaklaşım olduğunu toplumca benimsetmemiz ve her şeyin para olduğu düşüncesini çocukluktan itibaren, eğitimden, meslek seçiminden tutun da, yaşamın her anına ve her alanına kadar beyinlerine işlememizdir.

Eğitimin ezberci olması yönetsel bir tercihtir. Bu tercih sonucunda araştıran, analiz ve sentez becerisi gelişen, duyan, üreten bir gençlik yetiştirmekten kaçınan yöneticiler, amaçlarına ulaşmışlardır.

Yönetenler çok iyi bilirler ki, edebiyatın gelişmediği yerde, bilim, felsefe gibi kavramlar da gelişemez. Böylece, yönetilenlerin gelişmemesi, "yönetilmeye uygun" bireyler olması sağlanır.

Gelecek kuşakların şiir zevkini, okuma arzusunu geliştireceksin; felsefeyle, bilimle uğraşmalarını sağlayacaksın; dertsiz başına dert alacaksın, olacak şey mi?

Toplumumuzu daha güzel günlere taşımak; toplumsal sorunları beyinlerinde ve yüreklerinde hisseden, bilgi ve iletişim çağının tüm olanaklarıyla donatılmış, yabancı dil (sömürge eğitim anlayışına düşmemek koşuluyla) öğretilirken yabancılaştırılmamış, düşünebilen, tartışabilen, üretebilen gençleri yetiştirmekle başarılabilir. Tüm gençleri kültürle, felsefeyle, edebiyatla tanıştırmadan amaca ulaşmak olanaksızdır.

Toplumların dünü bilmeden; bugünü anlamaları ve yarınları mutlu yaşanır bir hale getirmeleri mümkün değildir. Öyleyse, gelin Türk gençlerini şiirin dününden koparmayın. Divan şiirinin güzelliklerini tattıracak yeni metotlarla Edebiyat derslerini verebilme olanaklarını hazırlayın. Böylece dünün şiirsel sesi, musikisi bugüne ulaşsın, günümüzde ulaştığı yeni duyarlılıkla yarınlara dalga dalga yayılan ulusal bir şiir anlayışı uç versin.

Şiirimizin köklerini gençlerimize gerektiği gibi anlatamazsak; Divan şiirini kaldırma veya baştan savma öğretme yanılgısını sürdürürsek, biliniz ki, bugün olduğu gibi yarınlarda da, en kutsal duygu olan aşk ve insanlığın en onurlu gelişim sürecini yaşadığı ilim için bir uğraş vermezsek, günlerimizi kültürsüz, bilgisiz, yozlaşarak, kendimize yabancılaşarak geçireceğiz.

Aşk ve "ilm bir kîl ü kâl imiş ancak" diyenlere insanlık tarihi, ne yazık ki sayfalarını açmıyor!..

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Şiiri Anlamak İçin

TARIK DURSUN.K

Şiir sever misiniz?.. Ben severim. Şiirin "göklerde yükselen nazenin bir balon" olması bir yana, inanın, hayatı yontan, insanın beş duyusunu birden ayaklandıran bir özelliği vardır. Şairler bunu bilirler ve hınzırca, bizim onca duygumuza toptan seslenirler.

Şairler; şiirlerini yazarlar, biz de şiirseverler olarak, alır okuruz onları. Ortak bir paydada buluşmuşsak... O şairin şiiri bize sesleniyor, bizi etkiliyor, bizi içinde yaşadığımız dünyadan alıp şairimizin yeniden dokuyup yeniden yapılandırdığı, yepyeni, çok farklı başka bir dünyaya götürüyor demektir.

Zordur bu, kabul ediyorum. Hayır, salt şiir için demiyorum; biz okurlar, biz şiirseverler için de zordur. Şairin şiirini dokuması, onu kelimeler aracılığında örüp bizi kendi şiirinin eşsiz dünyasına çağırması... pek öyle kolay bir iş sayılmamalı...

Şair, şiirini rasgele yazmaz. Koşullar, ortam ve... zaman gereklidir ona. Kim bilsin, belki de başka "şey"ler de gereklidir. Bu benim saydıklarımla o "başka şeyler" bir araya gelir ve şiir ortaya çıkar.

Bu, şiirin oluşum sürecidir.

Peki, biz şiirsever ya da şiir okurları olarak bir hazırlık (yani, o şiirin yapılandırdığı yeni dünyaya girmek konusunda bir hazırlık) evresine gerek duyar mıyız?

Evet, hiç kuşkunuz olmasın.

Şiir, şairi açısından nasıl bir oluşum evresine gereklilik duyarsa... okuru için de, özellikle içe sinme ve içe sindirilme açısından o denli bir evreye gerek duyulabilir.

Her şairin kendince bir dünyası vardır. Bu dünyanın ürünü şiir, yazılıp bittikten (şairi ile yazım ilişkisini kestikten) sonra yüzünü okuruna döner. Bu bir çağrıdır. Okur, eski deyişle, buna "icabet" eder. Tabii, hazırlıklı ise... Şiirin o özel dünyasına girer.

Değilse?

Dışında kalır şiirin ve şiire yabancılaşır.

Sözgelişi, şiirinin en olgun dönemini sürdüren **Melih Cevdet Anday**'ın, Melih Cevdet Anday şiirinin tadına ermek için onu öncelikle anlamak, sonra da bir şiir alt kültürü ister.

Dağlarca gibi, onun da şiiri, kapalıymış görünmesine karşılık, anlayan için çok açık bir şiirdir.

Şiirle iç içe olmak, onunla (bir bakıma) özdeşleşmek için bir aracıya gerek duyulabilir mi sizce?

Duyulabilir diyorsanız... haklısınız, evet, duyulabilir.

Peki, kime ya da neye?

Şiir çözümleyicisine... Şairin tümünü ve şiirdeki kişiliğini ele alıp onu biz şiir okurlarına taşıyan şiir eleştirmenine mi yoksa?

Bu noktada geçmiş kuşaklar, bugünün kuşaklarına bakarak daha kısmetli idiler diyebilirim. Çünkü bir **Nurullah Ataç**, bir **Suut Kemal Yetkin**, bir **Mehmet Kaplan**, bir **Orhan Burian** ve bir **Fahir Onger** vardı. Onlar salt şiir çözümleyicileri değillerdi. Onlar şairin şiir kimliğinin de açıklayıcılarıydılar.

Mutlaka bir eksikliğimiz, mutlaka tamamlanmayıp bütünlenemeyen yarım bir yanımız kalmıyor mu acaba?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KUŞLAR

Yeryüzü, bir katran tarlası
konmayın sakın ha!
zehir ağan ateşlerde uçun da
yine de gelmeyin n'olursunuz buralara!

yeryüzü, acımasız ve kanlı bir sürekavı
kanmayın cinayetlere sakın ha!
öleceksiniz de mavi ülkenizde
kuşlamalarda düşün bir yıldız gibi
yine de gelmeyin n'olursunuz buralara!

yeryüzü, bir faili meçhuller coğrafyası
kurulmayın ırmakların sofrasına sakın ha!
hain bir sapan taşıyla çarpışın da
yine de gelmeyin n'olursunuz buralara!

yeryüzü, at kılından bir tuzak
kuşatmayın ayaklarınızı
o görünmez bataklara sakın ha!
kursağınızın boşluğunu yıldırımlarla doldurun da
yine de gelmeyin n'olursunuz buralara!

ERDAL ATEŞ

Çünkü şiire göz kararlaması ile değil, akıl, gönül ve şiir bilincine varmışlığın yordamıyla yaklaşmadan yanaydılar. Çünkü bir **Ahmet Haşim**, bir **Cahit Sıtkı Tarancı**, sözgelişi **Behçet Necatigil**'e, Melih Cevdet Anday'a, bir **Edip Cansever**'e; bir **Ece Ayhan**'a, **Eray Canberk**'e, **İlhan Berk**'e, **Ataol Behramoğlu**'na ya da bir **Süreyya Berfe**'ye benzemiyordu, benzemezdi de.

Ama ne var ki, bütün o saydığım şairler şiir yazıyorlardı ve biz... hepsini okuyorduk.

Doğru, ben de inanıyorum, her şeyin bir yol göstericisi, bir kılavuzu olmalı insan için. Her şeye bir koşu yetişip hakkından geldiğimizi sandığımızda bile, yanılıyor ya da yanılmış olamaz mıyız?

Mutlaka bir eksikliğimiz, mutlaka tamamlanmayıp bütünlenemeyen yarım bir yanımız kalmıyor mu acaba?

İşte böyle durumlarda bir açıklayıcı, bir çözümleyici gerek gösterir bizim için. Şiiri ve şairi bizden çok daha iyi bilen... bize onu ve şiirinin boyutlamalarını olanca sınırlılığı ya da sınırsızlığı içinde ele alıp açıklayan... kısaca, şiiri bize çözümleyen birine gerek duyulur.

Kimi zaman da şairin kendisi bu işlevi üstlenir ve açık şiir yazar. **Orhan Veli-Oktay Rifat-Melih Cevdet**'li "Garip" üçlüsünün başlangıç yılları, açık şiir yıllarıydı. Sonradan Oktay Rifat'ın da, Melih Cevdet'in de yolları birbirlerinden ayrıldı, ayrıca o bir dönemin "Garip" anlayışına vergi şiirin şairleri olmaktan da çıktılar.

Şiir yaşamlarının ortalarından başlayarak sürdürdükleri şiirlerinin geneli, anlaşılma konusunda bir kılavuza, bir çözümleyiciye gerek göstermiştir.

Fazıl Hüsnü Dağlarca bunu *Çocuk ve Allah* ile başlayıp günümüze dek sürerek getirmiştir, ama o, zarını acemilik evresinde anlaşılmazlık'a atmıştı, anlaşılırlığa her zaman ayak koymuştur.

Şiirine kılavuz istemek, okuru ile şiiri arasında bir çözümleyicisi olmasını istemenin modası, Dağlarca ve *Çocuk ve Allah*'la başlamıştı, öbürleri onu izlemişlerdir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Soğuk Savaşın Ayak Sesleri

"Klasikler" Sanık Sandalyesinde

MEHMET ERGÜN

HİLMİ ZİYA ÜLKEN, önemini bugün de koruyan *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*'nün bitiminde, şöyle der:

"...Genel olarak diyebiliriz ki altı yüz yıllık Osmanlı tarihi içindeki çeviri durgunluğuna göre Tanzimat'tan sonra gerek batıdan gerek doğudan yapılan çeviriler daha zengin ve canlıdır. Fakat memleketimizin batılılaşması için beklediğimiz gerçek çeviri etkinliğine göre, yapılan şeyler çok eksik ve zayıftır. Çünkü (...) Tanzimat'tan sonra yapılan çevirilerin büyük bir bölümü dağınık ve rastlantısaldır. Çokluk çevirmenlerin heveslerinden veya yayımcıların ileriye sürdükleri sınırlı bazı gereksinimlerden doğmuşlardır. Bu yüzden onlar bir zincir oluşturamamışlar ve teker teker, etkisiz kalmışlardır.

"(...) Çeviri, bütün bir uygarlığı aktarmaktır. Bu aktarma işi, dağınık ve gelişigüzel seçimlerle olamaz. Uygarlık yalnız bugünün ürünlerinden ibaret değildir. Ona hakkı ile nüfûz edebilmek ve onun içinde yaratıcı olabilmek için mutlaka köklere kadar inmek gerekir. (...)

"Bilinçli, örgütlü ve tam bir çeviri, (...) bugünün büyük düşün ve sanat yapıtlarının yanında bütün sanat ve felsefe klasiklerinin yer tutması demektir."[1]

"Çeviri"yi "yaratıcı etkinlik"in önemli bir öğesi olarak gören ve değerlendiren Ülken, söz konusu yapıtını kaleme aldığı 1935 yılına değin yapılanların olumlu ve olumsuz yanlarına değinirken, "yapılması gerekenler"e de ışık tutmaya çalışır. "Bilinçli, örgütlü ve tam çeviri" tanımı, geçmişe yönelik gizil bir eleştiri olduğunca, geleceğe dönük bir dilek ve beklentidir de. Bu dilek ve beklentinin üç yıl gibi kısa bir süre sonra gerçekleşme sürecine girdiğine; 1941'den sonra da ürünlerini vermeye başladığına tanık olmak şaşırtıcı olmalı.

Suçlananın suçluluğu kanıtlanmadan, suçlu gibi görülmesine zemin hazırlanır. Yandaşlar siner; yansızlar "Acaba?" sorusunun ve hiç kuşkusuz korkunun baskısı ile duyarsızlaşır.

"TERCÜME ODASI"NDAN "TERCÜME BÜROSU"NA

Bizde "kurumsal çeviri", **II. Mahmut**'la başlar. "1821 Yunan isyanı üzerine Fenerli Rumlar(ın) Devlet işinden uzaklaştırılması"yla doğan boşluğu doldurmak ve dış işlerinde görevlendirilecek insanları yetiştirmek için açılan 'Tercüme Odası', bu doğrultudaki ilk adımdır. Bu adım başarılı olmuş ve söz konusu boşluğu dolduracak kadrolar kısa sürede yetiştirilmiştir. Nitekim "Türkiye'nin birçok Devlet adamı (da) buradan yetiş(miş)ti(r): **Âli Paşa**, **Ahmet Vefik Efendi**, **Emin Muhlis Paşa**, **Nurettin Bey**, **Saffet Paşa**..."[2] gibi.

"Kurumsal çeviri" alanında atılan bu ilk ve başarılı adımı, verimlilikleri tartışmaya açık, yedi girişim izler:

*"**Abdülmecit** devrinde, 1851'de, Encümen-i Daniş'in kurulması; Abdülaziz devrinde, 1865'te, Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye'nin kurulması; yine Abdülaziz devrindeki 'Maarif Nezareti Nizamnamesi'nin vaat ettiği Tercüme Cemiyeti; **Abdülhamit II**'nin 'Mütercimin Odası'; yine onun 'Mabeyin Mütercimliği Dairesi'; Meşrutiyet Maarifi'nde 'Telif ve Tercüme Heyeti'; Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti zamanında, 1926'da Telif ve Tercüme Heyeti'nin açılması."*[3]

Bu girişimlerin de, ilki gibi, dayatan sorunlara çözüm bulma amacının ürünü olduklarını belirtmek gerekiyor.

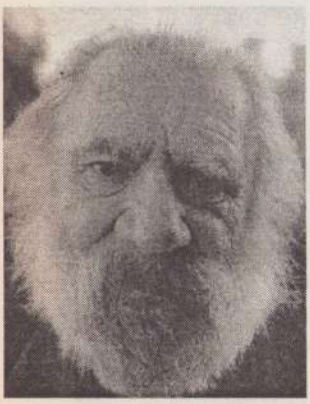

Can Yücel: "Hayatta ben en çok babamı sevdim"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Örneğin Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye, **II. Mahmut** döneminde açılan Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de Fransızca olarak yapılan eğitimi Türkçe'ye dönüştürme kararının yol açtığı sorunları gidermek için kurulmuştur. Yaptığı iş ise, eğitimde Türkçe'ye geçişle birlikte çevrilmeye başlanan tıp yapıtlarında "ıstılahat ve tabirat"ta birlik sağlamak için standart bir tıp sözlüğü çevirttirip hazırlatmak olmuştur.[4]

Arada siyasal amaçlarla gündeme getirilmiş girişimler de var. **II. Abdülhamit**'in "Müterciman Odası" böyle bir girişim. **Kuntay**'ın dili ile söylersek, "Yıldız Sarayında, (Namık) **Kemal**'le Şair **Ziya Paşa**'yı âza yaparak kurduğu bu cemiyet(le) (...) Abdülhamit (...) Kemal'le Ziya'yı sarayında kullanarak mânen mahvetmek istiyordu."[5]

Bu özet anlatımdan da anlaşılacağı gibi, ilk "kurumsal çeviriler", daha çok devletin gereksinim duyduğu alanlarla sınırlı kalmış; sanat ve düşün alanlarını kuşatmamıştır. Bu anlamda "kurumsal çeviri", 1938 Neşriyat Kongresi'nde kurulması karara bağlanan "Tercüme Bürosu"yla başlamıştır. "Tercüme Odası" ile "Tercüme Bürosu" arasındaki yüz yıllık süreyi, içerdiği olumlu öğelere karşın, bu açıdan "takvimsiz" saymak yanlış olmaz. **Mithat Cemal Kuntay**, "Dünya edebiyatına kavuşmak için atılan ilk resmi adım **1938** kongresinden sonraki bu 'Tercüme Bürosu'dur ve bu dört rakam kültür hayatımızda onun için bir tarihtir." derken[6] abartmaz, gerçeği dile getirir yalnızca.

BEŞ YILDA BİR KÜTÜPHANE

Gerçekten de Ülken'in sözlerinden üç yıl sonra toplanan Neşriyat Kongresi'nde kurulması karara bağlanan "Tercüme Bürosu"nun, dönemin Milli Eğitim Bakanı **Hasan-Âli Yücel**'in öncülüğünde başlattığı "çeviri seferberliği", 1941 yılında ilk ürünlerini vermeye başlamıştır. Beş yıl gibi oldukça kısa bir sürede de, 496 kitaplık bir "kütüphane" çıkmıştır ortaya.

Bu "kütüphane"nin çerçevesi, daha doğrusu da bu çerçevenin yaslandığı "kültür siyaseti" eleştirilebilir. Seçilen düşün ve yazın insanlarına itiraz edilebilir; diğerlerinin neden seçilmedikleri sorgulanabilir. Bu yapılmıştır da. "Sosyalist aydınlar", seçimleri yetersiz, zaman zaman da yanlış bulmuşlar; tek yanlı olduğunu düşündükleri çerçevenin düşün ve yazın alanında çağı yakalayacak biçimde genişletilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bütün bunlara karşın söz konusu "kütüphane"nin okuyanın çevrenini genişleten, onu bilinç / duyarlık dönüşümüne uğratan, sorgulama yetisini yükselterek onaylayan / boyun eğen olmaktan çıkıp soru soran durumuna gelmesine zemin hazırlayan bir "ışık (aydınlık) kaynağı" niteliği taşıdığını belirtmek gerekiyor yine de. Bu kaynaktan beslenenlerden biri olan **Talip Apaydın**, yıllar sonra şöyle yazacaktır:

"1940'ların unutulmaz Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel döneminde, 'Dünya Klasikleri' adı altında Türkçeye kazandırılan anıt yapıtlar. Bunlar okunmadan, özümsenmeden nasıl aydın olunur? Çağdaş uygarlık nasıl kavranır? Gençlerimizi bunlardan uzak tutmak ülkemize, geleceğimize yapılabilecek en büyük kötülük. Çağdaş uygarlığın temeli olan özgür düşünce, şu dünyada mutlu yaşayabilme özlemi başka nasıl gerçekleşebilir?" [7]

Böyle bir kaynağın toplumu sorgulamayan ve soru sormayan insanlar topluluğu olarak görmek isteyenlerce sakıncalı, giderek de tehlikeli bulunmaması düşünülemez kuşkusuz. Öyle olduğu için de bu girişimi önlemek isteyenler, karşılarına çıkan ilk fırsata dört elle sarılmışlardır. **1941**'den 2001'e uzanan altmış yıllık süreçte yaşanan onca şeye karşın, bir zamanlar "klasikler"in çevrilmesine karşı çıkıldığını, bununla da yetinilmeyip girişimin durdurulmasına çalışıldığını söylemek "şaka" gibi gelebilir. Ancak ve ne yazık ki, söz konusu olan, "şaka" değil, gerçektir!

"KOMÜNİST HAMİSİ" BİR BAKAN?

Hasan-Âli Yücel, 1947 yılında basın yolu ile saldırıya uğrar. Milli Eğitim Bakanı olduğu yıllarda, Bakanlık bünyesini komünistlerle doldurduğu, bununla da kalmayıp onları koruduğu ve dahası anıştırma yolu ile kendisinin bile komünist olabileceği savlanmaktadır. Suçlamayı yapansa "kartvizit"i kalabalık biridir: Demokrat Parti İstanbul Teşkilat Başkanı Avukat Prof. Dr. **Kenan Öner**... Bu suçlama karşısında Yücel'in tutumu "hakaret davası" açmak olur. Basının geniş yer verdiği ve kesin bir sonuca bağlanması üç yılı bulan davanın gelişimi, zaman içinde aldığı görünüm ve siyasal açıdan taşıdığı önem konumuzun dışında kalıyor. Olayın konumuzla ilişkili yönü şu: Mahkemeden savlarını kanıtlama hakkını elde eden "sanık" Kenan Öner'in gösterdiği kanıtlardan biri de "klasikler"dir. Diğer bir deyişle Yücel'in "komünist hamiliği"nin (ve anıştırma yolu ile de "komünistliğinin") göstergelerinden biri de, çevrilmelerine önayak olduğu "klasikler"dir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Yücel, solcu ruhlu şahısları Milli Eğitim Bakanlığı içinde çoğaltırken neşriyat yolu ile de komünistlik ruh ve solculuk fikirlerini Türk gençliğine aşılamak gayesini de ihmal etmemiştir. Bunun (...) esaslı misallerinden biri klasikler serisi arasına sıkıştırılmış muzır telkinli kitaplardır."[8]

Tanıklarının da Öner'le yöndeş şeyler söylemesi son derece doğal. Nitekim bunlardan biri, Yücel'in "hasm-ı can"ı olduğunu belirtmekte hiçbir sakınca görmeyen **Nihal Atsız**, mahkemede, "Bakanlık tarafından dört yüz klasik eser tercüme ettirildiği halde, bunların mühim bir kısmı komünistlikle mel'ûf kimselere yaptırılmıştır." diyecektir.[9] Öner'in "klasikler"i "sanık sandalyesi"ne oturtan tek tanığı Atsız değil. Başkaları da var. Sözgelimi **Necdet Sancar**, *"...birçok klasik tercümelerinin, himaye maksadıyla sol temayüllü olanlara yaptırıldığını"* ileri sürecektir.[10]

Görüldüğü gibi gerek Kenan Öner, gerekse de tanıkları, "klasikler"in yayımlanmasına açıktan açığa karşı çıkmıyorlar. Bunu yapmanın **Keykavus**'tan **Balzac**'a, **Firdevsi**'den **Dostoyevski**'ye, **Platon**'dan **Mevlâna**'ya... açılan çok geniş bir yelpazede yer alan düşün ve yazın insanlarının dilimize kazandırılmasını önlemeye çalışmak anlamına geleceğini biliyorlar. Böyle bir tutumla ortaya çıkıp yandaş bulmanın olanaksızlığını da kestiriyorlar. Bu nedenle de o günler için yeni, sonraki yıllarda (ve hatta günümüzde) kullanıla kullanıla neredeyse "klasikleşen" bir yönteme başvuruyorlar: "Muzır telkinler", "komünistlikle mel'ûf", "sol temayüllüler"... gibi suçlayıcı nitelemelerin ardına sığınarak "çevirmenler"i ve dolayısıyla da "çevirdikleri"ni vurmak... "Çevirmenler 'komünistlikle mel'ûf', 'sol temayüllü' kişilerse, çevirdikleri ve çevirecekleri yapıtların da o nitelikte olması gerekir." demeye getiriyorlar. Doğrudan seslendirmeye cesaret edemedikleri amacı, "klasikler"in yayımını durdurmayı, bu yoldan giderek gerçekleştirmeye çalışıyorlar.

YÜCEL'İN SAVUNMASI

Bu savları göğüslemek için geniş bir ayraç açar Hasan-Âli Yücel. "Üstünde çok dedikodu yapıldığı için (...) bu mevzuda biraz duracağım." der ve ekler: "Önce hangi dillerden ne kadar klasik tercüme edilmiştir, onu arz edeyim." Ardından da aşağıdaki dökümü yapar:

"1- Bâbil klasiklerinden: 1; *2- Hint klasiklerinden:* 1; *3- Çin klasiklerinden:* 4; *4- Şark-Islâm klasiklerinden:* 19; *5- Eski Türkçe metinler klasiklerinden:* 1; *6- Yunan klasiklerinden:* 62; *7- Lâtin klasiklerinden:* 18; *8- Alman klasiklerinden:* 53; *9- Amerikan klasiklerinden:* 10; *10- Fransız klasiklerinden:* 171; *11- Ingiliz klasiklerinden:* 56; *12- Iskandinav klasiklerinden:* 6; *13- Italyan klasiklerinden:* 12; *14- Macar klasiklerinden:* 13; *15- Rus klasiklerinden:* 63; *16- Okul klasiklerinden:* 6 = *496"*[11]

"Komünist eserlerdir diye bilen ve bilmeyenin feryat ederek söylediği"ni belirttiği "Rus Klasikleri"nin 496 kitaplık toplam içerisinde 63 tane olduğunu vurguladıktan sonra, çevrilen her yazarı tek tek ele alır ve komünizmle ilişkilerini irdeler:

*"**Fonvizin**, (1744-1792), bir Rus asilzadesidir, liberal bir adamdır.*

***Puşkin**, (1799-1837), o da bir asilzadedir, ihtilâlden hazzetmez, liberal düşüncelidir.*

***Dostoyevski**, (1821-1881), sosyalizme karşı bir vaziyet almıştır.* Karamozof Kardeşler'i ***Hakkı Süha Gezgin**, Türkçeye tercüme etmiştir. Okul edebiyat kitaplarının komünist metot ve prensiplerine göre yazıldığını iddia eden raporda bu mütercimin isminin bulunması işarete değer sanırım.*

***Lermontov**, (1814-1841), sosyal fikirlerle uğraşmayan asilzade bir subaydı.*

***Gogol**, (1809-1852), realist bir sanatkârdır, fikir bakımından geri sayılır. Zamanında liberal cereyanlara katılmamış, dini ve Çarlığı tutmuştur.*

***Ostrovski**, (1823-1885), sosyal fikirlerle ilgisi olmayan bir yazardır.*

***Gonçarov**, (1812-1891), bir burjuva yazardır.* Uçurum *adlı eseri sosyalizm aleyhinde sayılır.*

***Turgeniev**, (1818-1885), liberal bir asilzadedir, esirlik rejimine karşı yazılar yazmıştır.*

***Tolstoy**, (1820-1910), Hıristiyanlığın muhabbet prensibine dayanarak insanlığın organize edilmesini ister. Maddeci bir dünya görüşüne şiddetle aleyhtardır.*

***Saltıkov**, (1826-1889), liberal ve realist temayülde bir yazardır.*

***Çehov**, (1860-1904), hikâyeleriyle Rus cemiyetini olduğu gibi anlatmaya çalışan bir yazardır."*[12]

Sonucu ise şöyle toparlar:

"Görülüyor ki, (...) bu yazarlar komünizmden evvelki döneme ait insanlardır. Bunlardan hiçbiri komünizmin habercileri arasında değillerdir."[13]

Ardından, "Bazı tanıkların dediği gibi komünistlikleri ileri sürülen **Adnan Cemgil**, **Pertev Boratav** ve **Gölpınarlı**'nın Rus edebiyatından hiçbir tercümeleri yoktur." diye sürdürür.[14] Bununla da yetinmez, çeviri yapanların adlarını bir bir sıralar:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Samim Akses, Halim Kiper, İlhan Ertuğ, Oğuz Peltek, Ali Kâmi Akyüz, Nasuhi Baydar, Sitare Sevin, Nermin Sonkur, Mina Urgan, İzzet Melih Devrim, Sabiha Yağızlar, Kemal Demiray, Turan Gülçür, Reşat Nuri Güntekin, Nezahat Tanç, Fethi Yücel, Şekip Tunç, Y. Kadri Karaosmanoğlu, Hadiye Sayron, Nureddin Sevin, Orhan Burian, Avni Givda, Yusuf Mardin, Haldun Derin, Saffet Korkut, Selmin Evrim, Zarife Lâcinler, Güzin Kaya, Ali Rıza Seyfi, Naciye Öngül, Kısmet Burian, Ş. N. Coşkunlar, Naciye Akseki, Cevad Şakir, Raif Olgun, Cevat M. Altar, Şaziye Berin Kunt, Seniha Bedri Göknil, Süleyman Tamer, Ekrem Sungar, Tarık Levendoğlu, Aydın Sinanoğlu, Nüshet Haşim Sinanoğlu, Ragıp Özel, Sadrettin Karatay, Ziya Tuğal, Sami N. Özerdim, Necmi Seren, Nihal Yalazatabay, Z. Akkoç, S. İlter, Hasan İli Ediz, Servet Lünel, Hasan Kopsel, Nafia Tanur, Rana Çakırgöz, D. Sorokin, S. Aytekin, Şahin Akalın, Aziz Alpagut, Zeki Baştimar, Turgut Erem, Fikret dil, Mediha Burian, Adnan Balkış, Güler Acar, Tahsin Günden, Remide dil, Süleyman Adıyaman, Rıza Dönmez, Ferhunde Gökyay, Vahit Turhan, Mehmet Karasan, Nurettin Şazi Kösemihal, İhsan Bozkurt, Sabri Esat Siyavuşgil, Adnan Cemgil, İrfan Şahinbaş, Suat Yakup Baydur, H. Vehbi Eralp, Macit Gökberk, Behice Boran, Rohde, Türkân Uzel, Erol Güney, Hamdi Akverdi, Rezzan Erben, Hayrullah Örs, Burhan Toprak, Oliver Davies, Nilüfer Bayar, Ayşe Önsay, Hâmit Dereli, Samim Sinanoğlu, Hilmi Ziya Ülken, Melâhat Özgü, Recai Bilgin, Seniha Bedri Göknil, Cemal Köprülü, Şükrü Atala, Selâhattin Batu, Mediha Önay, Şerif Onay, Safiye Erol, Kemal Kaya, B. Feyzioğlu, Necip Üçok, Bekir Sıtkı Baykal, Melâhat Togar, Halit Yavuz, Burhan Arpad, Behçet Gönül, Nejat Akipek, Ethem Derviş, Saadet İkesus, Dora Güney, N. Cumalı, Sevim San, N. Ağırnaslı, Nuri Eren, Necmi Sarıoğlu, Sabiha Omay, Y. Nabi Nayır, Yusuf Tavat, Afif Obay, R. N. Darago, Ali Süha Delibaşı, Behiç Enver Koryak, Güzin Dikel, Nevin Kere, İ. Galip Arcan, Orhan Veli, Melih C. Anday, Oktay Rifat, Ali Teoman, İsmail Hami Danişmend, Vildan şir, Hüseyin Batu, Ziya İlhan, Fehmi Baldaş, Nahid Sırrı Örik, Etem D. Deriş, Vedat Günyol, Muzaffer Ramazanoğlu, Ömer Rıza Doğrul, Muhaddere Nabi Özerdim, Hayrünnisa Boratav, Eberhart, Nusret Hızır, Şerafeddin Yaltkaya, Necati Lugâl, Kenan Akyüz, Ali Nihat Tarlan, Veled İzbudak (Abdülbaki Gölpınarlı'nın şerhleriyle), Nuri Gencosman, Abdülvehap Terzi, İsmail Erzen, Hikmet İlâydın, Orhan Şaik Gökyay, Suat Yakup Baydur, Nurullah Ataç, Ahmet Cevat Emre, Bedrettin Tuncel, Şaziye Berin Kunt, Azra Erhat, Sabahattin Ali, Suat Sinanoğlu, Vahdi Hatay, Lamia Kerman, Lütfi Ay, Hamdi Varoğlu, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sabahaddin Eyüboğlu, Nevzat Hatko, Pertev Boratav, Niyazi Berkes, Zafer Taşlıklıoğlu, Hamdi Ragıp Atademir, Suut K. Yetkin."[15]

Ve meydan okur:

"Sanık Kenan Öner, bu 183 isimden kimlerin komünist olduğunu bilmiyorsa, Irkçı-Turancı tanıklarından öğrenip söylesin."[16]

Gerçekten de dönemin eli kalem tutan ve yabancı dil bilen aydınlarının neredeyse tümünü içeren bu listeye komünist damgası basabilmek için, kişinin imgeleminin çok geniş olması ya da imgelemini aşırı ölçüde zorlaması gerekir.

Yücel'in "savunma mantığı", önemli olmakla birlikte, konumuzun dışında kalıyor. Ama suçlamaları çürütmek için yapıtları çevrilen / yayımlanan yazarların "komünist olmadıklarını" göstermek ve "komünist hamiliği"ni kanıtlamak için gündemde tutulan adların suçlanmalarının kaynağı olan "Rus klasikleri"nden hiçbirini çevirmediklerini belirtmek zorunda kalmasının / bırakılmasının üzerinde durmak gerekiyor. "Soğuk savaş stratejisi"nin ayak seslerinin açıkça duyulduğu bu durum, sonraki yıllardaki uygulamalara ilişkin zengin ipuçları içeriyor çünkü.

"SOĞUK SAVAŞ STRATEJİSİ"NİN AYAK SESLERİ

İzlenen yol, uygulanan yöntem çok basit aslında: Kanıt göstermeden "öyle olduğunu" ileri sürerek hedef alınan kişiyi suçlamak ve onu "öyle olmadığını" kanıtlamak zorunda bırakmak... Diğer bir deyişle de tartışma alanını belirleyerek hedef alınan kişiyi (kurumu, oluşumu) belirlenen alanda kavgayı kabul etmek zorunda bırakmak... Bu başarıldığı an,

Melih Cevdet Anday

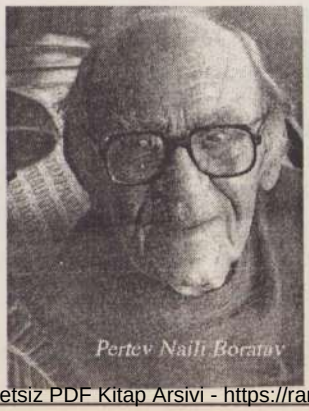
Pertev Naili Boratav

Sabahattin Ali

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ilk ve en önemli raunt alınmış oluyor. Kamuoyu oluşturma araçları suçlamaları sansasyonel biçimde sunarken, verilen karşılıkları savunma psikozunun dışavurumu olarak algılanacak biçimde sunar. Böylelikle de suçlananın suçluluğu kanıtlanmadan, suçlu gibi görülmesine zemin hazırlanır. Yandaşlar siner; yansızlar "Acaba?" sorusunun ve hiç kuşkusuz korkunun baskısı ile duyarsızlaşır. Oluşturulan "ortam"ın sunduğu elverişli olanaklarla da, tasarlanan, yaşama geçirilir. Bu yöntemin tüm öğelerini burada görebiliriz.

Amaçlanan, "Klasikler"in yayınını durdurmak. Ancak, kamuoyu desteğinden bir tutumla ortaya çıkıp yandaş bulmanın olanaksızlığını da kestiriyorlar. Üstelik gözden çıkarılan Hasan Âli Yücel'i bir yana bırakalım, yayımlanan kitapların başında Milli Şef'in "Önsöz"ü var. Onu ve yazarları hedef almadan sorunu çözmek gerekiyor. Bu amaçla da II. Dünya Savaşı'nı izleyen günlerde yapılan "temel tercihler"in bir gereği olarak başlatılan anti-Sovyet propaganda ile ilişkilendirilecek biçimde, "Rus Klasikleri"nden yapılan çeviriler öne çıkarılıyor. Ancak yazarlar doğrudan doğruya karşıya alınmıyor. Ya ne yapılıyor? Çevirmenlerin "komünistlikle mel'ûf", "sol temayüllü" oldukları ileri sürülüyor. Yücel'e düşense çevrilen yazarlarla çevirmenlerinin "komünist" ve dolayısıyla da kendisinin "komünist hamisi" olmadığını göstermek ve kanıtlamak oluyor.

Kenan Öner'in bir başka tanığı, **Talât Cerid**, "9 Temmuz'da İstanbul Asliye Mahkemesi Yedinci Ceza Dairesi'nde yapılan istinabe celsesi"nde şunları söylüyor:

*"Bundan dört sene evvel Bursa Lisesi'nde okurken felsefe hocamız **Malik Adalan**'la grup halinde Bursa Hapishanesi'ne sosyoloji tetkikleri yapmak için gitmiştik. **Nâzım Hikmet** de orada idi. Kendisine bir arkadaş, geçimini nasıl temin ettiğini sordu. O da: 'Bizim Hasan-Âli bana tercümeler yaptırıyor.' dedi."*[17]

Bu sav karşısında Hasan-Âli Yücel, öncelikle, Nâzım'la savlandığı türden bir ilişkisi olmadığını ve olamayacağını göstermek ve kanıtlamak gereksinimi duyuyor:

"... Ehemmiyet olan noktalardan biri Nâzım Hikmet'in benim hakkımda 'bizim Hasan-Âli' deyip demediğidir. Ben, Nâzım Hikmet ile ne fikir, ne meslek ve ne meşrep arkadaşlığı etmiş değilim. Etseydim bunu ifadeden çekinmezdim. Onun sanatını, şairliğini ilk zamanlardan beri takdir etmişimdir. (...) onun milli şiire sembol olarak aldığı 'Üç Telli Saz' hakkındaki ağır suçlamalarını doğru bulmadığım için 1924'te yazdığım ve ilâvelerle 'Dönen Ses' isimli şiir mecmuama da aldığım ('Üç Telli Saz' Şairine 'Üç Telli Saz'dan Cevap" adlı) (...) manzume (...) Nâzım Hikmet'in duygularına gönlümün razı olmadığını, Türk oğluna gönülden türkü dinletemediğini söylemiyor mu? Bu da mı komünistlik? Kaldı ki Nâzım Hikmet'in, Talât Cirit tarafından yapılan şahadet üzerine yazdığı bir mektupta, veya sözle benim hakkımda şöyle dediği kulağıma geldi:

"'-Ne meşrebi meşrebime, ne kafası kafama uymayan Hasan-Âli için bizim Hasan-Âli diye bir şey söylemedim.'"[18]

Bunu böylece belirttikten sonra asıl konuya, Nâzım'ın "klasikler"in çevirisinde görevlendirilip görevlendirilmediğine geçebiliyor:

"Asıl meselenin kendisine gelince, klasikler arasında veya haricinde kendisine ne Bakan olarak benim tarafımdan, ne de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından herhangi bir tercüme verilmemiştir. (...) Resmen kendisine tercüme verilmiş olanlardan biri Nâzım Hikmet'e bu tercümenin bir kısmını vermiş olabilir. Bu cihetin beni alâkalandırabilmesi için o zata benim 'tercümeyi Nâzım Hikmet'le beraber yapınız' demem, yahut bunu şart koşarak tercümeyi kendisine verdirmem icabeder. Ne sanık, ne de tanıklar böyle bir şey söylemiyorlar. Doğru konuştukça söyleyemezler. (...)

"Bakanlığın tercüme ettirmesi için resmi bir emir bulunmalıdır. Bu emir nerede? Hususi yardım ise Nâzım Hikmet'e atfedilen bir sözden ibaret kalmıyor mu?"[19]

Ancak atlanmaması gereken bir yan var burada: Bütün bunlar olup biterken kamuoyu oluşturma düzenekleri boş durmuyor, çalışıyor. Gazeteler duruşmalara geniş yer ayırıyor sayfalarında; suçlamaları "haykıran puntolar"la yansıtıyor. İşin içine "sokak gösterileri" de karışıyor. Böylece de kamuoyu amaçlanan doğrultuda koşullandırılıyor. Sonuçta onca dolambaçlı yoldan gidilerek suçlamaların geçersizliği kanıtlansa bile, değişen bir şey olmuyor. Yargılamanın sonucu, aynı biçimde kamuoyuna sunulmuyor çünkü. Duruşmalar boyunca yaratılan olumsuz hava dağılmıyor, tam karşıtı varlığını koruyor. Bundan yararlanılarak da, ayıklanmak istenen oluşum, kamuoyunda en küçük bir tepkiye yol açmadan, dahası kamuoyunun gizli onayını da alarak kolayca ayıklanabiliyor. Buna karşı tutum takınmaksa, aynı yoldan geçmeyi göze almayı gerektirdiği için, neredeyse olanaksız duruma getiriliyor.

KAÇINILMAZ SON

"Hakaret davası" olarak başlayıp bir "siyasal hesaplaşma"ya dönüşen "Yücel-Öner Da-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MEB klasikleri çalışanlarının tümü bir arada

vası"nda adı geçen kurum ve kişiler gibi "klasikler" de belâdan kurtulamadı. **Sabahattin Ali**'nin öldürülmesi, **Pertev Naili Boratav-Niyazi Berkes-Behice Boran**'ın üniversiteden atılmaları ve Köy Enstitüleri'nin işlevsiz kılınması gibi "klâsikler"in çevrilmesi de ilkin "ağır çekim"e alınmış, ardından da durdurulmuştur.

Beş yıla 496 "klasik" sığdıran Hasan-Âli Yücel, bakanlıktan ayrıldığı tarihte bu sayıyı 548'e ulaştırmıştı. Buna karşılık sonraki üç yıllık CHP iktidarı döneminde 167, on yıllık DP iktidarı döneminde ise 212 "klasik" yayımlanmıştır. Diğer bir deyişle de on üç yıllık süre içerisinde yapılanlar, yol açılmış olmasına karşın, beş yıllık süre içerisinde yapılanlara bile erişememiştir. Benzer durum, "dünyaya açılan pencere" niteliği taşıyan *Tercüme* dergisi için de geçerli. İlk sayısı 19 Mayıs 1940'ta yayımlanan dergi, Yücel'in bakanlıktan ayrıldığı tarihte 42. sayısına ulaşmıştı. Buna karşılık DP'nin iktidara gelmesine kadar geçen yaklaşık üç yıllık sürede 51. ve on yıllık DP döneminde ise 70. sayıya ulaşabiliyor ancak. Yedi yılda 42, on üç yılda ise 37 sayı... Durum, yorumu gereksiz kılacak ölçüde açık. Bu nedenle de mahkemede şunları söylerken elbette ki gururlu olacaktı Yücel:

"... Umumi telâkkiye göre eski Yunan'dan başlayan 'klasik' eserler zihniyetini daha da genişleterek, hümanizma anlamını bütün beşeri eserlere teşmil ederek ortaya koyup bunları Türk irfanına kazandırmakla Cumhuriyet Maarif ve münevverleri, Türk kültürüne büyük bir hizmet etmiştir. Irfan tarihimizde çok defa teşebbüs edilip, zaman zaman lafı söylenip bir türlü başarılamayan bu esaslı hareket, muvaffak olmuştur. 1941'de başlayan birinci beş yıllık ve 100 eserlik program üç yılda, ikinci 500 ciltlik program ise 1946 sonlarında üç yılda tamam olmuştur." [20]

Ancak sözlerinin gidişi etkilemeyeceğini ve tüm işlevinin "tarih düşmek"le sınırlı kalacağını da kestiriyordu. "Sanık" Kenan Öner'le "tanıkları"nın temsil eyledikleri güçler, söz konusu "aydınlık (ışık) kaynağı"nı kurutmaya kararlıydılar çünkü. II. Dünya Savaşı'nın bitimini izleyen günlerdeki "tercihleri" bunu gerektiriyordu. "İktidar" onlardı ve bunun üstesinden gelecek durumdaydılar. "Yücel-Öner Davası"nın daha başlangıcında, "klasikler"in yazgısı seçikleşti: Söz konusu "aydınlık (ışık) kaynağı" kurutulacaktı. Öyle de oldu!

"AYDINLAR"IN TUTUMU

Bu gidiş karşısında "aydınlar"ın tutumu ne olmuştur?

Açık konuşmak gerekirse, söz konusu girişime katkıda bulunanlar da içinde, "aydınlar"ın çok büyük bir bölümü susmuş ve gidişi izlemekle yetinmiştir. Hükümet güdümünde gerçekleştirilen "Tan Olayı"nın (4 Aralık 1945) yarattığı korku ve onu izleyen gelişmeler, "demokrat" olarak nitelenebilecek aydınları sindirmiştir. Egemen güçlerin o momentteki "temel tercihler"ine "yol açma" girişiminin öğesi olan uygulamalara karşı çıkma olasılığı bulunanlar, "anti-komünizm" silahının da ustaca kullanılması ile sindirilmişlerdir. Öyle ki en sıradan bir hak bile, "komünistlik"le suçlanma korkusu yüzünden, değil aranmak, seslendirilemiyordu bile. Bir "hakaret davası" olarak başlayıp bir "siyasal hesaplaşma"ya dönüş(türül)en "Yücel-Öner Davası" bu korkuyu daha da pekiştirmiştir.

Bunlara seçimleri egemen güçlerin o momentteki "temel tercihleri" doğrultusunda olan ve doğal olarak da değirmenin gönüllü su taşıyıcıları arasında yer alan bazı eli kalem tutanların söz konusu korkuyu yeniden ve sürekli üretmeleri de eklenirse, çerçeve tümlenmiş olur. Günümüzde "*Hakimiyet-i Milliye*'den kalan son kalem" olarak ortalıkta dolaşan

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Cemal Kutay'ın *Millet* dergisi bunun örnekleri ile dolu.

Bu koşullarda,"klasikler"i savunmak da, seçimlerinde belirleyici olan "kültür siyaseti"ne itiraz etmelerine karşın, "sosyalist aydınlar"a düşmüştür.

"SOSYALİST AYDINLAR"IN İTİRAZI

Gerçekten de "sosyalist aydınlar"ın, olumlu bulmakla birlikte, söz konusu atılımın yaslandığı "kültür siyaseti"ne ciddi itirazları vardı. Sergilenen olaylardan beş yıl sonra kaleme aldığı bir yazısında **Lütfi Erişçi**, bu itirazları şöyle dile getirecektir:

"Milli mücadelenin pek kısa süren senelerinden sonra memleketimiz (...) istilacılara karşı kazanılan zaferi kendi sınıfı ile dahi paylaşmaktan kaçınan bir zümrenin diktatörlüğü ile karşı karşıya kalmıştır.

"Bu zümre kolaylıkla ve âni olarak elde ettiği haksız hâkimiyetini devam ettirebilmek için her türlü hürriyetçi, inkılapçı ve mücadeleci kültür faaliyeti ile beraber terceme hareketine de musallat olmakta gecikmez. Yalnız geniş halk kitlelerinin kültürünün gelişmesine yarayacak eserlerin tercemesini kat'i olarak menetmek değil, hattâ demokratik bir kültüre yardımcı olacak bir terceme faaliyetine de yer vermek istemez.

"Fakat her şeye rağmen gittikçe cesaretli bir gelişme istidadı göstermeye başlayan serbest terceme hareketi karşısında diktatörlük, baskısını, bu işe tamamen el koymakla, son haddine çıkarır.

"1939'da Milli Eğitim Bakanlığı'nın organize ettiği neşriyat kongresinde münakaşasız kabul edilen terceme heyeti raporu bu el koymayı açıkça ifade ediyordu. Bakanlığın terceme işleriyle her yönden uğraşmasını savunmakla kalmıyor, üstelik hususi müesseselerce yapılacak tercemelerin de 'tanzim ve murakabesi' üzerinde duruyordu.

"Diktatörlük hemen birkaç ay sonra tatbikatına geçilen bu kötü maksatlı teşebbüsünde türlü yönden muvaffak olmuştur denilebilir.

"Gerçekten de o zamandan bugüne kadar geçen on senelik bir süre içinde çoğu kıymetsiz, faidesiz 700'e yakın eserle terceme hayatımızı boğmakla kalınmamıştır. Ayrıca milyonlarca liralık cazip bir fonla birçok fikir ve sanat adamları tercemeciliğe sürüklenerek oyalanmıştır. (...)

"Böylece dünya çapında ileri kültür hareketlerinden istifade edemememizin sorumluluğu ise, birbirini takip eden baskıcı iktidarlar kadar, sadece menfaat düşkünü mütercimler kadrosuna da ait bulunmaktadır."[21]

Erişçi'nin yaklaşımı katı bulunabilir. Ancak değerlendirmesinin, ana çizgileri ile de olsa, "sosyalist aydınlar"ın bakışını yansıttığı söylenebilir.

Gerçekten de "sosyalist aydınlar"ın, yapıtları çevrilen yazarlara, daha doğrusu da onların seçiminin yaslandığı "kültür siyaseti"ne ciddi itirazları vardı. Çerçevenin seçilenlerle sınırlı tutulmamasını; düşün ve yazın alanında çağı kucaklayacak ölçüde genişletilmesini istiyorlardı. Diğer bir deyişle de "sosyalist aydınlar"ın itirazı **Voltaire**'in, **Descartes**'ın, **Condillac**'ın, **Bergson**'un, **Leibnitz**'in... yayımlanmasına değil, çerçevenin onlarla sınırlı tutulmasınaydı. Sorgulanan tek tek adlar değil, oluşturdukları fotoğraftı. Nitekim Erişçi de, yazısını, *"... böyle bir ittihamdan memleket kültürünün gelişmesinde öteden beri ve her şeye rağmen rolü olan cesaretli ve değerli terceme teşebbüslerini tenzih etmek lâzımdır."*[22] tümcesi ile noktalamaktadır. Yazının ünlü TKP tutuklamasından bir yıl sonra ve antikomünist dalganın yükseldiği günlerde, Eylül 1952'de yayımlandığı göz önünde bulundurulursa, Erişçi'nin sözlerinde anlatımını bulan itirazın içeriği daha iyi anlaşılır.

Öyleyken "sosyalist aydınlar", durdurulması gündeme getirilince, oluşumda yer alanların sustukları bir ortamda, içerdiği olumluluklar adına, girişimi savunmayı da görev bildiler. Oluşumda yer alıp da sesini yükselten, gidişe karşı çıkan tek ad anımsamıyorum.

"İRONİK" BİR UYARI

Evet, yayını durdurulmak istenen "klasikler"i savunmak, çevrilmelerinde emeği bulunanlardan çok, "sosyalist aydınlar"a düşmüştür. O momentteki "temel tercihler"e, doğru tanı koyan ve söz konusu uygulamaların bir "yol açma" girişimi olduğunu kestiren Sabahattin Ali, *Marko Paşa*'da, şunları yazacaktır:

"Klasiklerin tercümesine başlanmıştı. Bütün kültür seven yurttaşlar, hür ve namuslu fikir dünyasına açılan bir pencere gibi, bunlardan temiz ve canlandırıcı bir hava alacaklardı. Bir de baktık ki, bu iş de yarıda bırakılıverdi. Şimdi okuma yazma düşmanları, 'ciddi ve ilmi' eserler tercüme ettireceklermiş."[23]

Sabahattin Ali, öteki olumsuz gelişmelerle olduğu gibi "klasikler"in yayımının durdurulması ile de ilgisini burada bırakmıyor. Damgasını taşıyan ve hızla ayıklanmaya başla-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BÜLBÜL ÇAĞIRIYOR GÜLÜ

SERGEY YESENİN

Maviyle ve neşeyle dolu ülke.
Vicdanım satıldı şiir diye.
Yavaş es ve üfür, deniz yeli,
N'aber, bülbül çağırıyor gülü?

N'aber, gül eğilip bükülüyor,
Bu şarkı kalpte yansır, biliyor,
Yavaş es ve üfür, deniz yeli
N'aber, bülbül çağırıyor gülü?

Sen çocuksun, bu tartışılmaz,
Ben şair değil miyim biraz?
Yavaş es ve üfür, deniz yeli
N'aber, bülbül çağırıyor gülü?

Sevgili Geliya, bağışla.
Çoğu kez böyle olur yolda,
Pek çok gül eğilir ve bükülür
Ancak biri gülücüğü bilir.

Gülelim birlikte, sen ve ben,
Bu aziz ülkelere hemen.
Yavaş es ve üfür, deniz yeli,
N'aber, bülbül çağırıyor gülü?

Maviyle ve neşeyle dolu ülke.
Hayatım satılsın şiir diye.
Bak, sarılıyor bülbül güle,
Geliya için, ağaç gölgesinde.

Türkçesi: Kanşaubiy MİZİEV- Ahmet NECDET

nan öteki oluşumlar gibi "klâsikler"e de sahip çıkması için "Milli Şef"e çağrı çıkarıyor:

"Her cildinin başında İnönü'nün insanlığa ve fikir hürriyetine övgü halinde bir önsözünü taşıyan dünya fikir ve sanat eserleri,ahmak kafalar tarafından yasak kitaplar listesine sokulmak üzere. (...)

"Lozan kahramanının bu korkunç gidişata müdahale edeceği ânı beklemek hakkımızdır."[24]

Çağrısının karşılıksız kalacağından ve "Lozan kahramanı"nın "klasikler"in yayımının durdurulmasını önlemek için kılını bile kımıldatmayacağından kuşkusu yok Sabahattin Ali'nin. Kahramanlığın Lozan'da kaldığının da; aradaki çeyrek yüzyıllık süre içerisinde köprülerin altından çok sular geçtiğinin de ayrımında çünkü. Onunkisi, olup bitenlerin o momentteki "tercihler"in türevi olduğunu imleyen "ironik" bir uyarı yalnızca!

1 **Hilmi Ziya Ülken**, *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, İstanbul 1935, Dün ve Yarın Tercüme Külliyatı, *s.381-384.*

2 **Mithat Cemal Kuntay**, *"Tercüme Merhalesinde Resmi ve Hususi Adımlar", Tercüme, C: 5, S: 25, (19 Mayıs 1944), s.54.*

3 *Agy, s.53.*

4 *Cemiyet-ı Tıbbiye-i Osmaniye, "Mukaddeme", Lûgat-ı Tıp, 2. B., İstanbul 1316, ss. II-IV.*

5 *Kuntay, agy, s. 55.*

6 *Agy, s.56.*

7 *Talip Apaydın, "Cumhuriyet'in Kitapları...", Cumhuriyet, (18 Ekim 1999), s. 2.*

8 *Kenan Öner, Öner ve Yücel Davası, C:1, İstanbul 1947, Kenan Matbaası,s.35.*

9 *Kenan Öner, Öner ve Yücel Davası, C:2, İstanbul 1947, Kenan Matbaası,s.41.*

10 *Agy,s.43.*

11 *Hasan-Âli Yücel, Dâvam, Ankara 1947, Ulus Basımevi, s.121-122*

12 *Agy, s.122-123.*

13 *Agy,s.123.*

14 *Agy,s.123.*

15 *Agy, s. 123-124.*

16 *Agy,s.124.*

17 *Kenan Öner, Öner ve Yücel Davası, C:2, s. 103.*

18 *Yücel, agy, s. 58.*

19 *Agy, s. 61-62.*

20 *Agy,s.121.*

21 *Lûtfi Erişçi, "Türkiye'de Tercüme Hareketleri Hakkında Notlar", Beraber, S: 1, (1 Eylül 1952), s. 1 ve 4.*

22 *Agy, s. 4.*

23 *Sabahattin Ali, "Ne İnkılâpçılık", Marko Paşa, S:12,(24 Şubat 1947),s.1.*

24 *Sabahattin Ali, "Bekliyoruz", Malûm Paşa, S: 3, (22 Eylül 1947), s.1.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yakup Baba

OKTAY GÜZELOĞLU

Bir gün canım çok sıkılıyordu, kaç aydır, Beyoğlu'ndan çıkmamıştım, bir belediye otobüsüne atlayıp Bebek tarafına gittim. Parkta, deniz kenarında ki banklara oturup, denizi seyrettim, nisan güneşi az da olsa insanı ısıtıyordu, akşama kadar oturdum, parkta turaladım, nefesim açılmıştı, akşamüstü hava çiselemeye başladı, çok güzel, nisan yağmuru, ılık havada, kafama yağan yağmurda, otobüse binmedim, sahil boyu yürüdüm, taa Beyoğlu'na kadar. İlk defa yaşadığımı hissettim, şartlarım kötüydü ama, moralim yerinde, içimdeki umutları büyüterek yürüdüm, gece tatlı bir yorgunlukla uyudum. Gece rüyamda, yüzünü tanımadığım bir kadınla, cebelleşip durdum. Uyandığımda, çok mutluydum, ilk defa güzel bir aşk rüyası görmüştüm, demek ki ben de doğayla birlikte uyanıyordum, odamda bağıra bağıra şarkılar söyledim. Sokağa çıktım, sanki ayaklarım yere basmıyordu, içim havası kaçmamış bir balon gibi hafif hissediyorum kendimi, sürekli gittiğim kahvenin önüne oturdum, iki çay üst üste, bir de simit, doydum, oradan kalktım tiyatrocular kahvesine, fazla kişi yoktu, cam kenarına oturdum, çayımı içerken, eski tulûatçılardan Yakup Baba geldi, yanıma oturdu, oradan, burdan, eskilerden, anlattı, komik adamdı, üst üste fıkralar patlattı, güldük, sonra bir ara Yakup baba, uzun zamandır işsiz olduğunu, evden kovulduğunu anlatmaya başladı. Ah ulan, işte bir dert, ah be, yirmi dört saat mutluluk yaşayamayacak mıydım, o anlattıkça ben de kendi sorunlarımı düşünmeye başladım, tabii biri derdini anlatırsa, seninkini de depreştirir. Yaşlı adam hayatında bir kere evlenmiş, ayrılmış, bir daha evlenmemiş, o da benim gibi bir çatı katında emanet yaşıyordu, bir iki kere evine gitmiştim, çok berbat bir yerdi, çöp yığınları içinde bir yatağından başka bir şeyi yoktu, şimdi orayı da yazıhane yapıcaklarmış, babayı da sokağa salmışlar, üç beş gün bende kalabileceğini söyledim, ama fazla kalamazsın diye baştan hatırlattım. Kabul etti, akşam buluştuk, benim eve bir küçük rakı ve nevale alıp gittik, baba çemen severmiş, biraz aldık, yemekte ceketinin üst mendil cebinden, ufak kırmızı acı biberler çıkardı, bana da verdi, bir ısırdım, Allah Allah duman oldum, çok acı, yiyemedim, baba onlardan dört beş taneyi keyifle yedi, üstüne çemeni, rakıyı da götürdü, oldu başıma baharatçı dükkânı, üst odada yattı. İkinci gece yarısı beni kan uykudan uyandırdı, buyur baba dedim, evlat benim bir derdim var, uyuyamıyorum dedi, ne var baba diye sordum, hap dedi, ne hapı baba diye tekrar sordum, bir hap adı söyledi, son hapları dün gece kullandığını, bu gece hap almadan uyuyamayacağını, içine korku girdiğini. Paran varsa ben çıkayım bir kutu alıp geleyim dedi. Babaya baktım, gözleri büyümüş; kırış kırış alnı ter içindeydi, kalktım para verdim, istersen ben de geleyim dedim, yok yok ben çıkar bir nöbetçi eczane bulurum diyerek, yaşından beklenmeyen çabuklukla çıktı, ben de arkasından bir sigara yaktım, oturdum, kendi kendime al işte bir de başına bu çıktı diye, kendi kendime kızdım, amam babanın o hali de aklıma gelince babaya üzüldüm. Pencereyi açtım, sigaramın dumanını gökyüzüne üfleyerek içmeye başladım, arada bir de sokağın başına eğilip eğilip bakıyorum, Yakup Baba geliyor mu? diye, gideli bir hayli olmuştu, meraklanmaya başladım. Acaba yolda düşüp kaldı mı, yoksa açık eczane bulamadı mı, yoksa açık bir sabahçı kahvesine mi takıldı? vs. Bu eskilerin huyu serseridir, haber vermeden kafalarına göre takılırlar, ben

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİMDEKİ TAŞRA

olmadık hayallerin şehri geceden *
içimin taşrasına dönsem
'yurttan sesler'le
'beraber ve solo türküler' dinlemeye

hayatın serin hayatında soluklanıp
dilsiz uzaklığına uzansam yıldızların
imkânlararası ** otobüslerde
mecbur dinlediğim şarkılar gibi
geçti ömrüm ***
dışımın çorak ışıltısından
içimdeki taşraya döndüm

Aralık 2001

* *gecesi şehirden*
** *insanlararası*
*** *uşşak ve hüzzam!*

METİN SEFA

eskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieskieski

böyle düşüncelere takılmış, sigara üstüne sigarayı bağlayarak neredeyse sabahı etmeye başladım, ulan baba, sanki ben senin nöbetçi onbaşın mıyım, sakin kafamı kışkırtıyorsun, beni kan uykulardan edip, ertesi günümü de yiyorsun falan diye bir paket sigarayı bitirdim, boğazım yandı, pencereden dışarı, genzimi temizledim, gecenin sessizliğinde, hem sesimle, hem tükürüğümle havayı kirlettim, eğilip sokağın başına baktım, gelen giden yok, neredeyse tan atacak, acaba giyinip çıksam mı diyorum, sonra da nerede bulacağım bu adamı, belki de uzak bir yere eczane aramaya gitmiştir diye düşünüyorum, velhasıl kafam gelgit içinde, içimi sıkıştırıyor, ulan bir gelse, sabah sittir git diyeceğim, ne bu yav, bir sürü sorun arasına bir de sen girersen, ooo, vay benim halime, Allah Allah, birazdan tan ağardı, gökyüzüne baktım, gri siyah bulutlar, yavaş yavaş yürüyorlar, yıldızlar tek tek kayboldu, bir anda benim de aklım yok oldu, babayı unuttum, gökyüzüne takıldım, ne güzel tan ağarıyordu. Karşı kilisenin üzerindeki martılar, kargalar, güvercinler yarı uykudalar, bazıları hareket ediyorlar, galiba uyanıklar, nöbetçi duruyorlar, ne biliyim işte öyle değerlendirdim. Dalmış gitmişim, birden aklım yerine geldi, hâlâ Yakup Baba gelmemişti yav, yine sinirlendim, sokağın başına eğilip eğilip bakmaktan, gözlerim şaşı olacak neredeyse, bir de uykusuzluk, bütün gecem sinir harbiyle geçti, işte sabah oldu, adam yok yok, ulan ölmesin, inşallah ölmüştür, ölmemişse ben bağırıp çağırıcam diye düşünüyor, ulan, biz insanoğlu ne kadar kötüyüz yahu, beynimiz rahat değil, sürekli boktan düşünceler üretiyor, hemen beynimi topladım, daha sakin, mantıklı düşünmeye çalıştım, aman baba sağ salim gelsin de, hiçbir şey demiycem, diye kendi kendime söz verdim. Vay be, Yakup Baba diye, onun bana eskiden anlattıklarını düşündüm, tiyatroya, halk evlerinde başlamış, asıl mesleği yağlıboyacılıkmış, tiyatro tutkusu çok öne çıkmış, boyacılığı çok nadir, aç kalınca yapıyormuş, sonra bir Fransızca öğretmeni ile evlenmiş, karısı, babanın süfli yaşamına ve biraz da parasızlığına dayanmamış, babadan ayrılmış. Baba önceleri üzülmüş, sonra bir daha evlenmeye tövbe etmiş, yaşamı, Anadolu turneleri, İstanbul, bitli oteller, ucuz lokantalarda geçip gitmiş, kimsesi yok, hani bunları sakin sakin düşündükçe, onu bir an içimden çok sevdim, bu sefer de babasını camda bekleyen çocuk gibi beklemeye başladım. Dudağıma bir hüzün şarkısı taktım, gözlerim sokağa çakılı, bir saate yakın bekledim, gelmedi. Yatağıma uzandım, uyuyup kalmışım. Uyandığımda ikindi üzeriydi, kalktım, tuvalete gittim, bir tas suyla yüzümü yıkadım, saçlarımı taradım, giyinip çıktım, aklımda yemek falan yoktu, doğru tiyatrocular kahvesine, Yakup Baba yok, tanıyanlara sordum, kimse görmemiş, Allah Allah, bu adam kuş değil ya, uçup gitmedi ya, ulan adam kayboldu be, ya bana gözükmemek için gelmiyor, ya da bir şey oldu. Kahveden çıktım, gidebileceği bütün yerleri gezdim, yok yok, ulan her gün ortalıkta gezen adam, yer yarıldı altına girdi be, gittim bir şeyler yedim, başım dönmeye başlamıştı, üst üste sigaramı yeniledim, başka bir kahvede oturup çay içtim, kafam Yakup Babada, kaç gün böyle geçti, karakollara haber verdim, iz yok, sonunda ben de aramaktan vazgeçtim, ne bileyim, adamın ne dirisi, ne ölüsü var. Meydanda mutlaka ölmediyse bir yerden çıkar deyip onu orada bıraktım, kendi yaşamımı nasıl sürdüreceğimi düşünmeye başladım.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNE AĞLIYORSUN BÜTÜN SABAHLARIN

hep sisli mart sabahlarında buluyorum seni
henüz kendi üzerine kusmadan doğa
alt/üst etmeden bütün dengeleri.

aşmaya çalışsam da kendini çevrelediğin metal telleri
takılıyorum dikenlerine
orada, öylece yaşıyorum seni.

uzak sulara açılıyorsun bazen
hiç ulaşamadığım bir sevgi tanrısı çağırmış gibi
düşüyorum ardına
boğuşurken bir alçalıp bir yükselen dalgalarınla
ağlarına takılıyorum
içim dışım yosun özlü bir sen oluyorsun

yaralı bir martı gibi tutunuyorum gözlerinin uçurumuna
orada, öylece yaşıyorum seni.

soylu kentlerin çağıltılı varoşlarında buluyorum seni
yüzlerce kez yıkılmış
yüzlerce kez aynı yere tekrar kurulmuş evlerin birinde
buzdan bir anne gibi duruyorsun
uzak bir köyden doğacak güneşe

ve içine ağlıyorsun bütün sabahların
orada, öylece yaşıyorum seni.

düşlerimin en yüksek kalesine çıkıyorsun sonunda
ayrılıklar fethediyorsun inatla
geç diyorsun büyük lafları, geç...
içime sığdıramıyorum öncelerimizi
ağzım dilim paramparça

ve mumlar yakıyorsun başucunda sevgimizin
kırkını çıkarır gibi ömrümüzün
orada, öylece yaşıyorum seni.

hep yüreği dağlanmış bir ülkeden geliyor sesin
söyle yaralım,
söyle
sen bu acının neresinde(n)sin?

SEMİH İSMET

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SİS ÇANI

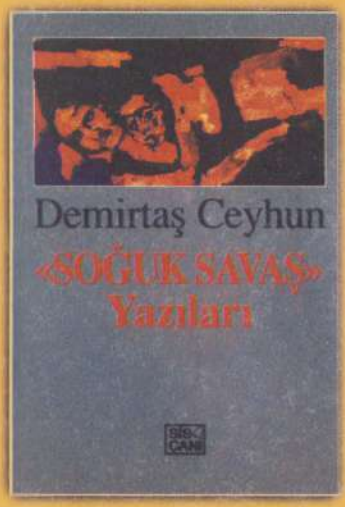

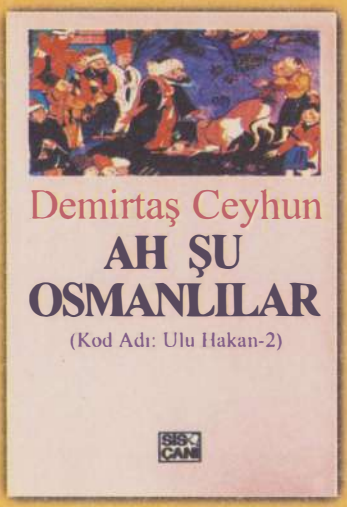

DEMİRTAŞ CEYHUN
tüm kitaplarıyla
SİS ÇANI Yayıncılıkta

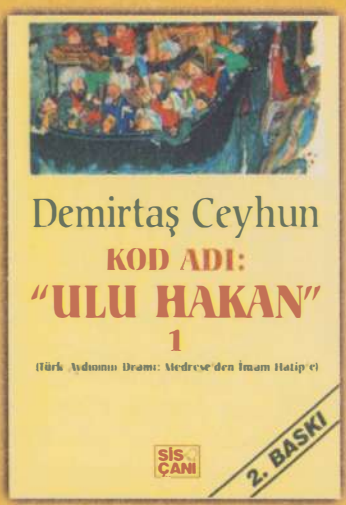

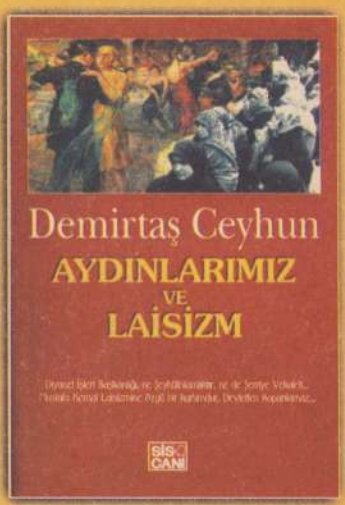

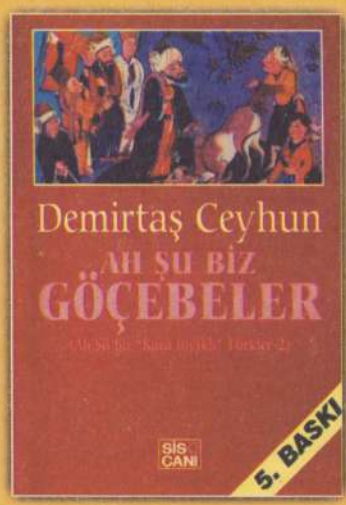

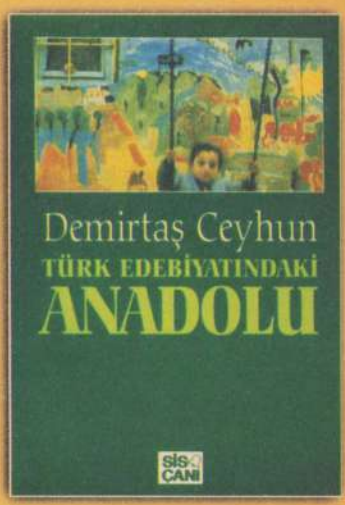

TÜRKİYE'NİN TARİHSEL VE TOPLUMSAL KİMLİK ARAYIŞINDA
VAZGEÇİLMEZ KAYNAKLAR

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Küçükparmakkapı Sokak, Halim İşhan, 10, Kat:3

Kentte Adımlar

Galata

JALE SANCAK

Oraya tekrar gittiğimde bahara yaslanmış erguvani bir pazar günüydü. Durdum, yokuş yukarı baktım; ardımdan **Edip Cansever**'in dizeleri geçti limana doğru:

Ey Galata rıhtımlı sonbahar, ey gökkuyusu!

Galata'ya düşen yüzü Edip Cansever'in ve şiirin; ŞAHİNİN KOPARDIĞI ELMAS'DA vurmuştu kendini sokaklara, ara sokaklara, çıkmaz sokaklara, İstanbul denizinin mavi bir kapı gibi açılıp kapandığı... Ve sonra **İlhan Berk**, Galata'yı uzun uzun yazan; Galata'lı şair mi demeli, Galata'nın şairi mi... bir şey var şiire akan, Galata'dan.

GALATA

İstanbul'un en eski yüzü, en eski adıyla Sykai: karşıdaki incirlik yani, sur içinde bir inci,

minyatür ustası Matrakçı Nasuh'a esin, Galata mevlevihanesi postnişini şair Şeyh Galib'e de elbet. Sait Faik ile Abidin Dino'ya da.

GALATA

Sır kuyusu, kınsız bıçak, yakut dudak, lâl suret, kutlu bir ikon: Voyvoda caddesinden gelip ikiz Kamando merdivenlerinden çıkınca Galata Kulesi sokağı.

Fransız şairi Andrè Chènier'nin doğduğu Saint Pierre hanı iki adım. Az ötede Saint Pierre ve Paul Kilisesi, yöresinde dizeler uçuşuyor, Benedikten papazlarının ilahileri, âşık bir rahibenin gizli yakarışları...

Cenevizli güzel hayaletlerin hâlâ terk edemediği sokaklar: Laleliçeşme, Ardıç, Eski Tay Sokağı, Galata Mahkemesi Çıkmazı, Serdar-ı Ekrem, Şahkulu Bostanı bugünkü adlarıyla... sonra namlı Zürefa Sokağı ki yalnızlıkların bırakıldığı -bir an için de olsa- bir sokaktır, güzel, tuhaf adları olan; güzel, büyüleyici sokaklar, hâlâ ağırlıyor onları.

Bizanslı orospuların ruhu, leh yosmalarının, denizcilerin azizi Aya Nikola ve aziz Vaftizci Yahya'nın, Rum dilberlerinin, Nakşibendi şeyhlerinin ruhları kol kola dönüp raks ediyorlar. Genelevleriyle ünlü Yüksekkaldırım, İlhan Berk'in dediği gibi İstanbul'un fuhuş tarihini yazıyor. Galata'da çok eskiden beri ibadetle kabahatin -aşk evleriyle mabetlerin- iç içe olduğu söylenmektedir. Billur camlı odalarıyla mor buğulu oteller, batakhaneler, dingin sinagoglar, güneşi içen camiiler hep birlikte hayatı ve Galata'yı kucaklıyorlar.

Kadim Galata, kulenin gözüyle, körler ülkesini -Kalkedon'u- Kız Kulesini, bütün çağlarda var olan o eski denizi; akıntıları, balıkları, rüzgârları, deniz fenerlerini, kasırları, kıyıda bir başına yürüyenleri, kopuk çocukları, ak vapurları, mavnaları, yüreği acıyanları her daim izliyor ve sevip okşuyor onları.

Hayır, kulenin payı yoktur intiharlarda, o hiç istememiştir ölümleri. Başka bir şeydir ölümü çağıran. Kule, yedi te-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

peye bakarken coşkulu şarkılar söylemektedir bana göre. Onca şeyi yitirmesine rağmen, bugün hâlâ.

Çocukluğumdan hatırlıyorum, Kuledibi'ndeki eskici dükkânları da bir başka dünyaydı. Bir düş mevsimi adeta, camın hükümranlığı, ışıltının başatlığı: billur aynalar, opalin fanuslar, ince ayaklı kadehler, kesme bardaklar, mavi yeşil damlacıklı vazolar, sonra gümüşler, sedefler, sırma işli örtüler... Evlerden, yaşantılardan artakalan, sesleri, sözleri, anıları kendine nakşetmiş eski eşyalar: seçilmiş, dokunulmuş, sevilmiş, baş köşelerde yaşatılmış hepsi de.

Aşağıda rıhtım, bugünkü Karaköy rıhtımı, Tophane'ye uzanan liman, Galata'nın denize kavuşması... Rıhtım boyunca, içerilere uzanan dar ara sokaklar: asırlık taş konaklar, kapılarını mermer meleklerin beklediği levanten evleri, ticarethaneler, Siyah Meryem Ana İkonasıyla ünlü Panayia Kafatani Kilisesi, Andrea Hanı'ndaki Rus Kilisesi, Surp Kirkor Lusavoriç Kilisesi, az ötedeki Kılıç Ali Paşa Külliyesi, denizin bütün dertlerini dinliyor, biliyoruz. Denizcilerin, çımacı ve kürekçilerin, şileplerin, kayık ve kayıkçıların, lodosçuların bütün dertlerini.

Baharın bu pazarında, Galatalı sokaklar ıssız, kepenkler indirilmiş, pencere kanatları örtülmüş. Sokaklarda başıboşlar, mekânsızlar, meczuplar dolaşıyor. Tek tük, pazar ayinine giden dini bütünler... Kimilerinde birkaç çocuk, uslu uslu, sur kapılarının öykülerine kulak kesilerek --Azap Kapı, Meçhul Kapı, Harip Kapı, Yanık Kapı, Yeni Kapı, Mumhane Kapısı, Küçük Kule, Büyük Kule Kapıları, Kuledibi Kapısı ve daha niceleri...-- oyun oynuyorlar. Hafta başında buraları, kentin yeni sakinleriyle onların binbir türlü gürültüsü kuşatacak, bir hay huydur gidecek.

Kendi kendime sormadan edemiyorum: Bir tek Galata olmakla birlikte, herkes için ayrı bir Galata mı vardır? Gezginin ayrı, ahalisinin ayrı, sokak kapısında sızmış sarhoşla sokak kedisinin ayrı... Bıçkının, taze bitirimin, yaşı belirsiz madamların, gencecik kızların, gözü açık düş görenlerin ayrı... Şairin, ressamın, tarihçinin ayrı. Çırakla kalfanın, acemiyle ustanın, gerçeklerle düşlerin apayrı. Sahi kaç Galata var bu şehirde?

Önce Bizanslı, sonra Cenevizli, ardından Osmanlı ve artık İstanbullu Galata, Rumun, Ermeninin, Yahudinin, nice farklı din mensubuyla Türk'ün, müslümanın iç içe yaşadığı, var olduğu, türlü yaşam biçimlerini, kültürleri özümsemiş Galata, hayatımıza karışmak, hayatımızı zenginleştirmek için orada bekliyor, hani o gitmeden edemediğimiz Beyoğlu'nun eteklerinde.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İSMAİL BÖLÜKBAŞI

Reklama Karşı Reklam

Absolute on Ice (Buzlu Son) – 13-19 yaşları arası gençler, yasal alkol alma yaşlarına ulaşmadan önce yaklaşık 100.000 alkol reklamı ile karşılaşıyor.

Küreselleşme ya da diğer bir adıyla, uluslararası markaların dünya ülkeleri üzerinde kurduğu hegemonyaya karşı ABD gençliğini tepkileri bireysellikten toplumsal konuma sıçramaya başladı. Yeni mücadele araçları bulunuyor, yeni örgütlenmeler yoluyla Seattle'da başlayan ve diğer ülkelere yayılan muhalefet hareketi her alanda boy veriyor.

Uluslararası markaların yeryüzündeki işbitirici elleri olan reklamcılar da, bu muhalefetin hedefi oldular. Artık onların reklamlarını deşifre eden, pazarlama ve reklam tekniklerini bu disiplinlerin hizmet ettiği markalara karşı kullanan, onların kullandığı dile, yine aynı dille karşılık veren bir dergi ve internet sitesi çevresinde örgütlenen binlerce kişinin şimdi uluslararası bir yayın organı var: ADBUSTERS

Adbusters, her gün yüzlercesiyle muhatap olduğumuz reklamlara ve medyaya saldıran, onları bozan bir organizasyon.

Seattle'da başlayan; Londra, Berlin, Melbourne, Paris gibi kentlere sıçrayan, her ülkede belli bir muhalefeti örgütleyen küreselleşme karşıtı hareket, *Adbusters*'ı, sesini duyurmak için kullandığı bir mecra haline getirmiş.

Tirajı yaklaşık 100.000 olan *Adbusters*'ın, 60'tan fazla ülkede okuru var. Web sitesi ise günde 10.000 kişi tarafından ziyaret ediliyor (www.adbusters.org).

Dergide çıkan yazılar genellikle global markaların kimliğimize yönelik saldısına karşı bizi harekete geçirmeye çağırıyor. Bir makalede, okurları, bulundukları şehirde bilboard'ların önüne ağaç dikerek görünmelerinin engellenmesi çağrısında bulunulurken; diğer bir makalede, ürettiği tütün mamulleri nedeniyle Philip Morris şirketinin gıda ürünlerine boykot çağrısı yapılıyor. Dergi ve internet sitesinde ayrıca eylemlerle ilgili haberlere, düzenlenen etkinliklere ve toplantı tarihlerine yer veriliyor.

Adbusters'ın karşısına aldığı markalar da bu saldırılara kayıtsız kalmıyorlar. Fakat, anti reklam içerikli faaliyetlerine başladığından beri, son 10 yıl içinde Adbusters'a karşı tek bir yasal girişim yapılabildi: Ama bu yasal girişimde bulunan votka markası, daha sonra basının davaya göstereceği ilginin *Adbusters*'a ilgiyi yoğunlaştıracağı ve *Adbusters*'ın reklamını yapmış olacağı düşüncesi ile davadan vazgeçmiş.

ADBUSTERS'DA YERALAN MAKALELERDEN BÖLÜMLER

"BİZİM DÜNYA SAVAŞIMIZ"

Amerika'yı savunmak, çirkin bir çevre kuşatması haline geldi.

Yazı masamda kenarları yırtılmış, solgun bir yeşil kart duruyordu. Bu, babamın 2. Dünya Savaşından kalma 530676 numaralı benzin istihkak karnesiydi. Nedenini bilmiyorum ama kendisine düşen payın sadece yarısını kullandığı yazıyordu burada.

ABD, 60 yıl önce savaşa girdiğinde, malzemeleri taşıyanlar yalnızca askerler değildi. Bunu herkes yapmıştı. İnsanlar naylonlara, eski tavalara ve çömleklere dönüşmüştü. Kullandıkları kızartma yağlarını patlayıcı yapımında tekrar kullanmak için teneke kutularda saklıyorlardı. Başkan **Franklin Roosevelt**'in "Askerlerimizin tüm ihtiyaçlarını karşılayamazsak, istediklerimizi elde edemeyiz" demesi üzerine tüm ülke çapında bir kampanya başladı.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://irantey.org

Adbusters

OZAN MISIROĞLU

Koşuyorsun çünkü o maaş zammına ihtiyacın var.

En erkek sensin! Karşına kimse çıkamaz

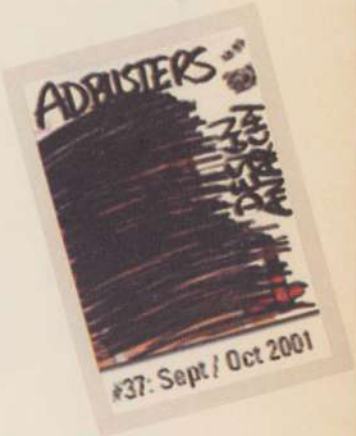

Askerlerimiz düşman hattında ilerler ve aileleri onlar için dua ederken, başkan bize daha fazla kurban vermememiz için "daha fazla alışveriş" yapmamızı söylüyordu.

Bu, uğruna savaş verdiğimiz şeydir. Günümüzde "terörizme karşı" verilen savaş, 2. Dünya Savaşı'ndaki gibi bir seferberlik gerektirmemekte, bununla beraber oldukça masraf getirmektedir. Hükümet, tüm bu harcamaları karşılamak için "daha fazla vergi"ye ihtiyaç duymaktadır. Burada karşımıza çıkan sorun, savaştan daha farklı, çünkü günümüz Amerika'sı da farklı. Güvenlik ve üstünlük için kendi kendini tüketen bir Amerika var artık. İşin üzücü kısmı, liderlerin de daha farklı düşünmemesi. Özgürlüğü, en yakın komşularımızı ve geleceğimizi yok etmek pahasına "acımasız bir silahlanma" olarak görüyorlar.

Yakışıklı olmak pahalı

SAKİN BiR NOEL -23 KASIMDA 'HiÇBiRŞEY SATIN ALMAMA GÜNÜ' BAŞLIYOR-

Bunu yaptınız mı? Düşündüğünüzden daha mı acı vericiydi? -ya da daha az?

Cüzdanınızı bir gün için hiç açmamak o kadar zor olmamalı. Tabii alışveriş âdetinizi bozmak bir mesele. Az ilerde video kaseti kiralayan dükkân, şuradaki gazeteci, yolun sonundaki benzinci.. hepsine bilinçsiz alışkanlıklarla uğrarız. Hepimiz bu tüketimin köleleriyiz. Bu alışkanlıkları ve her gün biraz daha köleleşmeyi ne zaman bırakacağımızı hiçbirimiz bilmiyoruz. İşte 'Hiçbirşey Almama Günü'nün sebebi bu. Bu; kendi farkındalıklarının, özdenetimin ufak çapta bir sınaması. Eğer sen de tüm dünya çapındaki 'Hiçbirşey Almama Günü' yarışmacılarından biriysen c[illegible]

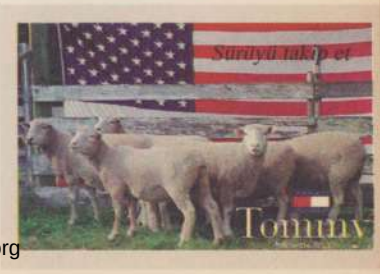

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

TV KAPATMA HAFTASI (Nisan 22-28)

Bir daha sit-com'ların başına oturmadan önce bir arkadaşınızdan veya aile bireyinizden saat tutmasını isteyin. Yarım saatten uzun bir süre sonra -örneğin 1 saat 26 dakika- size haber versin. Bu süre boyunca siz keyifle koltuğa oturup TV'nin tadını çıkarın. Sonunda, alarm çaldığında aniden kendinize şu soruyu sorun: alarm çalmadan hemen önce, yaşıyor olduğumun tam anlamıyla farkında mıydım?

Her ne kadar kanal sahipleri bunu inkâr etse de, TV seyretmek tamamen pasif, beyin boşaltıcı bir aktivitedir. Fakat alarm deneyinizin ana fikri bu değil: Ana fikir; her gün, yaşamla ölüm arasında, hiç bilmediğiniz bir yerde kaybettiğiniz zaman! TV seyrederken, İnternet'te dolaşırken veya PlayStation oynarken yitirdikleriniz! Şimdi elinizde bu soğuk, sanal hayatı neden tercih ettiğinizi merak etmek için bir sebebiniz var. Alarm deneyimi! Biz buna aynı zamanda "hayata döndürme çağrısı" diyoruz.

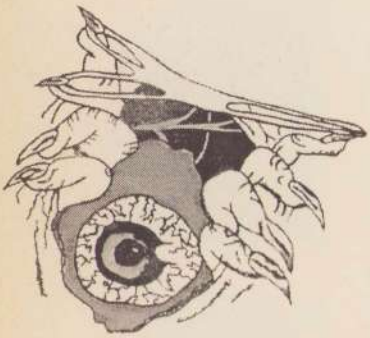

HAREKETİN DOĞUŞU

Bana göre düşünsel-çevresel hareket bundan iki Kasım önce "Seattle Savaşı" ile başladı. Genç bir adama neden protesto ettiğini sordum. Cevabı: "Çünkü buna mecburum" oldu. "Eğer mücadele etmezsem, kendimle barışık yaşayamam. Mutlu bir insan değilim. Çünkü kimliğimi yitirmekteyim. İlk başlarda bunun kişisel bir tavır olduğunu düşünüyordum. Fakat şimdi bunun kültürel bir zorunluluk olduğunu görüyorum. Tüm hayatım boyunca psikolojik olarak kullanıldım, sömürüldüm. Şimdi bunları ödetme vakti geldi!"

Eylemler, az sayıdaki insanın içindeki öfkeden kaynaklanır. Bu öfke içten içe kaynarken alev alev yanmaya başladığında dışa vurulursa, işte o zaman tüm ulusun öfkesi haline dönüşür. Bizim sorumuz ise, pek çoğumuzun hissettiği bu öfkenin yayılıp yayılmayacağıdır. Pek çoğumuz, içimizdeki patlama sınırına zaten ulaşmadık mı?

ABD'NİN ZEHİRLİ KÜLTÜRÜ

Biz 1989 sonlarında Adbusters'a "zihinsel çevre gazetesi" demeyi uygun bulduk ve o zamandan beri bu alanı araştırıp hakettiği değerin verilmesi için çabalıyoruz. "Zihinlerin Savaşı"nı gördük ve her gün gördüğümüz binlerce ticari mesajın günümüzde Kuzey Amerika'da yaşayan pek çok insan için artık hiçbir şey ifade etmediğine tanık olduk. Yetkili sağlık kurumlarınca "ümitsizlik salgını" olarak tanımlanan, günümüzde hızla artan bağımlılık ve ruhsal bozukluk durumlarını ele aldık. Görünen o ki, bize "tektip insan" özelliği zerk ediliyor, kişilik parçalanıyor, kimlik yok oluyor. Bunu tüm insanlığa yaymak isteyen büyük medya kuruluşlarının birleşmesine ve bu sayede yapılarını sağlamlaştırarak tüm gezegenin haber ve eğlence akışını denetim altına almalarına tanık olduk. Bu gezimizde mucizevi insan dayanıklılığını hep birlikte göreceğiz. Zihinsel çevre hızla zehirlenirken, patlama eşiğindeki insanların daha ne kadar dayanabileceğini öğrenecek ve daha demokratik, daha kendine hakim bir medya isteyen insan topluluklarının haykırışlarını izleyeceğiz.

Hitler de haki giyerdi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bir Dünya Markası

İSMAİL BÖLÜKBAŞI

Onlar her yerde... Evimizde, sokağımızda, kitabımızın satırarasında... Sabah uyandığımızda dişlerinizi onları dişmacunuyla fırçalayacaksınız, kahveler içeceksiniz, sonra da ayakkabılarınızı giyip otomobillerine binecek, benzinlerini alacaksınız. Ofisinize geldiğinizde, onların bilgisayarlarının başına oturacak, yine onların programlarını kullancaksınız; öğleyin acıktığınızda arkadaşlarınızla fast-food'larına gidecek, meşrubatlarını tüketeceksiniz. Onların telefonuyla konuşacak ve yine onların reklamlarıyla ikna olacak, onlar için yapacak, onlar için yaşayacaksınız!

Bir düşünün gerçekten, sadece 24 saat içinde, kaç tane uluslararası markanın tüketicisi konumundasınız? Siz ve yeryüzündeki milyarlarca insan...

Uluslararası markalar; öbür adıyla dünyayı yöneten gizli güçler!

Bilinçaltımızın vazgeçilmezleri... Hepsinin ayrı kahramanlık hikâyeleri, varoluş biçimleri var. En büyük özellikleri tüm dünyada her an bulunmaları, çalmadık kapı, girmedik zihin bırakmamaları... Çünkü küreselleşen dünya onları eseri... Onlar için, küreselleşme demek, yeni pazarlar ve çok para demek, sürekli beyinlere girmek demek...

Hem biz onları yıllardır filmlerden, dizilerden, kliplerden tanımıyor muyuz? Onlara karşı hiç yabancılığımız yok. Algı kapılarımız sonuna kadar açık. Dünyayı siyaseten tanımlarken, muazzam güçlerini es geçmek bir yana, onlarla karşı karşıya geldiğimizi görmek gerekiyor. Dünyanın kaderi bu markaların elinde! Bu pay kapma yarışları sırasında, ele geçirmek istedikleri dünyayı, daha da içinden çıkılmaz bir hale getirdiklerinde neler olacak?..

Bakın bir kere: Nestle, Afrika'da anne sütünün yerine koyabileceğini yansıttığı çocuk maması reklamlarıyla yüzlerce çocuğun bakımsızlıktan ölümüne yol açıyor. Nike, milyarlarca dolar karşılığında sponsoru olduğu futbolcuyu her türlü tehlikeye rağmen sakat sakat maça çıkmaya zorluyor. McDonald's çocukları hedef alan reklamlarıyla tüm dünyada yanlış beslenmeyi pompalıyor. Petrol devleri, çevre kirliliğine ve petrol savaşlarına rağmen, elektrikler çalışan otomobillerin geliştirilmesine takoz koyuyor. Dev ilaç şirketleri, Afrika'daki hastalıkların tedavisinde kullanılacak ilaçları, sırf yeterli kâr marjı ile satamayacakları için, üretmeye bile tenezzül etmiyor.

Uluslararası markalarca hiçbirimiz insan olarak tanımlanmıyoruz, bizler birer tüketiciyiz. Hepimizini kodları var: Genç, kentli, trendleri takip eden, yaşamayı seven, kendisine zaman ayıran vb. İnsanları zenci, Alman, kızılderili olarak ayırmanın ötesinde A-B-C1-C2 olarak ayırmak da gündemde. Yaşasın pazar şovenizmi. Tüketiyorsan, insansın... Tersi düşünülemez. Hem her krizden sonra Türkiye'de söylenen şu söz boşuna mı? 75 milyonluk bir pazarız, bizi kolay kolay gözden çıkaramazlar... Evet, biz pazarız! Alınıp satılabilen. Kimlik belirleyicimiz bu!

Ancak bu pazar yeri de bir gün hem de nasıl yangın yerine çevrilir... Uluslararası markalar, umarım, şık ofislerinde, dünyayı küresel yayılımla kurgularken bunu da hesaba katar.

Mutlak İktidarsızlık

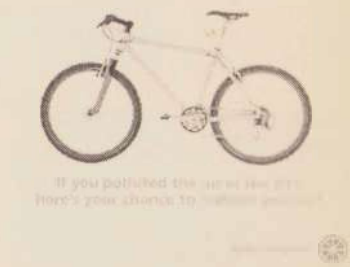

80'li yıllarda havayı kirlettiyseniz işte borcunuzu ödemek için bir fırsat.

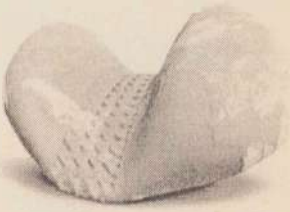

Neydi bu ses?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

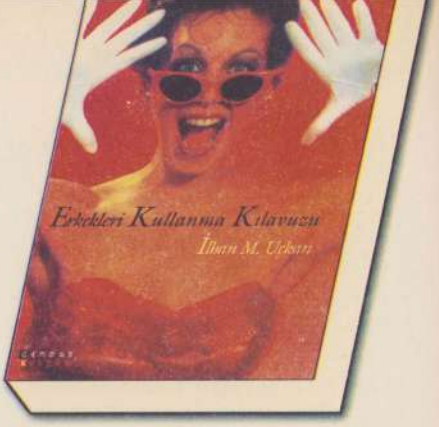

NÂZIM HİKMET'İN SİYASAL YAŞAMI

NÂZIM HİKMET 100 YAŞINDA

Nâzım Hikmet'in şimdiye kadar hep üstü örtülmeye çalışılan siyasal yaşamı, "Sevdalınız Komünisttir"de tüm gerçekliğiyle sergileniyor

ERKEKLERİ KULLANMA KILAVUZU

Kadınların gizli dünyasını, oyunlarını, aşklarını ve seks numaralarını espirili bir dille anlatan esrarlı bir kitap...

YAKIN SİYASI TARİHİMİZİN BAŞKA BİR BOYUTU...

Acılara Yenilmeyen Gülümseyişler"in yazarı Atilla Keskin kinci romanı "Dostluk"ta Türkiye'nin yakın siyasi tarihinin ir panaromasını sunarken, 12 Eylül sonrası yurt dışına ıkan ve hayatlarını orada sürdüren insanların dramlarını, evinçlerini, çelişkilerini, kuşkularını anlatıyor.

KADIN SORUNUNA İÇERDEN BİR BAKIŞ

Vivet Kanetti, Türkiye'de kadının durumuna dokunduğu bu kitabı, hayatta ideal sahibi bütün kadınlara örnek oldukları için, Süreyya Ayhan ve Yasemin Dalkılıç'a ithaf ediyor...

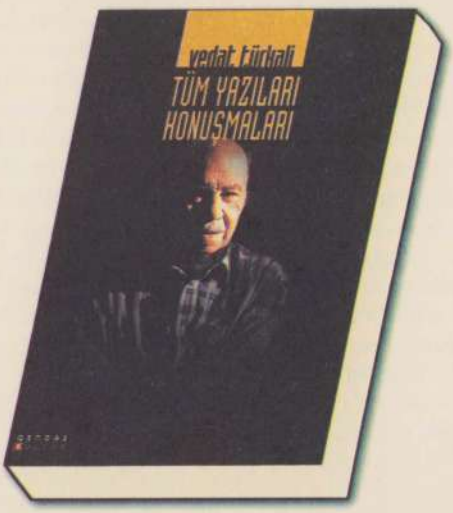

SOL HASTALIK MIDIR?" TARTIŞMALARINA YANIT:

udrillard'ın 1978-1984 yılları arasında tuttuğu bu kronikler, nsiliyetler çağının sonunda, kendini hâlâ "ilahi" olarak adeden,

VEDAT TÜRKALİ CEVAP VERİYOR!..

Tüm Yazıları Konuşmaları, Vedat Türkali'nin düz yazılarından,

GENDAŞ KÜLTÜR
Faks: 0212. 520 82 12

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yeni Sözlü Kültürün Kimlik Silgileri

SEYYİT NEZİR

Sözlü kültürle yazılı kültürün çok farklı toplumsal ve bireysel kimlik yapıları kurduğu, **Karacaoğlan** şiiriyle **Cemal Süreya** şiirini yan yana koyduğumuzda hemencecik görülüverir. "Folklar şiire düşaman derken", Cemal Süreya'nın bu olguyu pek somut yakaladığını sezinleriz. Oysa bunu söyleyen şair, Karacoğlan'ı veren bir tarih ve söz ortamında yükselmiştir. Dahası, halk şiirinin olanaklarından daha az yararlanmamıştır.

Ne demeye geliyor öyleyse Cemal Süreya'nın sözü?

Sözlü kültür, söyleyiş kalıpları üzerinde yapılaşır. Toplumsal kimliği ve kişileri de o kalıplardan belirler. Karacaoğlan, tüm zenginliğine karşın, verili söz biçimleriyle sınırlı bir güzelliğe erişir. Şiirini her söyleyişinde aynı zamanda yeniden işliyor olması, bu gerçeği değiştirmez; zenginleşme, hiçbir düzeyde, bozma, açılma ve yeni bir yapı kurma imkânına dönüşemez.

Yazılı kültür; bireyi kendiliğinden, sözcükler üzerinde oynamaya, söyleyiş kalıplarını sarsmaya, yıkmaya ve yeni anlamlara açarak yaratıcı ilişkiye taşır. Buna bağlı olarak, bireysel ve toplumsal kimlikler, tarihsel verileri yeniden biçimlendirmeye yönelirken, her anlamda farklılaşmayı içerir.

Kapitalizm, başlangıçta bu gelişmeyi kışkırtıcı bir dinamikle yüklüydü. Ne ki, tekelleşmeyle birlikte, kimliğin de tekdüzeleşmesi "ihtiyacı" başgösterdi. Gelinen teknolojik düzey, bu ihtiyacı karşılamak üzere, olağanüstü olanaklar sunuyor. Teknolojiyi kullansın ya da kullanmasın, hemen bütün sanat çığır ve yapıtlarının en çok bu noktada kapitalizmle çelişmesini, ama gizli açık eleştiriler yöneltmesini, buradan hareketle çözümleyebiliriz.

Radyo, TV, internet derken, şimdi insanlığın yeni bir sözlü kültür dönemine, **Walter F. Ong**'a göre, "yazılı kültür üzerinde" kalıplaşan bir döneme girdiğine tanık oluyoruz. Küreselleşme ideolojisi, bütün teknolojik gücüyle insanın kimliğine saldırıyor, onu kendi tanımlarına hapsediyor. Kurmak istediği ortak kişilikte, birey, içeriğinden boşaltılmış, bir tüketim nesnesi / tüketici nesne durumuna düşürülmüştür. Olmak istediği kişi yoktur ya da medyanın belirlediği kimliktir. **Robert Altman**'ın *Oyuncu*'sunda bu durum çok açık sergilenir: Şiddet, seks, masal ve mutlu son kalıplarından ibaret Holywood filmlerinde gerçekçiliğin olmadığından yakınan genç senaristin öyküsündeki ayrıntılar, kaşarlanmış sinemacılar tarafından, yine aynı kalıplar içinde, görsel unsur olarak kullanılmaktan başka bir yer kazanmaz. Holywood, bir kimlik silgisi olarak, gerçek insanı yok etme işlerini başından beri hakkıyla yerine getirir.

ABD; yeryüzündeki tüm ulusal kimlikeri tarihlerinden koparmak ve silmek üzere, iletişim teknolojisini seferber etmiştir. İnsanı gelecek tasarımından alıkoymanın yolu, onu geçmişinden, bütün bir tarih boyunca kazandığı değerlerden yalıtmaktır. İletişim araçları, bireysel ve toplumsal kimliklerin yerine markaları koymak, insanı sözlü kültür kalıplarına sığdırılmış "alıcı"ya dönüştürmek üzere küresel bir fethe çıkmışlardır. İnsanı, bu kez "küresel kıskaç"tan esirgeyecek olan, yazılı kültür kalelerini sonuna kadar savunmak, iletişim teknolojisinden bu bilinçle yararlanarak, kimlik silgilerine karşı tavır alabilmektir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Global Beyaz Adam"

TEMEL DEMİRER

Son zamanların fetiş sözcüğü -Türkçe'siyle- "küreselleşme"nin farklı öznel algılanışları söz konusu: Dünyanın esenliğini "ABD liberalizminde veya ABD rüyasında" bulan uç tiplerden, ekonomik çıkarları gereği uluslararası kapitalizmi yücelten patronlara, borsa simsarına ("broker"lara) ya da benzerlerine dek...

Küreselleşme, sömürgeciliğin tarih sahnesine çıktığı merkantilist evrede (ticari kapitalizm ile) başlayan ve kapitalizmin eşitsiz gelişme yasasını dünyaya dayatan uluslararasılaşma sürecinin talan amaçlı bir devamı olduğundan; insanlığa faturasından hiç mi hiç söz edilmeyen bu algı ve sunular, küreselleşmeye biat eden bir ruhban kategorisi yarattı... Örneğin, Avrupa'nın en büyük şirketlerinden biri olan Vivendi'nin patronu, "Klasik siyasal dönem artık geride kaldı; önderliği bundan böyle tüketiciler ve sanayiciler almalıdır" diyordu. Öyle ya, pazar ekonomisi ruhbanları için "pazarın görünmez elinin" hikmetinden sual edilmezdi...

Uzun söze ne hacet, herkes görüp yaşıyor: Onlara göre, en büyük kutsallık "piyasa"dır, onu itham etmek zındıklıktır. Ona karşı tek bir eleştiriye hemen tepki gösterilir, kamu mülkiyeti, ekonomiye devlet müdahalesi, özelleştirmenin tartışılması da öyledir. Bunlar mutlaklardır, çünkü pazar ekonomisi insanlığın en büyük buluşudur... Ve de küreselleşmeyi savunanlar çağdaş, karşı çıkanlar ise "üçüncü dünya solculuğundan vazgeçememiş dinozorlar"dır!

"Beyaz Adamın Uygarlığı" adına "ABD'nin teröristlere karşı ilan ettiği savaş, psikiyatrist ile ruh hastası arasındaki ilişkiyi andırıyor.

√ Dinselleştirilmiş her düşüncenin "kutsal" ve "günah" kabulleri olur ya; işte tam da öyle bir şey küreselleşme müritliği... Kendine özgü kavramlar, kültler oluşturan küreselleşme müritliği, yabancılaşma ritüellerini de devreye sokuyor...

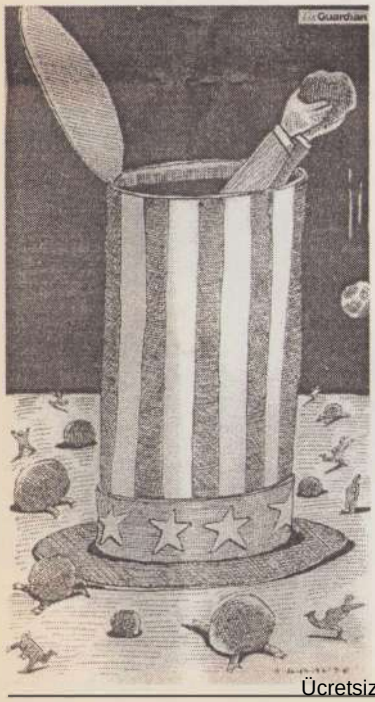

Guy Debord'un kavramsallaştırmasıyla, küreselleşmenin postmodern burjuva dünyası "Gösteri Toplumu"na dönüşüyor... Gösteri araçları, "gölge oyununu andıran siyaset arenası"ndan medyasına dek uzanıyor... Zihin tembelliğinden malül geniş toplum kesimleri "tüketiyorum, öyleyse varım" konformizminin kollarında yabancılaşıyor...

Böylelikle de, "sessizliğin gölgesinde" sürüleştirilip, şeyleştirilerek amorf bir yığına dönüştürülen --kamusal özelliklerinden soyutlanmış-- kamu oyunuyla (tıpkı G. Orwell'in 1984'ündeki "Big Brother / Büyük Birader" üzere!) şekillendirilen yabancılaştırılmış insan(lık) yaratılıyor... Sloganların, tekerlemelerin, şablonların, simgelerin fetişine biat eden insan(lık)!

√ **George Orwell**'in deyişiyle, "Herkesin eşit, ama bazılarının herkesten daha eşit" olduğu neo-liberal vahşetin "benmerkezci" dayatması altındaki küreselleşme dünyasında yaşananlar, özellikle **Adam Smith**'siz kavranamaz...

Anımsamıyor olamazsınız: XVIII. yüzyılda Smith, evrenin ve yerkürenin doğallığı gibi işleyen bir liberal düzenden söz eden "Ulusların Zenginliği" başlıklı yapıtını kaleme aldığında yerküreye epigonlarından çok daha "küresel" bakmıştı. Liberal "serbesti"yi hararetle savunan Smith, İngiltere Krallığı'nın dünya egemenliği için müda-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

haleci olması gerektiğinin de altını özenle çizmişti. Ötekiler için olmayan --olması da mümkün olmayan-- Smith'in liberalizmi; bugün "küreselleşme" veya "YDD" diye anılan düzen(sizlik)le, karşımıza dikilen kapitalist vahşetten başka bir şey değildir... İşte o günden bu güne değişende "değişmeyenler": Bir yanda dünyayı yöneten emperyalist ülkeler, öte yanda bağımlı postmodern sömürgeler... Bir yanda refah seviyesi çok yüksek azınlık, öte yanda açlık sınırındaki 2 milyar insan... vb. vb...

√ "Beyaz Adam"ın (bu; Tarzan, Robinson Crusoe, Rambo ya da Bush olabilir!) yarattığı Adam Smith liberalizminden küreselleşmenin neo-liberal saldırganlığına kadar uzanan tabloya eklenmesi gereken, "Uygarlıklar Çatışması"dır...

"Üstün uygarlığa mensup olanlar, açıkça söylemeseler de, ya kendi toplumlarının ya da uygarlıklarının temeli olan dinlerinin, diğer toplum ve uygarlıklara göre üstünlüğünü sağlayan içsel bazı özelliklere sahip olduğuna inanıyorlar.[1] Hıristiyan toplumlarda din ve devlet işlerinin ayrılması İncil'deki 'Sezar'ın hakkı Sezar'a, Tanrı'nın hakkı Tanrı'ya' hükmüne bağlanıyor. Veya Batı Hıristiyanlığı'nın Rönesans ve Aydınlanma ile akla öncelik verdiği; bu nedenle demokrasi ve sanayi toplumunu yarattığı vurgulanıyor. Bu özelliklere sahip olmayan Müslüman toplumların geri kalmaları da doğal bulunuyor."[2]

√ Adam Smith'li küreselleşmeci postmodern Kuzey "uygarlığı"nın; 11 Eylül'ün hemen ertesinde, "Bu iyiler ve kötüler arasındaki ilahi savaştır. Tanrı bizim yanımızda, çünkü biz doğru ve haklıyız," diyen **George W. Bush**'la bir "Haçlı Seferi"nden söz etmesi[3]; "bizden olmayan"ın "tehlikeli" ilan edildiği ABD patentli "küreselleşme"nin ne anlam taşıdığını --bir kez daha-- gözler önüne seriyordu... Yani Beyazların, Anglosaksonların, Protestanların, zenginlerin Amerika'sı birleşiyor ve "küresel medya"dan bütün dünyaya kükrüyordu: "Ya benim yanımda yer al, ya da ölümlerden ölüm beğen"!

İnsan(lar)ını "sürüleştiren" Kuzey'in postmodern dünyasında; "dost-düşman", "içerisi-dışarısı", "biz-ötekiler" vb. karşıtlıklar egemenler tarafından giderek güçlendirilirken; "özgürlüğümüz'ü, "kendi kaderimizi belirleme hakkımız"ı, "bağımsız hareket etmemiz ve düşünmemiz"i, "kendimiz olma hakkımız"ı gasp eden "YDD" dayatmasının "ikilemler mantık(sızlığ)ı" üzere "Tek Tip İnsan(sızlığ)ı" daha güçlü eksenlerde yaratmaktaydı...

√ Bu durumun önemli verilerinden biri **Orianna Fallaci**'nin konumudur! Fallaci, 11 Eylül 2001'de New York'taki saldırının ardından İtalyanların "Corriere della Sera" gazetesinde yayımlanan "Öfke ve Gurur" başlıklı 4 sayfalık uzun yazısında, tüm Müslümanları **Usame Bin Ladin** ve Taliban'la da özdeş kılarak, "uygarlık düşmanı ve tehlikeli ilkeller" ilan ediyordu...

Bu tehlikenin "ikiz kuleler"de kanıtlanan "vahşiliğine" duyduğu "öfke" ile neredeyse tüm "doğu kültürlerini" aşağılarken, yazısının başlığındaki "gururun" ise "Batı kültürünün gelişkinliğinden" kaynaklandığını özetle şöyle vurguluyordu: "Bizim kültürümüzün ardında **Homer**, **Sokrat**, **Eflatun**, **Aristo**, **Fidia** var. Bize sevgi ve adalet kavramlarını öğretmiş ve haç üzerinde can vermiş devrimci bir **İsa** var... Onlarda ne var?.."

√ Fallaci'nin tavrı bir "tesadüf" ya da "ayrıksı bir tikellik" falan değil! O, acımasız bir "güç ve para gösterisi" şeklinde sürdürülen Afganistan bombardımanları karşısında sessiz kalan Kuzey'in ezici çoğunluğunun kanaatlerini yansıtmaktadır... Kaldı ki, 11 Eylül sonrası gelişmeler, "Batı Demokrasileri"nin "alâmeti farikası" sayılan (saydamlık, insan hakları, ifade özgürlüğü, barış vb. gibi) öğelerin aslında bu yapıların en kırılgan öğeleri olduğunu gözler önüne sermiyor mu?

Kim ne derse desin, bu, ötekileştirilmiş mazlum Doğu ya da mağdur Güney karşısındaki "Beyaz Adam Uygarlığı"nın "kendilerini en üstün gören" sömürgeci "geleneksel" politikalarının, dogmalarının "küresel egemenliği"nden yani "küresel baskı ve talan politikaları"ndan başka bir şey değildir... "Soğuk Savaş" yıllarında kaynattığı "Cadı Kazanı"nıyla maruf ABD; şimdi küresel bir McCarthizm'i örgütlemektedir.

Bu sömürgeci savaşın ne zaman biteceği meçhuldür.[4] Örneğin ABD'nin işbaşına getirdiği geçici Afganistan hükümeti, artık bombalamayı durdur, savaş bitti, diyor. Pentagon'dan ise anlamadığın işlere karışma, dercesine bir tepki geliyor. Sanki bir televizyon bilgi programında yarışırcasına dünya liderleri başta olmak üzere herkes bundan sonra saldırılacak terörist ülke ya da liderin kim olduğunun cevabının peşinde. Herkesin kendisine göre bir adayı var. İsrail, Filistin'i işaret ediyor. Terörizmin asıl kaynağının Saddam olduğunu söyleyenlerin sayısı çoğalıyor.

"Beyaz Adamın Uygarlığı" adına "ABD'nin teröristlere karşı ilan ettiği savaş, psikiyatrist ile ruh hastası arasındaki ilişkiyi andırıyor. Tek karar verici psikiyatrist. Birisi iste-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ISTANBUL VAKTİ

İnsan kendini pek ödeyemiyor
Sen dur bende var
Bişiir borcudur Istanbul, ne borcu yahu!
Seni benle ödedin
Metin Eloğlu

Beni anlasa anlasa Istanbul anlar
seni uzun sevdiğim için bak ağustos ayındayız
sen sevdiğin için günlerden cumartesi bak, cuma değil
çarşı uzunu canlı sinema caddeler
gidip geleceğim gelip gideceğim ben pazar olacak
herkes herkesi anlamaz Istanbul herkesi anlar
ben buraya Üsküdar'dan geldim, orda herkes Üsküdarlama
orda balıkların denize, evlerin camilere bakması üpÜsküdar
Eloğlu'nun denizleri azıcık sallansa silme martı Salacak
çok gidenlerin yumağı Kadıköy, az gidenlerin tığı Kuzguncuk
- Ah, dündeki yarınlar sık dokunmuş birer mor hırka mıdır!
Ben buraya Beşiktaş'tan geldim, Üsküdar'dan geleni en iyi
Beşiktaş tanır. Beşiktaş gelmeklerde gencelmek narı...
cebimde gidip gelmeklerin en bozuk paraları!
Bak geldik, loş göğe kör tebeşirle çizdiğimiz Beyoğlu burası!
Yitikçiler pazar günü güzelliğinde aşka altılı ganyan burda
: aşktaki en koyu kir insan, insanı en güzel Beyoğlu paklar
Mis sokak, Büyükparmakkapı, Balıkpazarı, Nevizade, Abbas (
Bak, bugün İstiklal daha çok pazar! Aşk, siyaha katılmış beyaz)
Eminönü-Sirkeci arasında Türkiye'nin Adresi bir pazar uzakta
ikimizcilliğin göz denizinde taş sektirmek ıpIstanbul mu!

HÜSEYİN ALEMDAR

diği kadar deli olmadığını söylesin, fark etmiyor. Tedaviye alınan kişi; psikiyatrist 'Artık deli değilsin' diyene kadar, akıl hastanesinde yıllarca, hatta ömrünün sonuna kadar yatabiliyor. Aynı egemen düzenin kime terörist dediği gibi, delinin tanımı da son derece göreceli. Zaman, yer ve kişiye göre değişebiliyor."[5]

√ Dediklerimizi toparlarsak: 11 Eylül'den bu yana dünyada şu oluyor, bu oluyor... şöyle değişti, böyle değişti deniyor. 11 Eylül'den sonra dünyada hiçbir şeyin artık eskisi gibi olamayacağı söyleniyor söylenmesine ama, bunlardan söz edenler, "yeni düzenin eskisinden" ne bakımdan farklı olacağını belirtmiyorlar...

Kaldı ki Adam Smith'in küresel dünyası, "farklılık söylenceleri"ne olanak vermeyecek kadar net ve "Beyaz Adam"a aittir. Ki bu da, "Beyaz Adamın Uygarlığı"na karşı "11 Eylül'le başlayan, sonuçları yüzyılı belirleyecek olan 'küresel iç savaş'tır."[6]

15 Ocak 2002 19:49:54, Ankara.

[1] *"Danimarka'da, seçimlerde aşırı sağcı ve yabancı düşmanı Danimarka Halk Partisi, oyların % 12'sini alarak üçüncü parti konumuna ulaştı. Yabancı düşmanlarının seçimlerden galip çıkmalarına neden olarak, 11 Eylül'deki saldırının ardından DHP'nin Müslüman göçmenlere karşı başlattığı kampanya ve buna büyük partilerin de ayak uydurması gösteriliyor. Avrupa ülkelerinden gelen tepkilerde, Danimarka'nın; Avusturya, Norveç ve İtalya gibi, hükümetleri aşırı sağ partilerin ayakta tuttuğu bir ülke haline gelmekte olduğu görüşü öne çıktı. İsveç ve Norveç gazeteleri, yabancı düşmanlığının artık Danimarka'da kurumsallaştığı görüşünü öne çıkardılar"*
(**Sadi Tekelioğlu**, "Danimarka Sola Sırtını Döndü", *Cumhuriyet*, 22 Kasım 2001, s.8)

[2] **Gündüz Aktan**, "Gereklilik ve Raslantı", *Radikal*, 3 Kasım 2001, s.8

[3] *Aynı süreçte Paris'in Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu bir banliyönün sokak duvarında "Allah 1 - ABD 0" grafitisi nakşediliyordu.*

[4] *Yıl 1995; Bosna. Yıl 1999; Yugoslavya / Kosova: ABD, insani gerekçeleri kendi uydurdu, hükmü kendisi verdi, cezayı kendisi kesti; bombalarını yağdırdı. Sonuç: Binlerce insanın ölümü. Sonuç: NATO genişlemeliydi, genişletildi!*

[5] **Gündüz Vassaf**, "XXI. Yüzyıl", *Radikal*, 6 Ocak 2002, s.17

[6] **Ertuğrul Kürkçü**, "Küresel İç Savaş", *VS dergisi*, No: 3, Ekim 2001, s.68

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Dünyanın En Kısa Bilimkurgu Öyküsü

ZÜHTÜ BAYAR

*Dünyanın en kısa bilimkurgu öyküsü, bizde ilk kez 1954 yılında Çağlayan Yeni Dünyalarda Dizisi'nin onuncu ve son kitabı olarak yayınlanan: 'What Mad Universe?-Ne Çılgın Dünya?' (**Hücum** adıyla yayınlanmıştır) yazarı Frederic Brown tarafından yazıldı. 'Son' adını taşıyan ve on oniki satırdan ibaret olan öykü, ilk kez 'X-Bilinmeyen' dergisinin Ocak 1978 tarihli 20. sayısında yayınlandı. Öykü o kadar güzeldi ki 'Antares' dergisi yönetmeni Sezar Erkin Ergin öyküdeki buluşun etkisi altında kalarak 'Zaman Makinesi Çalışıyordu' adlı bir başka öykü yazmış ve 'Antares' fanzininin 2. sayısında, Mayıs 1974'te yayınlamıştı. "Kısa yazma sanatı"nın karmaşa ve telaş yüklü günümüz dünyasında anlamını vurgulaması yönünden her iki öyküyü de okuyucularımıza sunuyoruz.*

SON

Frederic BROWN

Profesör John, yıllardan beri zaman konusu üstünde çalışıyordu.

'Fakat sonunda çözümü buldum,' dedi kızına. 'Makine bizi geçmişe götürecek.'

Makinedeki düğmeye bastı.

'Bununla geriye zamanı çalıştıracağız.'

'Çalıştıracağız zamanı geriye bununla'

Bastı düğmeye makinedeki.

'Götürecek geçmişe bizi makine,' kızına dedi. 'Buldum çözümünü sonunda fakat.'

Çalışıyordu üzerinde konusu zaman yıllardan beri John Profesör.

ZAMAN MAKİNESİ ÇALIŞIYORDU

Sezar E. ERGİN

Fizik laboratuvarında dört kişiydiler. Diğerleriyle birlikte gözlem masası başında bekleyen Profesör Orta, sabırsızlıkla başını salladı. Duvar saatine göre vakit 2:59'du.

-Herkes hazırsa, deneye saat tam üçte başlayabiliriz

Hepsi laboratuvarın ortasına dizilmiş aygıtlara baktılar. Önlerindeki gösterge ve sayaçlar aygıtların çalışır durumda olduğunu kanıtlamaktaydı. Laboratuvarda çıt çıkmıyordu.

Profesör alnında biriken terleri mendiliyle sildi ve duvar saatine yeniden bir göz attı. Saatten gelen tiktak sesleri kesilmiş gibiydi. Eli masanın üstündeki düğmeye yaklaştı. Yaşlı bilginin büyük bir coşku içinde olduğu belliydi. Yutkundu ve düğmeye bastı.

Kırmızı ışık yandı.

Zaman makinesi çalışıyordu.

Kırmızı ışık söndü.

Düğmeye bastı ve yutkundu. Yaşlı bilginin büyük bir coşku içinde olduğu belliydi. Eli masanın üstündeki düğmeden uzaklaştı. Saatten gelen tiktak sesleri kesilmiş gibiydi. Profesör duvar saatine yeniden bir göz attı ve alnında biriken terleri mendiliyle sildi.

Laboratuvarda çıt çıkmıyordu. Önlerindeki gösterge ve sayaçlar aygıtların çalışır durumda olduğunu kanıtlamaktaydı. Hepsi laboratuvarın ortasına dizilmiş aygıtlara baktılar.

-Zirilibayılşab etçü mat taas eyened asrızah sekreh.

Duvar saatine göre saat 2:59'du. Diğerleriyle birlikte gözlem masası başında bekleyen Profesör Orta, sabırsızlıkla başını salladı. Fizik laburatuvarında dört kişiydiler...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Barbie'den Al Haberi

YASEMİN YAZICI

Ben kendi adıma kuşakdaş olmaktan pek hoşlanmam. Her kuşakla arkadaş olmayı yeğler, kuşaklar arası ilişkilerin daha zengin olduğunu düşünürüm. Yaşsız insanları severim. Ancak, benzer zaman dilimlerinde doğunca kimi ortak paydalardan da, kaçamıyorsunuz!

Bizim kuşağın(!) çocukluğunda Barbie bebek yoktu; taş bebeklerimiz de olmamıştı. Bizler doğal malzemelerden yapay malzemelere geçişin dönüm noktasında, plastik oyuncaklarla tanıştık. Renk renk plastikten yapılmış, kolları, bacakları takılıp çıkabilen, saçları bile plastikten bebeklerdi bunlar. Görünümleri ise ya bizim yaşlarımızda ya da kız çocuklarının annelik içgüdülerini körükleyen "bebek" yüzlerine sahipti. Tabii saçlı, şık elbiseli, etten gibi yapılmış olanları da vardı. Onları hali vakti yerinde olan aileler "Amerikan Pazarlarından" edinirlerdi.

Sonra, "imaj" devrinin en erken ürünlerinden biri, "Barbie" ortaya çıktı. Bu Amerikalı bebek: sütun bacaklı, dar kalçalı, gür, uzun, sarı saçlı, oya yüzlü ve mavi gözlü bir plastik kızdı. Ne bizim bebeklerimize ne de annelerimizin taş bebeklerine benziyordu. Daha çok Fransızların "poupée" dedikleri güzel ama her zaman çocuksu kalan kızları anımsatıyordu. Hani şu "Baby-face"in karşı cinsi.

Ve, yeni Barbie'li yaşam, yeni kız çocuklarının dünyasına hızla girdi, azılı bir sarmaşık gibi, hepsinin düşlerini sarıp köklendi, salgınlaştı. Kız çocukları "annecilik " oynamayı bırakıp, bu şık ve güzel kızın varlığında, biricik bir güzellik ölçüsünde, kendini ötekinde düşleyen, erken genç kızlar ordusu olarak büyümeye başladılar. Kapitalist sistemin hep geleceğe yatırım yapan pratik zekâsının yeni seçkin ürünlerinden biriydi Barbie ve yaşamı da tam anlamıyla kapitalist tüketim motiflerini içeriyordu. Barbie'nin şık giysileri, konforlu evleri, eşyaları... hepsi ivmesini tüketimden alan, ekonomik bir sitemin sağlamlaştırılması için, yeni kültürel endüstrilerin, ilk kurnaz adımlarıydı... Anavatanından hemen sonra Avrupa'ya, Avustralya'ya... ardından da "uzak doğuluların" becerikli ellerinde taklitleriyle de, üçüncü dünya ülkelerinin varoşlarına dek yayıldı. Emperyalist sistem, baskın kültürü enjekte edeceği ana damarı bulmuştu: Çocuklar... Çocukluk zamanlarında egemenleşerek, yarının insanlarını da ellerine geçirebilirlerdi... ve öyle de oldu. Artık çocuklara yönelik bu endüstriler, sürgit karların da güvencesi...Walt Disney, Mc Donald's... ve benzerleri, hepsinin ilk hedef kitlesi "çocuklar".

Kapitalist sistem gözünü çocuklara dikmiş, nasıl olsa eninde sonunda büyüyecekler ya... doğar doğmaz yakalıyorlar ruhlarını... reklam pastasının büyük payını onlara veriyorlar... çocuklar televizyonun önünde esir... karşılarında... "Çocuklarrrrrr!" diye yapmacık bir ses ve eda ile kandırıkçı yeni çağ cadıları.

Medya biraz ekonomik krize düşse, kandırıkçı cadılar ortaya çıkıyor hemen, sesleniyor camdan, "çocuklarrrrrr!"

Promosyonların hedef kitlesi önce çocuklar... dolayısıyla analar babalar... varsıl dünya imgeleri, televizyon ekranından renk renk geçerken... onlar yetişkin günlerinde geçirecekleri cinnetlerin kozasını örüyor; Barbie'lerle, action men'lerle süslü minik kalpler.

Oysa, hayatın gerçeklerinde promosyon yok işte.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Barbie'nin fiziksel ve sosyal ölçüleri, bugün birçok çocuk için sonradan "düş kırıklığı" yaratıyor. Anavatanı Amerika'da bile, insanların yüzde ellisinin oburluk sorunu olduğu halde, küçük kız çocukları kendilerini, uzun ve ince Barbie'yle özdeştiriyor. Tabii bu çocukken pekalâ mümkün. Ancak, büyüdükçe, çocukluğun gerçekleri başkalaştıran ruhu artık onları terk edecek ve bu imaj karşında ise, umarsız ve yalnız kalacaklardır... Öyle ki, bugün siyah bebekleriyle uyutulan zenci çocukların bile, pek çoğunun "düşü" mavi gözlü uyanmak!.. ve yeni insanın taze trajedisi de bu: bir türlü ne kendisiyle ne de ötekiyle örtüşememek.

Özellikle koyu tenli, koyu renk saçlı olan ülkelerde -buna ülkemiz de dahil- kadınlar kendi bedenlerinden bir türlü huzur duymuyorlar. Koyu tenli, koyu renk saçlı kadınlar genellikle açık renkli kadınların renklerinde saçlarını boyatmaktalar... kendi güzellik kaynaklarına hiç uymayan, sarı çizgiler, kızıl parıltılarla ya da sandre renk saçlarla gezmekteler... Moda bir yana, burada altını çizmeye çalıştığım Barbie'nin; masum "poupée"liğinden usulca yetişkin kadınların dergi sayfalarına, kozmetik butiklerine dek uzanan aslında "ırk özentisi dipte kalmış istekler"i körükleyen, nesnelliği... özenen de özendiren de neredeyse birbirinden ayrılamaz olmuş gibi; ikisi de birbirini besliyor... kim bilir belki de, sistem, kırdığı düşleri böyle onararak, güçleniyor.

Üstelik bu öteki olma düşleri yalnız kadınların payına düşmüyor, erkeklerimiz de şu Avrupai kadın tiplerinden, hele çarpıcı renkte olanlarından genellikle daha çok hoşlanıyorlar nedense (!), kadınlarımız da, bu Avrupai güzelliğin karşılığı olmasınlar mı şimdi?

Güzellik salonları çoğu zaman bu ırk komplekslerine sanki yataklık etmekte. Sözgelimi, esmer tenli kadınlara sarı, kızıl çizgili saçlar boyayarak nasılsa "bir moral" yaratmaktalar. Bu yazdıklarım biraz tutuculuk kokuyor gibi olabilir, ama ben aslında, kişisel olarak insanların, bu başı sonu belirsiz yaşamda, çevresinin "bir şey ol" baskısı yapmadan, istedikleri gibi giyinip yaşamalarından yanayım. Türbanlılara olan tepkimse, bir gün çoğul olduklarında gözlerini kırpmadan, bana çarşaf giydirmek istedikleri içindir. Yoksa giysileri siyasi değil, kişisel fantezileri olsa... kime ne. Bana kalsa, kıpkırmızı bir saçı, kızıl saçlara... koyul yeşil bir saçı sarıya yeğlerim. Çünkü hiçbir ırka özgü olmayan renkler... değişiklik ve eğlence katabilir insanın hayatına.

Yine de, öteki gibi olmaya çabalamak yerine, kendin gibi olmak da olası... azınlık da olsa, birileri başarıyor bunu: kendi renklerinin tonlarını yakalıyor... ben insanları severim ama, kendi rengi olanları daha çok.

Kaygı verici olan, bu Barbie kültürünün pek çok türüyle karşı karşıya olduğumuz kanısı; aslında her bebek tek tip bir modele çıkıyor... insanlar bu model olabilmek için çırpınıyor... oysa, doğada çeşitlilik olmasa, bu yaşam armonisi de olmazdı... modanın çeşitliliği başka, içsel çeşitlilik de başka bir şey tabii... Bu çocukluk zamanlarına dönük endüstri taktikleri bireyin özgünleşmesini de tehdit ediyor. "İmaj!" "İmaj !" diye haykıran neokapitalizm çağında, çocuklar sanki doğar doğmaz, sanki tüketici modeli biçimlendirici bir makinenin içine atılıp, kafası, ruhu iyice "temizlenene dek" yıkanıyor... ardından imaj ve tüketim peşinde koşan, tek model üretilmiş plastikten insanlar ortaya çıkıyor... Plastik, biliyorsunuz, doğada en zor yok olan madde...

Arada gezilere çıktığımda, rastladığım Japon turistlerin bir kısmının saçlarını sarıya, kızıla boyadıklarını görüyorum... hatta gözlerini yuvarlaklaştırma ameliyatları da magazin konusu oluyor, okuyorsunuzdur... Bence bu çok ilginç bir sosyal değişim noktası; Hong Kong, Japonya, Singapur gibi zengin Asyalılar öteki ırka bürünmeye daha çok çabalarken, Endonezya,Tayland gibi yoksul ülkelerde halk, çoğun kendisi olmaktan hoşnut görünüyor ama, içinden geçenleri bilemem tabii... Burada tuhaf olan, uzak doğunun zenginleyen devletlerinin öteki'lere karşı, kendilerini Amerikalı gibi hissetmelerinin etkin rolü olduğu sanısı... Bizde de, kadın ekonomik olarak çıtayı yükseltince, saçlar hemen boyanıyor ve ucundan ucundan başlıyor röfleler... çoğumuzun başına geliyor... kaçınılmaz bir kader. Hani, Amerika' daki kimi sarı boyalı, düzleştirilmiş saçlı, zenci durumları.

Şu Amerika, zengin/yoksul herkesi bir biçimde yolundan çıkarıyor... nasıl yapıyor? Usul usul; oyuncaklar verip, ruhlar satın alıyor.

Sonuçta, Barbie ve Action Man kuşakların ön dönemindeyiz... Bakalım, daha neler neler göreceğiz.

*Geçen ayki yazımda söz ettiğim Fransız şarkı sözleri yanlış yazılmış, doğrusu: ***L'amour n'est pas gymnastique'*** tir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Aksak Sızı

NALAN BARBAROSOĞLU

Çok şükür, namım yürür hâlâ buralarda. Bilirim, birkaç kuşak daha anlatır birbirine beni esnaf. Eksilte çoğalta anlatır ama anlatır işte. Senin kulağına kadar gelmiş adım baksana. Bu anlatıcılar yok olana kadar benim de söylentim ürer gider. Çoluk yok, çocuk yok... Ne olacak, sonra ben de karışacağım unutulanların arasına herkes gibi. Şu üç kuruşluk dünya kime kalmış ki, kimin adı dünyaya kalmış ki... Yine de her zaman, bir adın varsa demişimdir, adına yakışacak her bir yaptığın. Bakma şimdi yaşlandım, elden ayaktan düştüm ister istemez ya, zamanında adıma yaraşır yaşadım ben de. Ya da öyle sandım... Yok, ben kahve içmem. Ama bir bardak çaya hayır demem. Sağ olasın...

Abbas dediler mi, yedi sokak bilirdi beni. Ama sen o bildikleri Abbas mıydın diye sorarsan, orada susarım işte. Çoğu kez karıştırıyorum hangi Abbas olduğumu. Bazen öyle haller oluyor ki adama, kendisi de şaşırıp kalıyor. Bunu görmek için benim kadar yaşaman da gerekmiyor aslında delikanlı. İnsan hali pek tuhaftır, çok başkadır. Ne zaman sen gidersin de tanımadığın biri çıkagelir içinden anlamazsın. Sonra o gidince gelen kimdir?.. Onu da anlamazsın. Karıştırıverirsin her seferinde. Hep kendinsin sanırsın... Bir gün bir şey olur, bakarsın ki sen değilsin. Benimki de o hesap işte. Çok şükür, hep adımla yaşadım. Adımdan utanmadım utanmamasına da... Oldu işte... Bir günüm geçmez o abuk günü düşünmeden; o gün ben, ben miydim, değil miydim demeden...

Ne pişmanlığı delikanlı?.. Pişmanlığı falan aşar bu; hafif kalır pişmanlık mişmanlık. Yetmez. Farkında bile değilim, o bıçak nasıl avucumun içine yerleşti de elim tutar oldu. Biz seni yola getirmesini biliriz, demişti adam elindeki sustalıyı güneşte parlata parlata. Bir o söz kulaklarımda. Sonra baktım kucağımda kanlar içinde yatıyor aynı adam. Kanlı sustalısı fırlamış gitmiş, dutun dibine. Üstüme nasıl düştü, yanındakiler ne zaman kaçtı hiç bilmiyorum. Karakolda da aynısını söyledim. Baktım Fahriye Teyze bağırıyor yan bahçeden, ne dediği anlaşılmıyor pek, kulaklarım uğul uğul, duyup da anladığım bir şey yok. Adam üstümde. Kan gölü ortalık. Kiraza astığım açık radyoda Karagümrük – Vefa maçı mı ne anlatıyor birisi. Toprak emip duruyor kanı akşam alacasında. Öyle sıcak bir gün... Öyle abuk sabuk bir gün. Olan olmuş, öldürmüşüm adamı. Allah seni inandırsın, yirmi dakika olmamıştı tanışalı. İşin boktanlığını görüyor musun! Evimi satın alacaklar güya... Hiç öyle bir niyetim yok. İki yandaki evleri almışlar, bir benimki kalmış. Aklımın köşesinden geçmiyor evi satmak. Anamın etleri çürümemiş daha mezarında. Evi satıcam bir de... Mümkün değil! Komşular doluştu bahçeye çoluk çocuk. Adamı dutun altındaki hasıra çekip üstüne bahçedeki sedirin yaygısını örtmüşler. Birileri tulumbadan su taşıyor habire bana. Elimi yüzümü yıkıyorum ben de durmadan. Gözümü dutun altında boylu boyunca uzanan adamdan alamıyorum. Tanımam etmem... Bu arada be-

Çizgi: Semih Poroy

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nim bacaktan akan kan da durmuyor bir türlü. Öylesine bir sızı var da, ahım şahım bir ağrı falan duyduğum yok. Bacağımı bağladılar sıkı sıkı birkaç yerden. Önce karakola götürdü polisler. Birileri çağırmış besbelli. Paşa paşa olanları anlatıyordum ki karakolda, bayılmışım. Bir aya yakın yattım hastanede. Kapıda polisler. Dört kere çıktım mahkemeye. Ne fayda... Ölen ölmüş, bizim bacak kısalmış iyice. Adamın çoluğu çocuğu ortada. Yirmi altı yıl yedim. Altı yedi kere cezaevi değiştirdim. O yetmiş dört affı'nda çıktım dışarı. Kim kimi affediyordu onu da anlamadım ya, çıkıyorsun dediler, çıktım. Geçmiş zaten seneler uzun uzun... Geldim yine buralara. Evi paşa paşa satmıştım içerdeyken. Satmayıp ne yapacaktım! İş yok, güç yok, bakan yok, anamın eşyaları da talan oldu o arada üç beş kuruşa. Ciğerlerin biri de gitti mi sana, nemden, tütünden... Hiçbir arızaya karışmadım içerde. Kulağı kesik oldum, dikkat ettim her bir şeye. Çok okudum evet... Bir o. Okuduğum, dinlediğim hikâyeleri anlattım çıktıktan sonra da kahvelerde, dükkânların önünde esnafa. Günlük nafakamı öyle çıkardım uzun süre. Şimdilerde hiç mi hiç para etmiyor anlattıklarım. Kimsenin eli cebine gitmiyor artık. Sağlık olsun. Ne diyeyim?..

Valla, özleyip özlemediğimi bilmiyorum ama çok farklıydı her şey ben içeri girmeden önce. İçimde, mendil cebindeki karanfil gibidir o günler. Öyle afili, öyle havalı... Nasıl anlatsam?.. Diyelim... Kızıl saçlı bir afetin tombul parmağında bir pırlanta. Öyle göz alıcı, öyle bakışı kıvırtan, hafızada ışıl ışıl parlayan... Düşünsene, mevsimler geniş, saatler uzun, gökyüzü yüksek, yağmurlar kokulu, güneş çıtır çıtır kurutur yıkanmış çamaşırları. Bulutların alacası başka, beyazı daha başka. Gecelerin yıldızı gani gani kırpışıp durur renk renk.

O zamanlar daha kimse Aksak Abbas diye seslenmiyor bana. Çakı gibiyim evelallah. Adımlarım sert. Sokakların evleri böyle gri gri uzanmıyor dikine dikine, öksürsen duyulacak gibi dip dibe değil anlayacağın; bahçeler var... Bahçelerde dutlar, incirler, ballı kayısılar, elmalar sulu sulu... Armutlar avuçlardan taşıyor; erikleri görsen, dişleri kamaştıran cinsten, kütür kütür. Bir çileği olurdu ki o bahçelerin, şaşarsın tadına da, kokusuna da. Mendil kadar balkonlara sıkışmamış çiçekler, saksılardan boyunlarını kırık kırık döndürerek güneş aramıyorlar daha. Kökleri toprakta gideceği kadar gider hepsinin... Yazın güller, leylaklar, sümbüller, akşamsefaları, yaseminler, hanımelleri, sonbaharda kasımpatılar, kışın yediverenler sarı sarı, beyaz beyaz, baharda menekşeler, mimozalar, erguvanlar, papatyalar, fulyalar renk denizine çevirir bahçeleri. Sokak, bir uçtan diğer uca koku cenneti. Buralardan şöyle bir geçip gidenin ömrüne ömür katılır bir yokuş boyu. Beni adımlarımın sesinden tanır süzgün bakışlı, yürekleri deli vuruşlu genç kızlar, tüllerin arkasında yanakları pembeleşir, gözlerinin ışıltısı değişir o zamanlar. Bir genç kız iç çekiyorsa cumbada, anlarsın ben geçiyorumdur yağmurların aralarından incecik aktığı arnavutkaldırımlarından. Öyle delikanlıyım. Saçlarım kuzgun bir yele gibi fışkırıyor yaz kış çıkarmadığım kasketin altından. Kaşlarım hep çatıktı ya, yaradılış işte, ne yaparsın, daha yumuşaktı çakır gözlerimin bakışı. Sokağın hanımanneleri, komşu teyzeleri yolda durup onlarla konuşayım diye gözlerimin içine bakıyor on metre uzaktan, adımları yavaşlıyor ellerinin yüküne aldırmadan. Cakam da, façam da yerinde. Varlıklı günlerdeyiz. Cüzdan paçoz değil şimdiki gibi. Anamın evindeyim daha, mavi cumba turuncu sardunyalarla başka türlü renk cümbüşü, bir göreceksin; bir gören bir daha bakıyor başını kaldırıp. Anacığım da sağ, başımı bekler, yolumu gözler. Aklı çıkar kılıma zarar gelmesinden. Sakız gibi mis kokulu gömlekler giyiyorum, jilet gibi pantolonlar; sıcacık çorba sofrada, ne zaman canım çekse. Sonra, bu sokakta oturan herkes birbirini tanırdı, akrabadan öteydi komşuluk. Bahçelerin meyveleri, sebzeleri, kaynatılan salçalar, aşağı fırında pişirilen börekler, kurulan turşular, salamura yatırılmış balıklar evden eve dağıtılır. Hangisini kim göndermişti karıştırırsın çoğu zaman. Yaz akşamları bahçe sofralarında buram buram anason kokar mis gibi. Allah seni inandırsın, şimdiki rakılarla hiç ilgisi yoktu kokularının da, tatlarının da, beyazlıklarının da. Bazen düşündüğümde o rakıları hâlâ canım çeker. Bak efkârlandırdın beni şimdi; burnumun direği karıncalandı yine. Sokaklar değiştiği için mi insanlar değişti, insanlar değiştiği için mi değişti sokaklar da, anlayabilmiş değilimdir aslında... Neyse... Anlatmak hiç iyi gelmedi be delikanlı. Keselim bu meseleyi. Aksak bir sızıymış meğerse bu sokak da içimde. Kendim gibi. Ver paramı da gideyim ben. Yazarsın işte, işine geldiği gibi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Asimile Melez, Soylu İngiliz:

Vidadhar Surajprasad Naipaul

HÜSEYİN MOR

2001 Nobel edebiyat ödülünün **V. S. Naipaul**'a verilmesi, Nobel ödül komitesinin tarihinde en çok tartışılan kararı oldu. 1973 Nobel barış ödülünün **Henry Kissinger**'e verilmesiyle, Nobel ödüllerinin saygınlığı tartışılmaya ve eleştirilmeye başlanmıştı. Nobel ödüllerinin dokunulmazlığı dumura uğruyordu. 1945'ten beri verilen Nobel edebiyat ödülleri, güncel siyasi ve ekonomik baskılara direnerek, **T. S. Eliot**, **Samuel Beckett**, **Dario Fo**, **William Faulkner** ve **Günter Grass**'a veriliyordu. 2001'de V. S. Naipaul'un ödüllendirilmesi Nobel komitesinin kendi geleneği ile bir kopuşun işareti gibi.

V. S. Naipaul'un Nobel edebiyat ödülüne aday gösterilmesi bile bir haksızlıktır. Üçüncü sınıf bir gazeteci-yazardır. Kitapları daha çok üçüncü dünya ülkelerinde yaptığı röportajlarından oluşuyor. Hiçbir edebi kaygısı yoktur. Yine de V. S. Naipaul'un eskiden yazdığı ve göçmenlerin yaşamlarını otantik bir şekilde veren üç kitabı var: "Miguel Street", "Ms. Bisvas İçin Bir Ev" ve "Mistik Masör".

Başka kayda değer edebi bir kitabı bulunmuyor. 1932'de yoksul bir göçmen ailesinin çocuğu olarak Trininad'da doğuyor. 1950'de aldığı bir yüksek okul bursu ile Londra'ya gidiyor. Ve kendini bir İngiliz yazarı sayıyor. V. S. Naipaul asimile bir melez olarak, 1990'da **Kraliçe Elisabeth** tarafından soyluluk ünvanı ile ödüllendiriliyor. V. S. Naipaul'un asimilasyonu tamamlanmıştır. 1991'de New York Manhattan Enstitüsünde kendi melez geçmişiyle kopuşunu gerçekleştiren ve "Evrensel Uygarlığımız" adlı ünlü konuşmasını yapıyor. Bu, aynı zamanda geçmişini inkâr anlamına geliyor. O artık geldiği yere de düşman biridir. Bundan sonraki yazılarında; göçmen işçilere ve üçüncü dünyanın yoksullarına kin kusuyor. Kendi kökenini, üçüncü dünyalığını ve koyu ten rengini unutmaya, unutturmaya çalışıyor. "Evrensel uygarlık" dediği batı uygarlığında üçüncü dünya ve yoksulların hiç yeri olmuyor. Edebi kaygısı olmayan V. S. Naipaul politik olarak da avrupa merkezci ve gerici bir konuma düşüyor. Üçüncü dünyanın yoksulluğunun ve geri kalmışlığının tembellikten ve doğal olduğunu Batılı okuyucularının kafasına kazıyor. V. S. Naipaul'un yüzeysel İslam düşmanlığı da üçüncü dünyanın yoksullarına iflah olmaz düşmanlığının maskesidir. Bir "İslam emperyalizmi"nden ve hiçbir sömürgeciliğin "Araplar ve islam" kadar tehlikeli olmadığından söz ederken bile, asıl küçümsediği ve kinlendiği, güney'in yoksul ülkeleridir. V. S. Naipaul bir İngiliz'den daha İngiliz olan radikal milliyetçiliğini o kadar ileri götürür ki, faşizan "Shiv-Sena-Partisi'ne derin bir sempati" duyduğunu söyler. (Le Monde, 13 Ekim 2001)

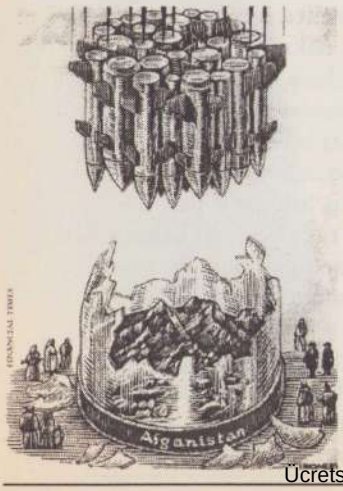

V. S. Naipaul melezliğini ve kökenini reddetmesinin doruğu olan kitabı ("Das Rätsel der Ankunft" - *Varış Bilmecesi*, Köln, 1993) ile İngiltere'ye bir güzelleme yazar. "İkinci ya da yeniden doğuş"tan söz ederek, Wiltshire'ın doğal güzelliklerini, mevsimlerini ve çiçeklerini hayranlık derecesinde bir dille betimler. Bu İngiltere güzellemesi kitap ile V. S. Naipaul, asimilasyonunu tamamlar. O artık kendi yüzünden ve geldiği yerden nefret eden biridir. Kökenini anımsatan adını V. S. olarak koyar bütün kitaplarına.

1973 Nobel barış ödülünün bir savaş suçlusu Henry Kis-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

singer'e verilmesi, İsveç'in Amerika'ya borcunu ödemesidir. Çünkü Amerika'yı tersinden okursanız İsveç çıkar. Amerika'nın savaş açtığı ülkelere en çok İsveç'in silah sattığı artık biliniyor. 2001'de gazeteci **C. Hitchens**'in yayınladığı kitabın adı, *Kissinger Dosyası*. Amerika'nın soğuk savaş dönemindeki dış politika ve ulusal güvenlikten sorumlu politikacısı Alman asıllı yahudi H. Kissinger'e çok ağır suçlamalar var. Örnek olarak sadece Vietnam ve Şili yeter. Vietnam ve Şili'de yüzbinlerce insanın katledilmesi H. Kissinger'e yazılıyor. İsveç'in Vietnam'a silah satışlarının büyük boyutlarda olduğu sır değildir

2001 Nobel edebiyat ödülünün V. S. Naipaul'a verilmesinin hemen 11 Eylül olayları ertesine denk düşmesi ne anlama geliyor. Bir hipotez olarak 11 Eylül olaylarının V. S. Naipaul'un şansını pekiştirdiğini yazabiliriz. Çünkü V. S. Naipaul'un kitaplarında yazdıkları; Amerikan ulusal güvenlik danışmanı **S. Huntington**'un dillendirdiği "uygarlıklar çatışması" tezi ile örtüşüyor.

Dünya ölçeğinde bir transformasyon olan küreselleşmenin, neoliberallerin iddia ettikleri gibi barışçı bir şekilde gerçekleşmeyeceği ortaya çıkmış görünüyor. Amerika'nın çok "kuşkulu" 11 Eylülü saldırısını bahane ederek şiddete başvurması küreselleşmenin ancak savaş ve şiddet kullanarak realize edileceğini gösteriyor. Uzun süredir Avrupa ve Amerika'da dibe vuran aydınlarda, küreselleşme karşıtı hareketin kitleselleşmeye doğru yol almasıyla, bir kıpırdanma başlamıştır. (**N. Chomsky**, **N. Klein**, **V Forrester** ve **Maria Mies** vs.)

Batı'nın tüm refahı ve zenginliği, yoksul üçüncü dünyanın sömürülmesi ve doğal kaynaklarının yağmalanmasına dayanmaktadır. Küreselleşme aslında bir yeniden paylaşım savaşıdır. Küreselleşme'ye itiraz eden kıpırtı halindeki aydın hareketinin ve Prag, Göteborg ve Cenova'da kitlesel bir harekete dönüşen küreselleşme karşıtlarıyla bütünleşerek dünya çapında yayılmaya yüz tutması, Amerika'yı çok korkuttu. Her ilerici hareketi boğmaya yeminli Amerika ve yandaşları, 11 Eylülü bir fırsat bilerek, "kültürlerin savaşı" tezine sarıldılar. 2001 Nobel edebiyat ödülünün bir yazar çömezi olan V. S. Naipaul'a verilmesi, AB'nin haşarı çocuğu ve her fırsatta Irak'a ve Afganistan'a karşı savaşta Amerika'nın yanına koşan İngiltere'ye bir destektir.

V. S. Naipaul'un ödüllendirilmesi siyasi konjonktüre de uygun düşüyor. Bir think-thank stratejisti S. Huntington'un "çok bilimsel" kitabı *Uygarlıklar Çatışması*'nın öbür yüzü diyebileceğimiz V. S. Naipaul'un gazeteci kitapları da batının gerçek yüzünü gizlemek için yazılmıştır. Ve ödülün kendini inkar eden bir göçmen-melez'e verilmesi, üçüncü dünya kimliklerini silmeye yönelik yüzüyle son derece anlamlıdır.

Hector Bianciotti ile bir söyleşide **Honore de Balzac**'ı usta olarak gördüğünü belirtir ve **James Joyce**'u ise anlaşılmaz bir yazar olarak değerlendirir. Oysa kendi eserlerinde ne Balzac'ın gerçekçiliğini ne de Ulyses gibi bir yüzyıl romanı yazmış Joyce'un estetiğine yaklaşabilmiştir. Naipaul, Joyce'a saldırmakla, kimliğini İngiliz'e peşkeş çekmesinin yanı sıra, İrlanda'ya da köklü bir saldırı gerçekleştirmeyi ummuş olabilir.

Politik duruşu ise, Hindistan'daki köleci ve feodal sisteme ait "kastlar sistemini" savunacak kadar zavallıdır.

Edebi olarak hep vasatın altında bir yazardır V. S. Naipaul.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Deep Blue kadını olmak!.. Tanrım... Ne muhteşem

SEVDA ÖZCEGİL

Bir Deep Blue kadını olmak ne harikadır bir bilseniz... Yıldızsız gecelerde bile tüm yıldızlar sizin üzerinize ışıldıyormuş gibi geçersiniz sokaklardan, caddelerden. Günlerin içinde bedeninizin esintisi uzak ülkelerin kokularını taşır, tadılmamış meyvelerin, görülmemiş denizlerin. Bir elma çekirdeği gibi durursunuz bulunduğunuz yerlerde... Güvenli, sakin ve odağında her şeyin. Hiçbir olumsuzluk dokunamaz size, hiçbir fırtına fanusunuzu çatlatıp yakınınıza yaklaşamaz. Ama siz fırtına yaratabilirsiniz bakanların gözlerinde. Buna izin verebilirsiniz. Yer çekimine meydan okurcasına dik, hayatta sizden başka kimse yokmuşçasına gözde, başka gezegenlerden gelmişçesine ulaşılamaz. Başkalığın üstünde bir başkalık, benzemezliğin üstünde bir benzemezlik, farklılığın üstünde bir farklılık, olanaksızlığın üstünde bir olanaksızlık... Öylesine erişilmez, öylesine tek. Üstelik, her zaman ne istediğini ve ne yapacağını bilir bir Deep Blue kadını... Ne istemesi ve yapması gerektiğini de.

Oysa şimdi... Felaket... Tam bir felaket! Çünkü, Deep Blue kadını değişti. Ve olanlar bana oldu. Ne yapacağım şimdi ben? Tanrım ben şimdi ne yapacağım? Yedi yıl oldu. Tamı tamına Yedi... İkiz gibiydik. Dünyanın öbür tarafında yaşayan, görüşmediğim bir kardeş gibi aynı kandan, hatta aynı ruhtan. Bundan onun haberi yok ama olsun. Ben onunla var oldum; onunla bir varlık kazandım, bir "ben" olabildim aranızda. Hem de muhteşem bir ben. Benimle nasıl da mutluydum ben bir bilseniz. Bugün beni ben yapan her şey onunla bir anlam, bir değer, bir statü, bir kariyer, bir, bir... Her şey kazandı! Evet, geldiğim yeri hak ettim. Allah için... Çok çalıştım, çok çabaladım. Bu konuda kimse sarf ettiğim emeğe tek söz edemez, hakkımı yiyemez. Hiç unutmam eye-lineri onun gibi tutmam, tamı tamına üç ay beş günümü almıştı. Ama sonunda gözüme tıpa tıp onun gibi eye-liner sürmeyi becermiştim. Az şey mi?.. Ne diyorsunuz! Kaç zamandır saçlarının ışıltısından ayakkabının

Ademler ve Havvalar / Piyale Madra www.piyalemadra.com

piyalemadra@yahoo.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

saçlarımın ışıltısından ayakkabımın atkısına kadar ben de tümüyle bir Deep Blue kadınıydım. Hele o içimdeki Deep Blue ruhu...

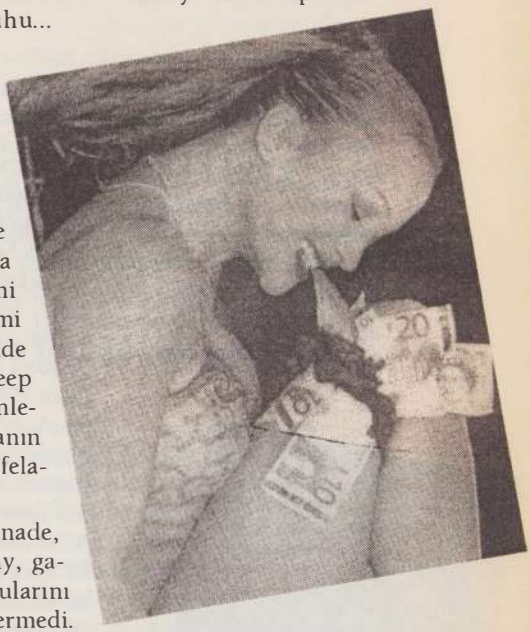

Oluşturmak için o kadar emek verdiğim auramla, her gün ilk bakışta fark edilmeyen küçük değişikliklerle yüzümü hep yeni gösteren makyajımla, giysilerimin renk ve aksesuvar denklemiyle, sesime yerleştirmek için o kadar uğraştığım yankı izlenimi uyandıran kısık tınıyla, genellikle sözcüklerin ikinci hecesine rastlayan harf yuvarlamalarımla, kısa adımlarla yürürken uçuyor izlenimi yaratmamla, çenemi her durumda aynı açıyla tutabilmemle, ellerimi bir kelebek zarafetiyle kullanabilmemle çevremde hemen fark edilen, imrenilerek bakılan bir Deep Blue kadınıydım ben. Yine öyleyim ama mankenlerini değiştirdiler. Doğal olarak Deep Blue olmanın anlam ve önemini de. Düşünebiliyor musunuz felaketi!

Dün akşam televizyonda izledim. Bony Torrinade, Deep Blue'yla sözleşmesini yenilememiş. Bonny, gazetecilerin "bundan sonra ne yapacaksınız" sorularını ustalıkla geçiştirerek yanıtladı. Hiçbir ipucu vermedi. Yerini Alecia adında yeni yeni parlayan, Yeni Zelandalı, daha genç bir mankene bıraktı. Kıza baktım, baktım... Bony'den o kadar farklı ki, bir kere kırılgan ve çekingen bir havası var ve bu hava Deep Blue kadınına hiç yakışmıyor. Yani bana. Hele ikisini yan yana görünce, aradaki fark daha net ortaya çıkıyor. Bonny, daha atak, daha güvenli gazeteciler karşısında. Hele o oturduğu koltuktaki rahatlığı... Tanrım büyüleyici. (Bu oturuşa da az çalışmamıştım doğrusu.) Alecia ise koltuğun ucunda oturuyor, her an düşebilecekmiş gibi bir bükümü var sıska bedeninin; sanki yardım isteyen gözlerle bakıyor çevresine, yüzünün matlığı ve solukluğu bu yardım isteğini nerdeyse feryada dönüştürüyor. Çok itici, çok. Hiç beğenmedim. Ama başarılı olacak; eminim. Benden kaçar mı! Hemen anlarım. Deep Blue'nun kadınlar için geliştirdiği yeni imaj, beceriksizlik! Beceriksizliğin çekiciliği. "Bu sokakta kayboldum. Benim için lütfen bir taksi çağırır mısınız şuradan? Öyle yorgun ve bitkinim ki, kolumu kaldıracak halim yok" gibi bir tavır günlük yaşam içinde. Makyaj renkleri de pastele dönüşmüş, ışıltı allığa karıştırılmış yaldızlara yüklenmiş. Uzaktan bir "vaat" gibi parıldıyor yaldızlar, ışık tutulduğunda. Adeta giz perdesinin arkasına sürgün edilmiş erotik çağrı. Mimik ve jestler de değişmiş elbette, bu yeni durum karşısında. Daracık yırtmaçlı etek ve kemikleri sayılan bir gövdeyi saran bluzla hareketler küçülmüş doğal olarak. Her bakanın başını döndüren, istediği her şeyi elde eden, zarafetiyle meydan okuyan, dünyadaki yerini çatır çatır kavgacılığıyla kazanan, hareketleri göz dolduran, atak kadın tipi artık "makbul" değil, dün akşamki programdan sonra. Deep Blue kadını baştan aşağı, soldan sağa değişecek demektir bu. Tabii ben de; üstelik, en çok da ben.

Hemen bu gece bir karar vermem gerekir. Ne kadar muhteşem olursa olsun, öyle ortalıktan kalkan, hükmü kalmamış bir imajla dolaşamam insanlar arasında. Bonny de hiçbir şey söylemedi, nereye geçecek, hangi kadın olacak?.. Hiç ipucu vermedi alçak kadın. Ben şimdi ne yapacağım?

(Piyale Madra'ya güzel karikatürü için teşekkürler. N.B.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Arka Bahçe

BİLGESU ERENUS

Bu yazımı 5 Kasım 2001'de, F ya da IMF tipi hücrelere karşı demokratik direnme haklarını savunurken yitirdiğimiz,* Sultan, Arzu, Bülent ve Barış *adlı çocuklarımıza adıyorum.

Sultan, Arzu, Bülent ve Barış'a

Kendini Özgürlük heykeli sanan manik depresif, Amerikalı bir kadın Mrs Krey ve emeğinin karşılığını alabilmek umuduyla hanımının her türlü eziyetine katlanan bir ücretli. Sally ile, ailesini reddederek Avrupa'da yaşamayı seçtiği halde, bir anda annesi Mrs. Krey'e dönüşen Sheila özelinde, Amerika'nın geleneksel arka bahçesini, Latin Amerika'nın çok ötesine, Avrupa'ya, eski Sovyet Ülkelerine, Orta Doğu'ya kadar taşıdığını anlatan oyunum Arka Bahçe, 12 Ekim 2001'de Pazarcık Aleksandra Veliçkof Dramatik Tiyatrosu'nda sahnelenmeye başladı. Galaya katılmak üzere Bulgaristan'a gitmiştim ve orada meslek hayatımın en anlamlı üç gününü yaşadım diyebiliyorum. Oyun, Amerika'nın her türden müttefikler arayarak, saldırganlığını dolu dizgin yaşadığı tarihsel bir döneme denk düşmüştü ve yine Amerika'nın bir ayak oyunuyla, serbest Pazar cehennemini seçen eski bir komünist ülke insanlarıyla, Bulgarlarla, buluşuyordu. Ülkeme döndüğümde Bulgaristan'da yaşadığım mutluluğu özümsememe fırsat bulamadan, Küçük Armutlu'da, hapishanelerdeki tecrite karşı direniş haklarını kullanan genç insanlara saldırıldı ve İstanbul'un göbeğinde ve hepimizin gözleri önünde, dört çocuğumuz, kimyasal gaz ve kurşunla katledildi.

Sevgili rejisörüm İskender Altın'ın, Bulgaristan'dan güzel haberler getirdim diye beni arayışı o günlere rastlamıştı, buluştuğumuzda konuya girmekte zorlandık, sanırım her ikimiz de "Amerika'nın arka bahçesi olmaktan kendi ülkemiz ne zaman ve nasıl kurtulacak?" sorusundan bir türlü kurtulamıyorduk. İskender'e, **Arka Bahçe** serüvenini en iyisi ben hiç bilmiyormuşum gibi anlatmaya ta başından başla, dedim; böylelikle **Eski** Dergisi için bu konuda benden beklenen yazıyı da oluşturabilirdim, çünkü birkaç gündür gazete ve ekranlardan izlediğim katliamın etkisiyle sersem gibiydim, kafamı toplayıp bir türlü yazamıyordum. İskender Altın bu yüzden benim bildiklerimi de sanki bilmiyormuşum gibi anlatmaya başladı.

"Arka Bahçe'yi üç yıl önce, Ankara Devlet Tiyatrosunda sahnelemiştim, Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü **Lemi Bilgin** Bulgaristanda'yken, Razgrad'da konu başlığı Barış olan Alternatif Oyunlar Festivali düzenleneceğini duyuyor ve bu festivale çok beğendiğim genç bir rejisörün çalışmasını, **Arka Bahçe**'yi yollayacağım diye, Bulgar meslektaşlarına söz veriyor. Bilgin'in Kültür Bakanlığı'yla sorunlar yaşadığı bir dönemdi ama, yine de sözünde durdu ve oyun Bulgaristan'a götürüldü. Razgrad Alternatif Oyunlar Festivali'nde, hem gurup, hem de oyun olarak insanlar bizden çok etkilendiler. **Arka Bahçe**'yi Bulgaristan'da Bulgar sanatçılarla yapar mısın, diye ilk o zaman önermişlerdi. İlke olarak, evet demiştim, fakat, Devlet Tiyatroları'nda yönetim değişikliği oldu, Rahmi Dilligil'in genel müdürlüğünde Bulgaristan'dan iki üç kez tekrarlanan çağrıyı bizimkiler resmi olarak yanıtlamadılar. **Rahmi Dilligil**'in hapisliğinde ise Bulgar Devlet Tiyatrosu'nun Ulusal Tiyatro Müdürü **Krasimira Philipova** ile, Bulgar Art yöneticilerinden aktör ve oyun yazarı **Bojidar Manev** Ankara'ya gelerek, **Arka Bahçe**'nin, Alternatif Oyunlar Barış Festi-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

vali'nde çok büyük etki ve hava yarattığını tekrarladıktan sonra, Bulgarca versiyonu için yeniden ısrarcı oldular."

Bu konuda benim de söyleyeceklerim var; Bulgaristan'daki gala sonrası, Balkan Art yöneticilerinden, Razgrad Barış Festivalinde tanıdığım ve hızla birbirimizi kız kardeş ettiğimiz **Juliana Mladenova** ile beni geçirmeye gelen Mösyö Manev'e, otobüse binmeden önce, **Arka Bahçe** konusundaki ısrarları nedeniyle teşekkür etmek istemiştim. Mösyö Manev çocukluğu ve gençliği Türklerin yoğun bulunduğu bir bölgede geçtiği için Türkçe bilen bir Bulgar aydını; teşekkürüm onu rahatsız etti ve bana türkçe şunları söyledi: "Ben bunu sizin için yapmadım ki, ben bu oyunu gördüm ve sevdim, iki yıldır da kendi ülkemde oynatabilmek adına, sizin için değil, kendim için çaba verdim. Şimdi de bunu başarmış olmanın sevincini yaşıyorum" dedi. Bu beklenmedik yanıt, bende mahcubiyete yol açtı ama ne yapabilirdim ki, benim çevremde, bir başka oyun yazarının oyununun oynanması adına, resmi oyun repertuvarı oluşturan kuruluşlarında bile iki yıl mücadele vermiş bir oyun yazarı örneği yok, bizde herkes kendi oyununun derdinde!

İskender Altın kaldığı yerden anlatmayı sürdürüyor.

"Rahmi Dilligil yerine Devlet tiyatroları genel müdürlüğüne getirilen **Faruk Günuğur**, **Krasimira Philipova** ve Bojidar Manev'e Arka Bahçe konusunda yardım sözü verince, Başrejisör **Erhan Gökgücü** ve Genel Müdür Yardımcısı **Sabri Özmen**'in de katıldığı bir toplantıya davet edildim. Bulgaristan'a gideceğimi o toplantıda öğrenmiş oldum, fakat ben Razgrad'a gideceğimi düşünüyordum. Ulusal Tiyatro Müdürü Philipova, 'Razgrad, daha çok Türkler'in yaşadığı bir bölge, **Arka Bahçe** daha evrensel bir oyundur, yalnızca Türklere yönelik bir oyun yapıyormuş gibi bir izlenim yaratmayalım. Hem maddi hem manevi açıdan daha kuvvetli bir tiyatro olan Pazarcık Aleksandra Veliçkof Dramatik Tiyatrosuna alalım' dedi. Haziran ayında, Sofya'ya yirmi dakikalık bir mesafedeki Pazarcık'a giderek, oyuncularla tanıştıktan sonra, bir kast çalışması yaptım. Sonra da otuz ağustosta provalara başladık."

Arka Bahçe'nin galasında tanıştığım oyuncu ve yöneticilerin çoğu, bana, "Krasimira Philipova Türkiye'den döndükten sonra yalnızca sizden söz ediyordu" diyorlardı, şaşırıyordum, çünkü Madam Philipova'yla topu topu, İstanbul Devlet Tiyatrosu'nda ve yirmi dakikalık bir zaman diliminde buluşup, Mösyö Manev'in çevirmenliği aracılığıyla konuşabilmiştik. Artık şaşırmaktan vazgeçtim, Bulgar Meslektaşlarımızın ortak mesleğimiz tiyatroya olan tutkuları hiçbir sınır tanımıyor ve onlardan öğreneceğimiz çok şey var.

İskender Altın şu anda, az çok tahmin etsem de benim bilmediğim bir konuda konuşuyor.

"İlk gece dehşet bir şey yaşadım; tamam, çok istediğim bir şey ama, dillerini bilmediğim bir grupla çalışmak zorundayım, teksti kendi ana dilimde çok iyi biliyorum ancak, orada uygulayacağım test, dostumuz İsmail Ağlagül'ün titiz çalışmalarıyla Bulgarca'ya kazandırılmış olandı, bu yüzden teksti de bir an için yabancıladım; Bulgarları da tanımıyordum, genelde bize benzediklerini bilsem de, detaylardan habersizim. Dehşet bir gece geçirdim doğrusu."

Çok uzun sürmemiştir eminim, çünkü İskender'in inanılmaz bir dil yeteneği var. İki yıl önce, Razgrad Alternatif Oyunlar Festivali'nin düzenleyicisi oyun yazarı ve rejisör, **Dimitar Dimitrof**'la, konuşurken, "İskender'i anlıyor, benim İngilizcemi anlamıyorsun" diye sitem etmiştim; Dimitar, benim sitemimi, "Ama sevgili Bilgesu, İskender bir aktör, onu o yüzden anlayabiliyorum" diye karşılamıştı. Bulgarlar kupon diyor, içkili ve yemekli bir kutlama düzenleniyor, sovyet geleneklerinden henüz bu konuda vazgeçmemişler, karşılıklı ve törensi söylevler vermeyi sürdürüyorlar; **Arka Bahçe**'nin galası dolayısıyla düzenlenen kuponda, Tiyatro müdürü **Vladnen Alexandrov** hepimiz hakkında çok övücü bir konuşma yaptıktan sonra, İskender'i sahneye davet etti. İskender, provalar sırasında kendisine yardım eden çevirmeni, *Kaynak* Dergisi'nin yayıncı ve yazarı **Sabri Alagöz**'le sahneye çıktığında herkes şunu bekliyor tabii, İskender Türkçe konuşacak, Türk asıllı Bulgar vatandaşı çevirmen de Bulgarca'ya çevirecek. Oysa sahnede tam tersi yaşandı, İskender, Bulgarca konuştu, çevirmen de onun söylediklerini Türkçe'ye çevirdi; konuklar önce şaşırıp, sonra da çok alkışlayıp çok güldüler. O gece, İskender'in Bulgar entelektüellerini, insan ilişkileri açısından da ne denli etkilemiş olduğunu görüp, reji başarısının ötesinde de sevindim. Bunu, Plovdiv Konsolosumuz, her haliyle, zeki ve rahat bir insan izlenimi veren **Kemal Diriöz** de fark etmişti. Ataşe, **Gülcan Ökçün**'le **Arka Bahçe**'yi izledikten sonra, geleneksel kupon eğlencesine de katılan Diriöz, İskender Altın için, "Bilgesu Hanım, bu gence dikkat edelim, çok büyük bir adam olacak!" dediğinde, konsolosumuzu, "Büyük bir sanatçı olmak ona yetecektir" diye yanıtladığımı anımsıyorum. İskender, Bulgar aydınlarıyla **Arka Bahçe**'yle sınırlı kalmayacak bir

ilişki yumağını başlatmış görünüyor; Balkanlılık çevresinde kafasında olağanüstü projeler var. Bulgaristan'da oluşturduğu yeni çevresi ona, Piç İskender adını takmış ve bu lakap buram buram sevgi kokuyor.

Geçenlerde, İskender, İstanbul'dan, Bulgaristan'daki oyuncuları aradığında, arkadaşı **Güven Kıraç** da yanındaymış, "Neredeyse yirmi dakika konuştun, yirmi dakika Bulgarca konuşulur mu?" diye, neredeyse şok geçirmiş. Ben bugün İskender'in nereden nereye geldiğini daha iyi anlıyorum; ilk provalarda yalnızca birtakım sözcükleri duyarken, gitgide teksti duymaya başlaması epey bir zaman almış, "Cümleleri duymaya başladıktan hemen sonra da, konuşmaya başladım, çünkü buna mecburdum" diyor --hiç kolay değil!

"Çeviriyle yetinemeyeceğim anlar oluyordu, **Arka Bahçe**'nin duygu ve düşüncesini oyunculara kendi dillerinde kavratmalıydım, değişik doğaçlamalarla çalışmaya başladık, bu çalışmalar sırasında, oyuncular hem durumu hem hareketleri hem de neler olabileceğini kavradı. Evin içini dışını tanımladık, insanların bireysel hikâyelerini kurduk, kartonlara yazdık. Daha önce böyle bir deneyimleri olmamış ama, oyuncular bu türden bir çalışmaya yatkındılar, giderek daha da benimseyip sevdiler. Metin onların entellektüel yanlarını doyururken, oyun çalışmasıyla da oyunculuk yanlarını doyurdular. Oyunun dekoru, 'Mrs Krey'in arka bahçesinde bir Özgürlük Heykeli, yapımı başlandıktan hemen sonra terk edildiği için, artık çöplüğe dönüşmüş' kavramından yola çıkılarak gerçekleştirildi. Dekoratör **İvan Karev**, bu kavramı, sahnenin hemen ortasına, hem hareketi hem de gerçek durumu ortaya çıkaran büyük bir heykel platformu koyarak başarıyla gerçekleştirdi. Tiyatro müdürü **Vladnen Alexandrov** hem projeye hem bize inandığı için, çok büyük kolaylık gösterdi; tiyatronun standart problemlerinde, sözgelimi para probleminde bile, "Sen nasıl istiyorsan öyle olacak" dedi ve o anlamda büyük bir desteğimiz vardı. Güz Tiyatro Buluşması adıyla Pazarcık'ta düzenlenen Festival'in kapanış oyunu olarak **Arka Bahçe**'yi düşünmesi de, ayrıca bir onurlandırma biçimiydi. Çalışmamızın, tiyatronun diğer oyuncularında ister istemez bir kıskançlık yarattığını söylemeden edemeyeceğim."

İskender'e, bu kıskançlığın, biz bu oyunun niye dışında kaldık türünden, sanatsal bir kıskançlık olduğunu düşünüyorum ve ben bunu çok önemsiyorum, dediğimde, beni hemen doğrulayıp örnek verdi.

"Bence de, sanatsal bir kıskançlık... Hatta elli iki yaşında bir oyuncuları var, ben senin yüzünden ingilizce kursuna başladım, çünkü beni ingilizce bilmediğim için seçmedin, diyor. Aslında haklarını yemeyelim, bizde de bu türden sanatsal çoşkularını dışa vuranlar var; Ankara'da genç arkadaşlarımla çalışırken, Gülgün Abla, **Gülgün Kutlu**, beni bu oyunda oynatmadığın için senden nefret ediyorum, demişti."

İskender Altın, gençlerle çalışmayı yeğliyor, oyundaki Mrs Krey altmışın üzerinde bir kadın ama Ankara'daki prodüksiyonda bu rolü genç bir oyuncu arkadaşımız **Laçin Ceylan** canlandırmıştı; Bulgaristan'daki oyuncu, **Ludmilla Miteva** ise, sanırım yirmi yedilerinde, Ceylan'dan çok daha genç.

"Kısaca Lucy diye seslendiğimiz, Ludmilla Miteva, Arka Bahçe'de oynamak için, Sofya'da bir tiyatronun önerisini reddetmişti. Onlar için Başkent Sofya'da oynamak çok önemli olsa da, Lucy, genç yaşına karşın, 'Ben neyi reddedip neyi kabul edeceğimi çok iyi bilirim' diyebiliyor. Oyunun galasından sonra onun, 'Sofya önerisini reddedip bunu kabul ettiğim için herkes çok şaşırmıştı, şimdi neden yaptığımı anladılar,' deyişi de çok ilginçti. Mrs Krey'in Avrupa Kültürü almış kızının bir anda annesine dönüşüvermesini canlandıran **Nelly Angelkova** oyunun son on dakikasında yer aldığı için biraz tedirgindi, giderek oyundaki fonksiyonunun ne kadar belirleyici olduğunu anladı ve çok da beğenildi. Bulgarların çalışma saatleri de çok farklı. On - on dört arası çalışıyorlar, on dörtle - on yedi arası boş, on yedi - yirmi bir arası ise yeniden çalışılıyor. Ben on dörtle - on yedi arasındaki boşluğu kullandığımda hiç seslerini çıkarmadılar. Angarya onların da bildiği ortak bir kelime --angarya kabul ediyorlardı ama çalışmadan asla kopmadılar. Oyunun tartışmasının tam ortasında yine birtakım güçlüklerle karşılaşmıştım ki 11 Eylül 2001'de, Amerikanizmin simgeleri, dünya ticaret merkezi, ikiz kuleler ve savunmanın merkezi Pentagon yerle bir edildi. Provadaydık, prova çıkışı, yemeğe giderken bir telefon geldi ve bütün dünya gibi biz de başladık. Rejisör olarak sevindim, bunu itiraf etmek zorundayım, çünkü, kimi zaman **Arka Bahçe**, Bulgar toplumuna teğet geçecek kaygısındaydım, onlar da kapitalizmi yavaş yavaş anlayabiliyorlar ama, bu konuda henüz bizler kadar pratikleri yok. Oyuncularımla birlikte TV izlerken, hem trajedi diyor, hem de seviniyordum, çünkü 11 Eylül sonrası onlarla konuşmamız çok daha kolaylaşacaktı ve öyle de oldu. Kafaları iyiden netleşip, 'Evet biz oyunun bu tarafını biliyorduk ama, bu kadar güncel ve trajik bir konuda oyun yapmak şimdi bizi daha da heyecan-

landırıyor' dediler. Tiyatro müdürü Vladnen Alexandrov bile, içtenlikle 'Tamam, senden ve bu oyundan bir şeyler hissediyordum ama demek böyle bir şeye karşılık geliyormuş' diye itirafta bulunmuştu."

Aynı zamanda kendisi de oyunu yazarı ve rejisör olan, Pazarcık Devlet Tiyatrosu Müdürü Vladnen Alexandrov ile oyuncu eşi **Rossissa**'nın birbirine çok benzeyen yüzlerini görür gibi oluyorum, her ikisi de insana ilk bakışta, henüz uykudan uyanmış tertemiz bir çocuk izlenimi veriyor ve de öyleydiler, gerçekten iç dünyaları yüzlerine vuruyordu.

İskender Altın anlatmayı sürdürüyor.

"Parantez içinde şunu söyleyeyim, tiyatro çalışanlarının maaşları doksan dolar. Benim en yoksul halimde, bekâr apartmanımda oturduğum hallerde, evlerde, lojmanlarda oturuyorlar. Eskiden yakıt parası vermezlermiş, şimdi yakıt parasını da kendileri ödemek zorunda kalıyorlar. 'Şimdiki kadar yaşayalım, bir şey istemiyoruz' düşüncesindeler ama, aynı zamanda da son derece disiplinliler. Benim onların hayatlarındaki bu maddi zorluğu anlayabilmeme kadar iki hafta geçti. Sabah dokuz'da Chezi'nin kahvesinden başlayıp, ertesi sabaha kadar bir hayat yaşadığımız için yine de çabuk öğrendim sayılır, çünkü onurlu bir davranışla yoksulluklarını asla belli etmek istemiyor, gizliyorlar. Tiyatrolarında da problemleri var. Sözgelimi aralık ayının maaşlarını tiyatrolar kendileri ödeyecek. Pazarcık tiyatrosunda 74 çalışan var. Bu parayı bulmak, kazanmak zorunda. Destekleri var ama yetmiyor, seyircisinden, belediyeden bir şekilde bulacak, bulmak zorunda. Asıl önemlisi bütün bu sorunlara karşın moral motivasyonlarında bir eksiklik hissetmiyorlar. Morallerini asla yitirmiyorlar. Çalışma sırasında, hep 'Daha, daha, daha!' diye çalıştılar. Hem saat olarak, hem duyulan enerji olarak kendi aklıma çüş diyemediğim zamanlar oluyordu, bir kez bile, tamam, buraya kadar demediler. Orda da söylemişlerdi, özellikle **Arka Bahçe**'nin ücretlisi Sally'i oynayan **İva Oynayanova** bana yolladığı e-maillerde 'Bizim için hayat artık hiçbir zaman eskisi gibi olmayacak, **Arka Bahçe** bizim için çok önemli bir adım, bundan sonra geriye dönmek çok dehşet bir şey olacak.' diye tekrarlayıp duruyor, ama, mecburen dönecekler, çünkü orası bir prodüksiyon tiyatrosu, **Arka Bahçe**'nin ardından sahnelenecek oyun ise, bir Amerikan komedisi, **Popcorn**!"

Hem İskender, hem ben sustuk. **Arka Bahçe**'yle onun, tarihsel bağlamda ortak bir kaderi var. Ankara'da sahnelerken de **Arka Bahçe**, Körfez Savaşı'na denk düşmüştü. Düşündüklerimi şöylesi bir soruya döktüm: Üçüncü kez sahnelersen ne olacak dersin?

İskender, "Ben dünyanın en mutlu zamanına rastlasın istiyorum artık. Ama üçüncü kez sahnelersem ve dünyanın mutlu bir zamanına rastlasa bile ben yine endişe duyacağım sanırım. Çünkü ben provaya başlıyorum ve bir şeyler oluyor" dedi.

Ben, CIA'nın listesinde adın olduğundan hiç kuşku duymuyorum, diyerek ona takılıyorum... İskender bundan hoşlanmışa benziyor. "Tabii canım, olmaz mı, biz onlardan çok önce gördük neler olacağını... Yani sen gördün, biz de gösteriyoruz." dedi.

Oyunun galasından sonra tanıştırılmadığım ve sonra da bir daha hiç görmediğim bir Bulgar aydını da sarılarak hemen hemen aynı şeyleri söylemişti: "Her şeyi çok önceden görmüşsünüz!.." Bu benim becerimden çok, sanatın öngörüsü, sanatın sezgisi ve gücü, doğrusu kendime çok büyük bir pay çıkarmıyorum ama yine de bu türden konuşmalar hoşuma gidiyor. Bulgaristan'da beni en çok mutlu eden cümleleri ise, Balkan Sanat yönetmeni Mösyö Manev'in eşi bir soruyla yöneltti: Bu soru, tam da ülkemde bir yıldır süre giden F ya da IMF tipi vahşetin beni insan olarak katılaştırdığını düşündüğüm bir zamana denk düşüyordu, çok endişeliydim, insan olarak katılaşmam önemli değil ama, böylesi birinin yazar olamayacağını düşünüp üzülüyordum. Madam Manev, oyun sonrası içkili ve yemekli toplantıda, 'Sizi epeydir gözlüyorum, çok yumuşak ve sevecen birisiniz, dünyanın bütün pisliğinden haberli olduğunuz halde, bu özelliğinizi nasıl koruyabildiniz?' dedi. Gözlerim doldu, sarıldım ve Madam Manev'i şaşırtacak denli üst üste teşekkür ettim. Yine yan masada, Balkan Sanat yöneticilerinden Juliana Mla-

denova'nın da bir sözünü ödül gibi saklayacağım: Biz Bulgar aydınları Amerika konusunda tutumumuzu açıkça belli edemiyorduk, sanırım bu oyun ülkemizde bir dönüm noktası olacak!

Ben bunları hatırlar ve İskender'e ortak sanatımız adına hatırlatırken, İskender de, Bulgaristan'ın en önemli dekoratörlerinden biri olan **Elena**'nın, 'CNN izler gibiydim, ama şu farkla, CNN izlerken anlayamadıklarımı, bu oyun bana anlattı.' deyişini tekrarlıyor. Elena ayrıca İskender'e oyun yönetimiyle ilgili de çok hoş sözler söylemiş. Elena, "Sen sadece oyunu hayal etmekle kalmıyorsun, oyuncunun kalbini de biliyorsun" dediğinde, İskender yerine, oyuncuları yanıt vermiş: Döve döve!

Oyuncuların bu türden bir yakınışına son provalardan birinde ben de tanık oldum. Perdenin açılmasına birkaç saat kala, İskender'in eleştirilerindeki şiddetten ürken Lucy, "Tamam, as bizi as!" diye bağırıyordu. Tepkisinin nedenini sorduğumda açıkladılar. Pazarcık Aleksandra Veliçkof Dramatik Tiyatrosu eskiden bir hapishaneymiş, avlusunda bir zamanlar mahkûmların asıldığı büyük bir çınar var, bu çınarı, bütün afiş ve ilanlarda görmek mümkün, sonbahar renkli tek bir yaprağa dönüştürülerek, güz buluşması festivalinin simgesi olmuştu; meğer İskender, provalar istediği gibi gitmeyince, oyuncularını işte o çınara asmakla tehdit ediyormuş!

"Şaka bir yana, dil problemine karşın, Elena'nın söylediklerinden ben şunu anladım, demek ki, sahne üstüne farklı bir oyunculuk taşınmış ve bu da izleyenlerce fark ediliyor. Elena'ya da onu anlattım, ben, oyuncu ne zaman içten, ne zaman yalan söylüyor anlayabiliyorum. Oyuncu kavramı değişmiyor, oyuncu, dünyanın her yerinde aynı... Onların çeşitli numaraları var, ben çok iyi yaparım bunu ağbi, tavrı... İlki bu, ikincisi de, sanki onu uçurumdan atmışsın gibi, ben asla yapamayacağım gerginliği... Provalarda çok depresif bir şey yaşanıyor. Ben de oyunculuk eğitimi aldığım için bunu çok iyi anlıyorum, yüz kişi ya da daha fazla kişinin önüne çıkarak, kendinden bir şeyler anlatmak, şizofrenik bir olay, normal bir insanın yapamayacağı bir şey. İşte, iyi oyuncu - kötü oyuncu farkı, burada ortaya çıkıyor. Hepsi sistematik olarak ne yapacağını biliyor, hemen hepsi, duygu ve düşünce olarak aynı oyunculuğa geliyor ama bunları kalbiyle buluşturan iyi oyuncu, buluşturamayan ise, yalancı ya da kötü oyuncu oluyor. Bu çalışmamda ve diğerlerinde ben anladım ki, oyuncu için ben iyi tahta köprüler kurabiliyorum, ama kimi zaman geçemeyenler de oluyor, çünkü aslında sırat köprüsü gibi bir şey bu, korkusuyla yenişemeyenler için hiç güvenilir değil, korkusu olmayana ise çok rahat bir geçiş sağlıyor."

İskender'le yeniden sustuk. Yaşadığımız günler sevinçlerimizi bölük pörçük yaşamamıza neden oluyor. Terör bahanesiyle, petrol zengini toprakların yoksul insanları Afganlıların bombalandığı dünyamızı ve ülkemizi Amerika'nın Arka Bahçe'si olmaktan nasıl koruyacağız sorusu daha fazla konuşmamızı engelliyor. Elimizde sanatımızın dışında ne topumuz ne tüfeğimiz var. İskender, her şeye karşın tiyatro diyen Güven Kıraç'ın bu yıl sahneleyeceği, **Kahvede Şenlik Var** oyununa yardım etmek için ayrılırken, ben de konuştuklarımızı yazıya dönüştürmek üzere bilgisayarın başına geçtim ve bu yazımı 5 Kasım 2001'de, F ya da IMF tipi hücrelere karşı demokratik direnme haklarını savunurken yitirdiğimiz, Sultan, Arzu, Bülent ve Barış adlı çocuklarımıza adıyorum. Evet, dünyayı ve ülkemizi Amerika'nın Arka Bahçe'si olmaktan nasıl ve ne zaman koruyacağız, şimdi bütün mesele bu!

Fotoğraflar: Baha

Tümce Öyküler 2

NECDET BATUM

En iç parçalayıcı ve naif kışkırtmalarla ..... :

.....hey böcek! Samsa! Marquis de Sade'ın kapısını çalma sakın .....(!?).
horlaya horlaya uyuyor; dikkat et, sessiz ol .....tıs .....

*

DİKKAT / donumuzdaki bir terörist değildir.....(?).

*

kendimden dışarı çıkınca, şaşkın gözlerle baktım varlıklara.....(?)

*

deniz kızının kozmosu / "yakamozla sevişe sevişe pullarım döküldü"....(!!!)

*

bir psikanaliz tedavisizlik:
...ve sırlarımızı kimse elimizden alamaz.....(?)

*

bir kaçış ve bırakılmışlık duygusu içinde yatağa girmiştik.....!!!

*

Taksim'den, Dolmabahçe'nin aşağılarına doğru, dörtyol ağzı sol dönemeç kaldırımın köşesini bütün gün mekân tutan Çilkız Ziba, / sakız çiğnemese / nüans farkıyla H. Avşar'dan daha güzel ve daha alımlı.....?

*

Kuzey Kutup Dairesi / Novalya Zemlya / buzullar kerteriziyle ütopik bir sürgün / kar fırtınası durdu / penguenler sarmış çevreni / onlarla bir düşün paylaşımındasın / sen bakıyorsun onlar bakmıyor / sen ağlıyorsun onlar ağlamıyor / onlar hep başları öne eğik sustukları için konuşamıyorsun / site – zamanlara kapandın / penguenlerin yalınlık ve yalnızlığına kilitlendin durdun.....(!!!).

*

..... ben ..... sen ..... o; siz bunlardan kimsiniz ...(?).

*

bütün sorun, Roquentin'i, Josef K.'yı, Mathieu'yü, "sayın bayım"ı (A. Camus: Düşüş); balıkçı teknesinin tayfası "çiko" Cemal'i iyi anlamaktır; sonuncusu, ötekilerin toplamıdır..... (???).

*

mutlak kurtuluş, kadın ve erkeğin çıplak gezinip çırılçıplak yatmasıdır... (!!!)

*

"bir ben vardır bende benden içerü": bir iç katmanlar diyalektiği, anlatılamayanların amansız sloganı.....(?!).

*

ilk / sabahın donukluğu içinde, boş, anlamsız ve dumansı gözlerle bakıyordu; kendisiyle senli benli olmanın sınırlarını aşan kız öğrencisi, gelip elini omzuna koydu ve; "evladım senin manik depresyonun mu var, git bi baktır" dedi .

*

yeni Ö.S.Y.M kılavuzunda, d//a/m mühendisliği diye bir bölüm var; puanı da hayli yüksekmiş .....?

*

salt bir var oluş açısı / insan eğitilemez / kendi kendisine kalır..... (???).

Bir Başka Zaman Kesitinde

GÜLGÜN AYRAL

Tıraş olurken, aynadaki yüzü bir an yabancı gibi geldi kendine. Bu kadar yaşlanmış mıydı? Gözlerinin feri de mi sönmüştü? Zaman hızla akmış, yüzünü silinmesi mümkün olmayan derin çizgilerle doldurmuş, derisini kırış kırış yapmıştı. Yüzüne su vurdu. Peşinden, tıraş sonrası kullandığı losyonu sürdü. Havluyla hafif hafif bastırdı. Seyrelmiş beyaz saçları, hâlâ inatla vazgeçemediği bıyığıyla uyum içindeydi. Bir ara sakal da bırakmıştı ama sonra neden vazgeçmişti, bilemiyordu. Yakıştığını da söylemişlerdi oysa. "Yeniden bırakmalı" diye söylendi. Çünkü artık tıraş olmak bile külfet geliyordu ona. Banyodan çıkıp, yavaş yavaş yürüyüp koltuğuna bıraktı kendini. Adımları bile ağırlaşmıştı sanki, hem de küçülmüştü. Kısa kısa adım atıyor ve çok çabuk yoruluyordu. Zamanının çoğunu evde geçiriyordu zaten. Öyle enderdi ki bahçeye çıkıp çiçeklerin arasında dolaşması.

Gözlerinde denizin derin mavilikleri gizliydi sanki. Yaşamının tüm sırlarını o derinliklere gömmüştü. Gözlüklerini taktı. Bilgisayarın başına geçti. Tüm dünyası bu sanal ortamda gezinmek olmuştu son günlerde. E-mailler atıyor, e-mailler alıyor, tercüme ettiği kitapları tanıtıyor, değişik internet adreslerinde tur atıyordu. Kedi fareyle oynar gibi maus'u oradan oraya koşturuyordu. O gün bir e-mail dikkatini çekti. Çok uzak bir ülkeden bir kadın göndermişti. Ona övgü dolu sözler söylüyordu. Duygulanmıştı. Hiç tanımadığı bu kadın onu heyecanlandırmıştı. Cevabını hemen yazdı. Kadın da anında cevap verdi. Öyle çok şey anlatıyordu ki kadın, neredeyse her şeyini onunla paylaşıyordu. Artık bilgisayarını açınca yalnızca ondan gelecek haber ilgilendirir olmuştu adamı. Farkına varmadan bu hiç tanımadığı kadına bağlanıyordu yavaş yavaş. Onu düşününce heyecanlanıyor, ondan mektup alınca seviniyor, mektup alamayınca üzülüyordu. Hayatı yeniden canlanmış, renklenmişti sanki. Zaman zaman bir coşku seline kapılmış gibi oluyordu. Bu sevgi miydi, bilemiyordu. Bu ilişkiye bir ad koyamıyordu, ama onu yaşama bağlıyordu. Gençlik günlerine götürüyordu ister istemez. Oysa yalnız karısına âşık olduğunu sanırdı. Karısına hâlâ âşıktı. Evet yalnız karısını sevmişti, ama bu bilinmeyen yabancı kadın... onu nasıl böyle etkileyebiliyordu ki..

Şimdi yanında olsa, elini tutup başını göğsüne dayasaydı keşke.. Şimdi... evet şimdi, şu anda yanı başında onu görebilse, ona dokunabilseydi..

Arkasına yaslandı, karısı sesleniyordu içeriden.

-Taze kahve yaptım, ister misin?

Yerinden kalktı.

-Geliyorum, diye seslendi.

Düşünceleri bir noktada yoğunlaşıp ona odaklanırsa, beyninden yayılan dalgalarla, ona, internet aracılığı ile ulaştığından çok daha çabuk ulaşacağını düşündü nedense. Beynindeki düşünceleri hızla onunkine aktara-

bilir, etkisine alabilirdi pekalâ. Nasıl ki onu şu anda içinde duyumsayabiliyorsa, o da kendisini aynı coşkuyla hissedebilirdi içinde.

-Geliyorum, diye seslendi yine, yürürken. Mutfağa yöneldi. Tezgâhın yanında karısı ayakta, arkası dönük duruyordu.

-Geldim hayatım, dedi. Tam masaya oturuyordu ki, camdaki aksine takıldı gözü. Sırım gibi genç bir adam duruyordu camdaki aksinde. Aynı gençlik günlerindeki gibi. Mavi gözleri sarı saçlarıyla aydınlanıyordu. Ellerinin titremediğini fark etti. Derisi gergin, omuzları dimdikti. Atletik yapısıyla yerinde duramayacak kadar canlıydı. "Nasıl olur?" diye söylendi. Sanki alaca karanlık kuşağının altından geçmiş, zaman tünelini aşmış ve ilk gençlik günlerine dönmüştü. Ne yapacağını şaşırdı. Korkuyla sağa sola bakındı. Karısı hâlâ tezgâhın yanında, sırtı dönük, ayakta duruyordu öylece. Taze kahvenin mis gibi kokusu geldi burnuna. Bir düş değildi demek. Elini masaya sertçe vurdu. Eli acıdı.

-Hayır düş değil, diye konuştu yüksek sesle. Kadın döndü.

-Bana mı söylüyorsun sevgilim? diye sordu. Adamın gözleri daha da hayretle açıldı. Tezgâhın yanında duran karısı değildi ki..

-Sen?.. diye fısıldadı soran şaşkın gözleriyle.

Simsiyah gözleri, beline kadar uzanan siyah saçlarıyla gülümseyerek ona doğru yürüdü genç kız, elinde buram buram tüten kahve fincanıyla.

-Beni tanımamış gibi bir halin var! dedi şuh bir edayla, kahve fincanını masaya koyarken.

-Beni sen çağırmadın mı? diye sordu sitemle. "Hani beyninde benden başkasına yer yoktu. Gece gündüz hep benimleydin. Bana dokunmak, bana sarılmak, beni öpmek istiyordun. Yüreğinin en derin köşesine gizlemiştin beni.Umutsuz bir sevdayla tutulmuştun bana. Beni hâlâ tanımadın mı?"

Adamın yüreği delicesine çarpmaya başladı.

-Evet sensin! dedi. "Sensin ve şimdi yanımdasın." Elini kızın saçlarının üzerinde gezdirdi. Sonra yüzünde, kollarında.

-Tenin ne kadar pürüzsüz! Gözlerin ne kadar güzel, anlamlı. Evet sen, yüreğimdeki gizli sevgili. Yıllarca aradığım aşkım, evet sensin! dedi, ona coşkuyla sarılıp delicesine öperken.

Bir büyük haz sarmıştı tüm benliğini.

-Çok uzaklardan gelmem kolay olmadı! dedi kız. "Beni yürekten çağırdığını duyunca, her şeyi göze alıp geldim. Ben de seni tanımak istiyor, sana dokunmak istiyor, sana sarılmak istiyordum. Sen de benim yüreğimdeki gizli aşkımsın. Seni seviyorum."

Birlikte kol kola çıktılar.

-Sana buraları gezdirmek isterim... dedi adam. "Hep bana sorduğun, merak ettiğin her şeyi anlatmak isterim."

-Bahçen ne güzel! dedi kız. "Yasemin çiçekleri ne güzel açmış. Aynı benim memleketimdeki gibi, ne de güzel kokuyorlar. Kokusu sarhoş ediyor insanı."

Arabayı garajdan çıkardı.

-Hadi gel! dedi kıza, "bak seni nerelere götüreceğim." Gaza bastı olanca gücüyle. Uçarcasına yol alıyorlardı birlikte. Kızın saçları uçuşuyordu rüzgârda.

-Öyle mutluyum ki, dedi adam.

-Ben de, seninle öyle mutluyum ki..

El eleydiler... elleri kenetlenmişti birbirlerine.

-Hadisene! diye sesleniyordu karısı içeriden. "Geliyorum dedin, hâlâ yoksun ortalarda. Kahven buz gibi oldu, yoksa oraya mı getireyim?"

Adam, sanki ses çok uzaklardan geliyormuş gibi kulak verip dehşetle irkildi birden. Aceleyle ellerine baktı. Elinde sıkı sıkıya tuttuğu, bilgisayarın maus'uydu. Onu yavaşça bırakırken, içi acıyla buruldu, içini tarifsiz bir hüzün kapladı.

Bilgisayar ekranında ışıklı reklamlar birbiri ardına yanıp sönüyordu onunla alay edercesine. Yavaşça bilgisayarı kapadı. Yerinden zorlukla doğruldu.

-Geliyorum... geliyorum! diye seslendi. Titrek adımlarla mutfağın yolunu tutarken...

Geçmişte Mandalar

"Manda yuva yapmış söğüt dalına,
yavrusunu sinek kapmış gördün mü?"

MUHSİN SALMAN

Köyün başı olur mu demeyin, bizim köyün başı da ayakları da vardı. Ayaklarından çay geçer ve çevresi bahçelerle bezelidir. Başında ve kucaklarında buğday, arpa büyüten renk renk kır çiçeklerinden çevresine hoş kokular saçan tarlalar bulunurdu. Köyün başına çıktığımızda, söğüt ağaçlarını da, mandaları da görürdük. Manda yuvalarını söğüt dallarında aramanın boşuna olduğu, sineklerin de manda yavrusunu kapamayacağını bir güzel bellemiştik. Çayırlarda otlayan manda yavrularına uzaktan, yanımızda dolaşan sineklere de yakından baktığımızda, sineklerin bizi rahatsız edeceğine gidip mandaların yavrularını değil, mandaları kapmasına bile razı geldiğimiz anlar olurdu.

İsmini kömüş bellemiştik; iri yapılı, siyah renkli, büyük boynuzlu, ağır hayvanlardı. Yoğurdu beyaz peynir gibi olur, yağı bol verirdi. Yaz sıcaklarında yeşil çayırlarda karakuşlar gibi yere serilirler, kendi hallerinde taze otları koca gövdelerine iştahla doldururlardı. Sineklerden rahatsız olsalar da kaçamazlar, hatta üzerlerinde sineğin yanı sıra kene bile barındırırlardı. Alaca kuşlar da gelip üzerlerine konar, sessizce keneleri aşırırlardı. Ufacık bir su birikintisi bulduklarında kendilerini balıklama atar, her yanlarını çamura bularlardı. Çamura batan koca gövdeleri temizlemek çobana düşerdi.

Kömüş sahibi olmak her aileye nasip olmaz, genelde varlıklı ailelerde bulunurdu. Köyde kömüşü bulunan aile sefil olmaz, kömüş çobanının azığı bile zengin olurdu. En güzel peyniri, en leziz tereyağını ve yoğurdu çoban yerdi. Karasığır ineği otlatan çobanlar azıklarına o ineğin yoğurdundan alamazlarken (yoğurdu katı olmadı), kömüş çobanı yoğurtsuz dağa gelmezdi. Kısacası kömüş çobanları sütobur, karasığır çobanları otobur sayılırdı.

Okula başladığımızda gördük ki, bizim yörede tanıdığımız, bildiğimiz aile bireylerimiz kadar bize yakın olan çoğu hayvan, kitaplarda başka başka isimlerle anılıyordu. "Tök", bildiğimiz kümes hayvanının adı: hindi. "Şibi", bildiğimiz paytak hanımın adı: ördek. Kömüş bellediğimiz kara ineklerin adı manda ve mandaların bir başka adıysa "su sığırı" idi. "Yabanileri sürü halinde gezer, avlanmaları zordur" diyordu kitaplar.

Tarih dersine geldiğimizde kömüş, çamış tabiri kullandığımız manda, bir başka manda olarak; Sivas Kongresi'nde (İngiliz Mandası, Amerikan Mandası...) karşımıza çıkmasın mı? Her ne kadar bizim köydeki manda ile bu manda arasında isim benzerliğinden başkaca benzerlik olmadığı söylense de, benim kafamda ortak özellikleriyle yer etti.

Şöyle ki, bizim köyün mandaları varsıl ailelerin himayesinde olup onları otlatmak için çoban gerekirken, Amerikan mandası varsıl aileleri himaye edip (hatta içlerinden başa geçecek bir çoban bulup) varsıl aileler aracılığıyla yoksulları otlatır haldedir.

Köy mandaları zaman zaman çamurlaşırken, Amerikan mandası her zaman çamurdur. Köy mandası köylüye ot ve

Sivas Kongresinde susan Amerikan mandacıları sanırım öyle bir bulaşıcı hastalığa yakalanmışlar ki, o virüsleri günümüze kadar taşıyıp kanımıza aşılamışlardır.

SÛZ-İ CAN

tüm keşmekeş keşkeler bir sonsuzluk içerir
ne kadar oyunlar türetsem de
içine düşme arzularımı perçinler
dokunmak için lanetli kuyudaki taşa

bütün oyunlar bir tekinin çeşitlemesiyse şayet
oynamak fiilinin yaşamak fiiline denkleştirme çabası benimkisi!
ayaza vurmuş bir kış günü vagonlar dolusu özlem getiriyorum
uğursuz cumalara aldırmadan hani

ah! toplanabilir miyiz aynı kavmin çatısı altında
ve geçebilir miyiz bir yığın mor çiçekler açmış yüzündeki geceden
ağlamanın verdiği gözyaşı dalgınlığı
ellerinle dokunmak değil midir aslında boşluğa

ufakça bir iç çekiş...
dorukların bile erişmeye korktuğu
gel sûz-i can ruhuma üfle masallarını
inceliklere maledelim sevimli bir başkaldırıyı
hissedebiliyorum öyle ki
hep eksik cümlelerin kahramanlığında
bir sokak gezintisi bizimkisi

-yarın deliliğiyle bağdaş kuruyor!

beklemek tutkusu
onca yaşanmışın ezikliğiyle yumrulaşmı da
seçenekler düzmecesi
hüzünlü bir imaja bürünmüş

ey can!
karanlığımı aydınlatmayı daha da önemlisi
dinlemeyi yüreğimin sesini çok iyi bilirim
odamda kirli şarkılara beddualar okunurken
şimdi sıra sende bağla ya da çöz beni
durma bana bir cümle kur hadi

MUSTAFA FIRAT

yem karşılığında süt, yoğurt, peynir, et verirken; Amerikan mandası köylüye süttozu, konserve et, bazen çadır, varsıllara malum şeyler, hükümetlere silahlar ve krediler demektir. Köy mandası yavrusunu sineğe kaptıracak kadar uysal olup çayırlarda otlarken, Amerikan mandası sinek gibi kan emici, şahin gibi avlayıcı, akbaba gibi uzun ömürlü olup midesi çok şeyi hazmeder. Geçmişte, Sivas Kongresinde köy mandalarından habersiz olan birtakım zevat, Amerikan ve İngiliz Mandası isterken, **Mustafa Kemal** köylerimizde yeterince manda bulunduğu hicviyle, Amerikan ve İngiliz mandacılarına karşı çıkarak "Tam Bağımsız Türkiye" deyip mandacıları susturmuştur. Bir kısım Amerikan mandacısı, olmazlar karşısında uykuya yatarken, bir kısmı sonradan yine kıpırdanmaya başlamış ve 150'likler (**İlhami Soysal**-*150'likler*) kervanına katılarak yurtdışına atılmışlardır.

Günümüzde görüyoruz ki, köylerimizde köylülerimiz azaldı ve çoğu yerde mandalar kalmadı. Buna karşın ülkemize Amerikan mandası öyle bir yerleşti ki; içtiğimiz su, çektiğimiz sigara dumanı, savaşa katıldığımızda (Amerika izin verirse!!) dokunduğumuz tetik, attığımız mermi "Amerika Amerika" diye vınlayacaktır.

Sahi daha önce "Allah Allah" diye bağıranlar günümüzde Allah'ı türbanın altına saklayıp meclise girmeye çalıştığında, Amerikan vatandaşı olduğunu öğrendiğimiz hocamız cariyelerine ne dersiniz..?

Sivas Kongresi'nde susan Amerikan mandacıları sanırım öyle bir bulaşıcı hastalığa yakalanmışlar ki, o virüsleri Cola'sıyla, Mc Donalds'ıyla günümüze kadar taşıyıp kanımıza aşılamışlardır.

Dileğimiz, bir gün yine köyümüzdeki mandalarımıza döner, onları otlatır ve sağar, bizse otlatılmaktan ve sağılmaktan kurtuluruz.

Şiddet ve Kimlik Sapması

GÖKÇEN GÖKSAL

20. yüzyılı şiddeti tanrılaştıran çağ olarak niteleyen **Cemil Meriç**, makyavelist mantığı eleştirirken kendi cephesinden haklıydı, ama bu gün hiççilik olgusu etrafında şekillendirilen bütün kuramlar, diyalektik materyalist bakış açısından uzak, idealizmin kendi çizdiği sınırları reddeden bir anlayışla karşımıza çıkmaktadır.

Bunun yazınsal hayatta bulduğu karşılık da tam bir karamsarlık; toplumsal gerçeklerden kaçış, kendi iç dünyasına sıkışıp kalan bir insan profilinde sonlanıyor. Kaos ortamında her şeyi reddediş, topluma ve insanlara olan tahammülsüzlük, yabancılaşma, nihayetinde yıkım: Hem içsel hem de dışsal olarak. Sosyolog **Sorokin** tün insani yönlerimizi kaybettiğimiz bireyler olarak birbirimizden uzaklaştığımız, adeta kaçarak kurtulmaya çalıştığımız ve bütünsel olarak her alanda yaşadığımız kokuşmayı bunalımlar çağının bir getirisi olarak görmektedir. Gerçekten de şiddet, intihar, ölüm gibi olguların yazınsal alanda kazandıkları ivme, geçmişin belirleyici ve betimleyici olanaklarından çok uzaktır.

Kimi yazarlarca karamsarlık özendirilmekte, bir alternatif olarak sunulabilmektedir. Genelde sanatçının, özelde ise yazarın topluma karşı sorumluluk taşıdığı düşüncesi giderek savsandığı için toplumun rotatifi olan sanatçılar da kendilerine addedilen bu sıfatı üzerlerinden attıklarında bayağılaşmayla karşımıza çıkmakta, hem kendilerinin hem de toplumun dekadansını hızlandırmaktadırlar.

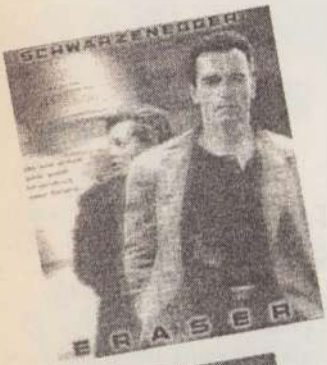

Estirilen pesimist havanın edebi eserlerde yaygınlaşması sonucu şiddet ve ölüm temalarının özendirilerek marjinal olabilmenin bir aracı biçiminde sunulması ise çok daha çökerticidir. Bir kere, saldırganlaşan insan, ölümle burun buruna yaşamayı içselleştirme sonrasında, saldırıya da açıktır: Toplumsal güvensizlik, saldırganlığı pekiştirirken, korkuyu derinleştirir. Üstüne üstlük, gerçek dünyadan uzaklaşan birey, yalanlara gizlenir. İşte 20. yüzyıl, insanı günlük yaşamının her anında yalan bombardımanına tutarak, gizlendiği yalan ilişkileri yaygın ve meşru tekbiçime dönüştürür. Yalan ve şiddet diyalektiğiyle beslenen kimliklerde, derin bir yarılma ve sapmaya yol açar. Postmodernizm, bu kimlik sapmasını küreselleştirme ideolojisidir. Her şeyi, her ilişkiyi tüket; bu tüketim sürecinde, kendini ve kimliğini de tüket! Yalan ilişkiler ve şiddetle örülü, ölüme hep aralık kalan, saptırılmış bir kimlik edin kendine!

Artık bu bağlamda, insanlık için öldürme eylemi, sıradan bir imgeleme dönüşüyor. Teknolojinin sunduğu olanaklarla şuursuzlaşan insanoğlu, ölümü, bir eğlence olarak sunan mantıkla hem basitleştiriyor hem de bu olguyu insansal özünün* bir parçası olduğu gerçeğine dayanarak kendine saldırganlıkla örülü bir savunma mekanizması oluşturuyor. Dünyanın çeşitli yerlerinde yaşanan barbarlığı çekirdek çıtlatarak arkası yarın kuşağı gibi izleyen, bombaların hedeflerini şaşırmaması için öpülmelerine, üzerlerine slogan yazılmalarına fragman izliyormuş gibi duyarsızlaşan insanlığın bütün bunlar neticesinde "öldürme hırsı bana iktidar hissi veriyor" diyen **P. Kearney** gibi katillerin nasıl bir toplumsal histeriden kaynaklandığını bulması pek de kolay olmayacak! Aynaya bakması yeterli!..

** 1987 yılında savaşa karşı olan bilimadamları tarafından yayımlanan "Barış Üzerine" adlı bildiride insanların şiddete yönelik bir beyne sahip olmadıkları ve nörofizyolojisinde insanı şiddet ekseninde tepki vermeye itecek olan hiçbir dürtünün olmadığı vurgulanmıştır. Bu gerçek, insanın nasıl bir kimlik sapmasına uğratıldığının somut göstergesidir.*

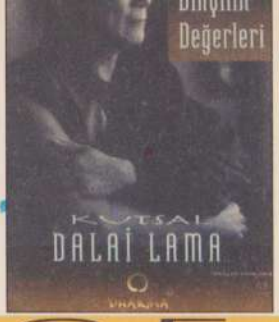

SERGEN

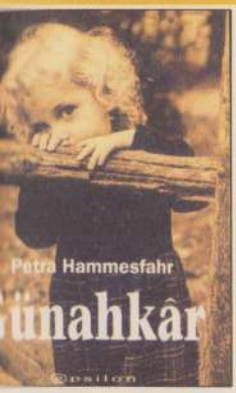

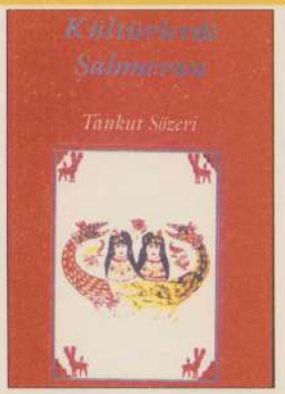

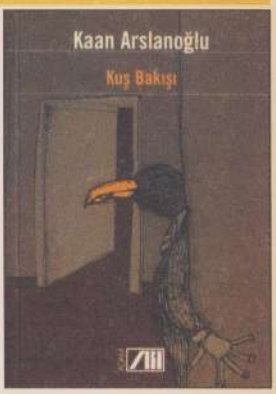

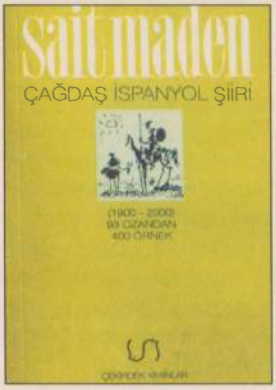

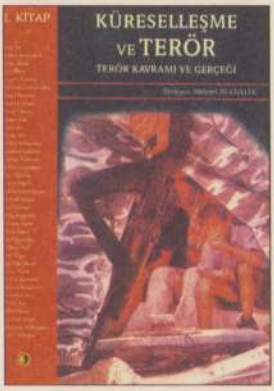

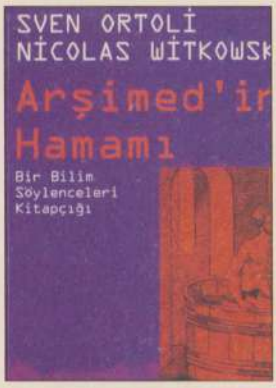

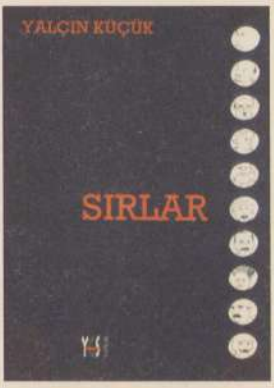

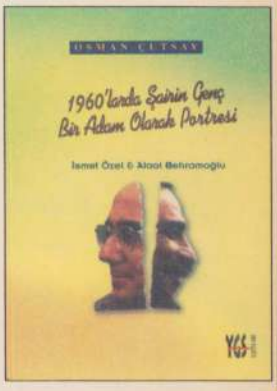

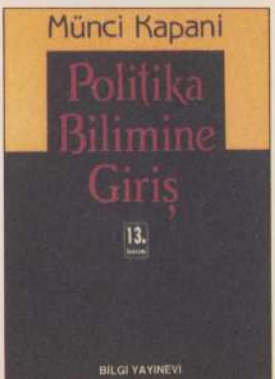

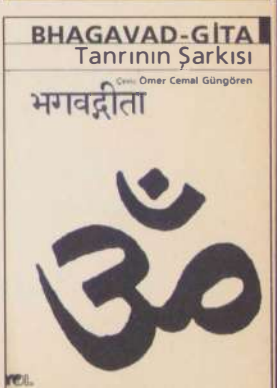

Tanrının Şarkısı

eskici

eskidergisi@hotmail.com

Sevgili Dostum Ahmet Necdet;

Eğer arkadaşlara ters gelmezse, bir öneride bulunacağım: Derginizin adı *Eski-Yeni* olabilir mi acaba? Bizde bir atasözü vardır: "Eskiye rağbet olsa, bit pazarına nur yağar" derler... Demirtaş'a, Seyyit'e selam, sevgi...

Mustafa Yalçın / İzmir

Merhaba, adı *Eski*, kendisi yepyeni dergimiz! Sizinle tanıştığıma çok memnun oldum. Sizlere ihtiyacınız olan her konuda yardımcı olmaya hazır olduğumu belirtmeliyim. Daha fazla zamanınızı almak istemem. Derginin devamını diliyorum.

Ali Yılmaz / İstanbul

Eski(hem de *Broy*) dergisine; Denizli'nin Bekilli ilçesi Gömce köyünde öğretmenim. Derginizi Gökyüzü adlı gençlik dergisinden tanıdım. *Broy* ve **Seyyit Nezir**'i öncelerden tanıyorum. Dergiye abone olmak istiyorum. Örnek gönderirseniz sevinirim.

Hasan Çamlı / Denizli

Eski çok iyi olmuş. Türkiye ve bütün dünyada ölen aydınlara verilmiş bir şok gibi... Ayrıca küreselleşme karşıtı bir damar yakalaması büyük bir imkân. Dergi için elimden gelen her türlü yardım ve katkıyı vermeye hazırım.

Hüseyin Mor / Köln

Derginizin varlığını *Cumhuriyet*'in bir haberinden öğrendim. İlk iki sayısı elimde. İstanbul'daki tutucu ve gelenekçi edebi kesim, birçok hatırı sayılır yayınevi ve gazete çok iyi tanır beni. Nedense 'aşırı solcu' bulurlar; çoğu, bu yüzden 'adam' bile saymadı beni. Bir de, Kürt olduğum için, şiirlerime 'tezek' kokusu sinmiş! Kürtlerin acılarını deşiyormuşum... Ayrıca biçim kaygım fazla yokmuş. Dahası, 'tavuk olmadan başım kopartılır'mış... Sizden tek istediğim, İlkyapıtları Ödülleri üzerine geniş bilgi göndermeniz...

Tolga Yıldız / Aliağa

Derginizi, edebiyat ağırlıklı olmasa da, çok beğendim. Sizinle edebi anlamda bir şeyleri paylaşmak istiyorum. Bunun içindir ki öykü, deneme, roman gibi edebi türlerdeki yazılarımdan örnekler gönderiyorum. Umarım Türkiye genelinde bir aile oluştururuz...

Murat Demirbilek / Trabzon

Sanıyorum *Eski*, Türk edebiyatındaki önemli bir "dergi" eksikliğini kapatacak. Kanından geldiği bir önceki derginin külleri üzerinden böyle bir Anka'nın tekrar doğması çok çok sevindirici.

Selahattin Yolgiden / Zonguldak

Eski dergisinin üçüncü sayısı, daha bir umut verici. Başka dergilerde göremediğim bir özellik bana ve birlikte örgütlenme çalışması yaptığımız arkadaşlara çok yakın geliyor. Politik dergilerde sıradan biçimde anlatılan kimi konular, *Eski*'de edebi bir esneklikle sunuluyor. Sanat ve edebiyat konuları, salt yazarları ilgilendiren konular olmaktan çıkarılarak okurlara yaklaştırılıyor. Bu bence çok yapıcı, dergilerden uzaklaşmış olan okuru yeniden kazanmaya yönelik anlamlı bir tutum. Derginin derinleşerek hayatla ve okurla daha çok buluşacağına inanıyoruz.

Hasan Kayyum / Kâğıthane

Politik dergilerde sıradan biçimde anlatılan kimi konular, Eski'de edebi bir esneklikle sunuluyor. Sanat ve edebiyat konuları, salt yazarları ilgilendiren konular olmaktan çıkarılarak okurlara yaklaştırılıyor.

TV'DE OTURUM ŞEKERLERİ

Türk Kimliğinin Yurdu

HASAN ALİ MIZRAP

Adam söze, "tüm dünyada çökmüştür ama, bizde militanları hâlâ ayakta!" diye hayıflanarak başlıyor; ardından, sözün mantık zincirinden boşandığı saatlerde, "uluslararası komünist ilişkiler, UNESCO'nun 2002'yi Nâzım Yılı ilan etmesine olanak sağlıyor" diye noktayı koyuyor. Tut kelin perçeminden!

Aslında program, 18 Ocak gecesi, adıyla deve! Nesini düzelteceksin? "Nâzım Yılı'nda, İslamcı, faşist darkafalılıkla Nâzım arasında 'bir barışma' arıyor"san, **Necip Fazıl**'ın işi ne? Bir düşmanlık varsa, bunu körüklemekten başka neye yarar? Demek, düşmanlığı tribünlerdeki taraftar psikolojisiyle yüze çıkartıp kızıştırmakta bir umar aranıyor! Daha açığı, gerçekte **Nâzım Hikmet** üzerinden, Necip Fazıl'ı gündeme getirme gayretkeşliği içindesindir.

Ahmet Hakan'ın Kanal 7'deki *İskele Sancak* programının taraflarını görünce, kim olsa, buradan şiir tartışması değil, çıngar ve şiirin posası çıkar demekten kendini alamamıştır. Ekranın solunda gösteri meraklısı yok değil, ama sağındaki bütün kimlikler öyle!

Ataol Behramoğlu'nun ana çizgileriyle verdiği Necip Fazıl'ı, o kadarıyla olsun, açıklama birikimi edinmiş bir kişi yoktu ki sağ taraftarları arasında: "Nâzım Hikmet komünist ideolojinin şairidir" derken, "Necip Fazıl Kısakürek şeriatçı şairdir" deme yürekliliğini bile gösteremediler. Hem niye desinler? Böyle bir tanımın olanaksızlığını bal gibi bilirken?...

Necip Fazıl'ın şiir dünyası, şeriatçı meteor çarpmasına uğradıktan sonra, hayat belirtilerini yitirmiştir. Şiirle şeriatın bağdaşmayacağını, kendi de, müritleri de, 1400 yıl önce söylenenlere pek uygun bir kimlik zırhı edindiklerinden, zaten biliyorlardı. Nasıl olup da, "Dünya Necip Fazıl'ın hakkını yiyor" diyebildiklerini soruyorsanız, böyle bir şey denebilseydi, nice İslamcı edebiyat adamı var ki, gelip o programda gönül huzuruyla bu cümleyi açılımlarıyla söylerdi.

Nâzım Hikmet'in şiiiri, *Salkımsöğüt*'ten *Saman Sarısı*'na, komünist ideolojiyi içselleştirmiş bir şiirdir. Ama daha ötesini de yapmıştır: İdeolojik ufkun tanımlamaya yetmediği insanı arama cüretini de göstermiştir. Şiirinin gerçek ve büyük gizemi o cürettedir zaten; Nâzım'ın Parti dışına zorlanmasının da asıl nedeni bu!

Şiirin bir tek yurdu var: anadil. Nâzım'ın da yüceliği bu yurtla sivrilir. Ondaki Türkçe tadını pek az şairimizde ve yazarımızda, o da kimileyin biraz kekremsileşerek buluyorsak, bir tek bu nedenle, Türkçeyi yurt edinme bilincini, duygulu bir gezgin —çağdaş Yunus ya da Karacaoğlan— kimliğiyle yaşamak üzre hayata yetememekten ötürü... Nâzım, Türkçeyi bütün engebe, ova, ırmak, dağ ve denizleriyle, kentleri ve kırlarıyla karış karış dolaşmış bir şairdir. Buna gündelik yaşam içinde vakit yetirmek her yazarın harcı olmadığı için onun ustalığına erişme gücü gösterilemedi. Ama o, dile kolay, 15 yıl boyunca dolaştığı cezaevlerinde en az 120.000 saat, binlerce asi insanla yüz yüze yaşayarak, seslerinde, türkülerinde, öykülerinde dolaştı Türkçe'yi. Bu ülkenin insan kimliğini oluşturan dil yurdundaki en büyük gezgin olmayı başardı. Onu mapuslarda çürüttüklerini zannedenler, gerçekte ne iyilik etmişlerdi. O da bu iyiliği karşılıksız bırakmadı: İnsanına, yüzlerce yıldır işlenmiş bir yurdu, modern anlam ve sesiyle, heybeler dolusu geri taşıdı. Şimdi holdingler, görünmez surlarıyla, vitrinler dolusu Nâzım'ı, halkın uzağında şipşirin bekletiyorlar. Nâzım Hikmet'in Türkçesinin yanına hiç kimse, tek başına ve o yücelikte konamaz. Bütün bir halk, bir ulus? Dilin bütün görkemli hüner toplamı? Evet! Türk kimliğinin coğrafyası, ondaki Türkçedir.

BROY Yayınevi Satranç Klasiklerini Yayınlamayı Sürdürüyor

Mis Sokak, 17 / 1
Beyoğlu - İstanbul

Tel ve Faks:
(0212) 243 67 78
broyyayinevi@hotmail.com

Yayınlarımızı İzmir'de
DÜŞÜN SATRANÇ MERKEZİ'nden de edinebilirsiniz

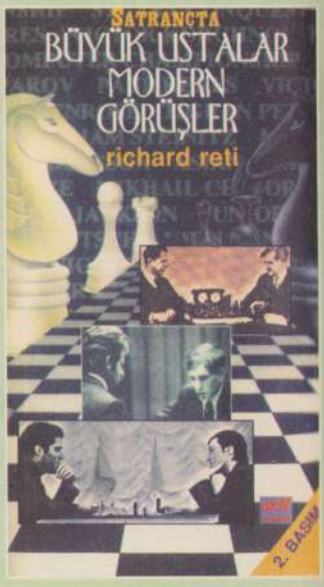
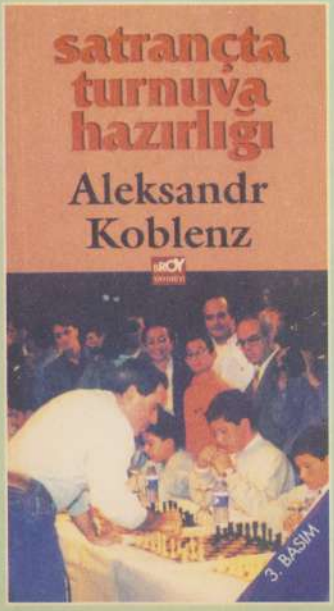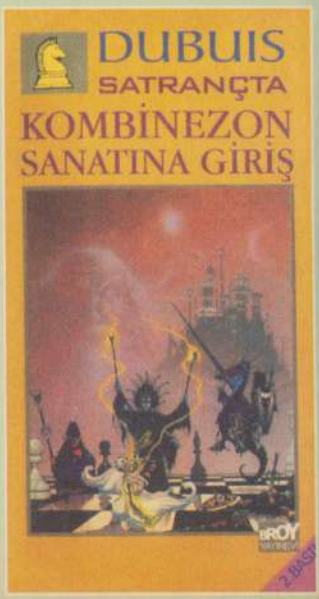
Satranç Turnuvalarına Hazır mısınız?